

Bekijk het jaarverslag van 2011, 2012

Jaarverslag 2013

| januari | februari | maart | april | mei | juni | juli | augustus | september | oktober | november | december

Van Gogh Museum
Amsterdam

Sitemap

Overzichten

Verslag Raad van Toezicht

Voorwoord Directie

Partners en sponsoren

Bezoekcijfers

Financieel overzicht

Strategisch Plan

Sociaal Jaarverslag

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Veertigjarig jubileum!

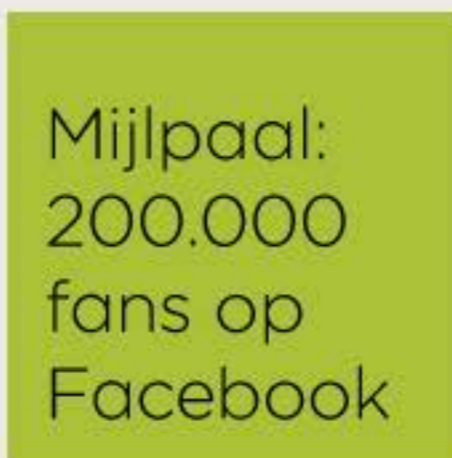
Renovatie voltooid

Van Gogh aan het werk
Van Gogh

Lancering Relievo's

Mijlpaal: 200.000 fans op Facebook

Wereldnieuws: de nieuwe ontdekking

Twee Slaapkamers herenigd

Nieuwe aanwinsten: Auguste Lepère en Henri Guérard

Nieuwe start Vrijdagavonden

Verbeelding van de Oriënt

Museum Plus Bus verwelkomt 75.000ste deelnemer

1,4 miljoen bezoekers

Organisatie

Raad van Toezicht en Vincent van Gogh Stichting

Raad van Toezicht

Mevrouw drs. T.A. (Trude) Maas-de Brouwer
Voorzitter (herbenoemd tot september 2016)

Onafhankelijk bestuurder en toezichhouder

De heer P. (Peter) Tieleman

Penningmeester (herbenoemd tot oktober 2017)

Onafhankelijk bestuurder en toezichhouder

De heer prof. dr. R.H. (Robbert) Dijkgraaf

Lid (benoemd tot mei 2014)

*Directeur van het Institute for Advanced Study, Princeton (IAS) en Leon Levy Professor,
en daarnaast Universiteitshoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam*

Mevrouw mr. A.J. (Joanne) Kellermann

Lid (benoemd tot mei 2014)

Directeur van De Nederlandsche Bank NV

De heer mr. H.A. (Hein) van Beuningen

Lid (benoemd tot november 2016)

Partner bij Booz & Company

Vincent van Gogh Stichting

Mevrouw J. (Jantine) Van Gogh
Voorzitter

De heer V.W. (Willem) van Gogh

Bestuurslid

Mevrouw M. (Machteld) van Laer-Cramer

Bestuurslid

De heer A.P.M. (Sander) Bersee

Bestuurslid

Organogram

Raad van Toezicht

Mevrouw drs. T.A. (Trude) Maas-de Brouwer
Voorzitter (herbenoemd tot september 2016)

De heer P. (Peter) Tieleman
Penningmeester (herbenoemd tot oktober 2017)

De heer prof. dr. R.H. (Robbert) Dijkgraaf
Lid (benoemd tot mei 2014)

Mevrouw mr. A.J. (Joanne) Kellermann
Lid (benoemd tot mei 2014)

De heer mr. H.A. (Hein) van Beuningen
Lid (benoemd tot november 2016)

De heer G. (Gary) Tintherow
Lid (benoemd op 10 januari 2014)

Trude Maas-de Brouwer

Peter Tieleman

Robbert Dijkgraaf

foto door Andrea Kane

Joanne Kellermann

Hein van Beuningen

Gary Tintherow

Axel Rüger

Adriaan Dönszelmann

Axel Rüger:
Kwaliteit & Business Control,
Projectbureau, Sector Museale Zaken.

Adriaan Dönszelmann:
Sector Publiekszaken, Sector Bedrijfsvoering
en Stafbureau

Willem van Gogh

Eva Schieveld

Jeroen van de Beek

Nikola Eltink

Marije Vellekoop

Kees van den Meiracker

Registrar's office
Afdelingshoofd: Adrie Kok

Adrie Kok

BiDoc
Afdelingshoofd: Anita Vriend

Educatie
Afdelingshoofd: Marthe de Vet

Marthe de Vet

Sector Publiekszaken
Sectormanager: Milou Halbesma

Milou Halbesma

Marketing
Afdelingshoofd: Chantal Samson

Communicatie
Afdelingshoofd: Janine Fluyt

Janine Fluyt

Fondsenwerving & Relatiebeheer
Afdelingshoofd: Jacqueline Rutten
- Marije van der Pas (Senior Accountmanager Fondsenwerving)
- Alice van der Slikke (Senior Accountmanager)
- Lotje van Veersen (Manager Relations)
- Isabelle Hegeman (Accountmanager Events)

Jacqueline Rutten

Marije van der Pas

Alice van der Slikke

Lotje van Veersen

Isabelle Hegeman

Bezoekersservice
Afdelingshoofd: Jort Slingerland

Jort Slingerland

Publicaties
Afdelingshoofd: Suzanne Bogman

Suzanne Bogman

VGME
Afdelingshoofd: Cor Krelekamp
- Yolanda van Hooft (Teammanager Commerce)
- Sonja Feitsma (Teammanager Productontwikkeling)
- Riet Frissel (Teammanager Produktontwikkeling)
- Donna O'Connor (Teammanager Museumwinkels)
- Ruud Hogewerf (Teammanager Rights & Reproductions)

Cor Krelekamp

Yolanda van Hooft

Sonja Feitsma

Riet Frissel

Donna O'Connor

Ruud Hogewerf

De Mesdag Collectie
Business Manager: Wite de Savornin Lohman

Wite de Savornin Lohman

Sector Bedrijfsvoering
Sectormanager: Esther de Jong

Esther de Jong

Beveiliging
Afdelingshoofd: Gérard Elshoff

Gérard Elshoff

Facilitair Bedrijf
Afdelingshoofd: Martin Oor

Martin Oor

P&O
Afdelingshoofd: Margo Slot

Margo Slot

Financiële Zaken
Afdelingshoofd: Sandy Kenswil

Sandy Kenswil

ICT
Afdelingshoofd: Willem Zegers

Willem Zegers

Publicaties medewerkers

Nienke Bakker

- (met Leo Jansen en Hans Luijten), *Vincent van Gogh: Scrivere la vita. 265 lettere e 110 schizzi originali (1872-1890)*, Rome, 2013.
- 'Het perspectiefraam', in: *Van Gogh aan het werk*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Brussel, 2013.
- 'Van Gogh en Van Rappard', in: *Van Gogh aan het werk*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Brussel, 2013.
- 'Dik en dun schilderen', in: *Van Gogh aan het werk*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Brussel, 2013.
- 'Van Gogh, Bernard en Gauguin', in: *Van Gogh aan het werk*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Brussel, 2013.
- (met Maite van Dijk), 'Van Gogh in the country of paintings', in: *Van Gogh's Studio Practice*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Brussel, 2013.
- (met Kathrin Pilz, Muriel Geldof en Luc Megens), 'Van Gogh's copies from Saint-Rémy: between reminiscence, calculation and improvisation', in: *Van Gogh's Studio Practice*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Brussel, 2013.
- (met Devi Ormond), 'Van Gogh and his Pont-Aven "pals": a comparative study of their painting technique from the second half of september 1888', in: *Van Gogh's Studio Practice*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Brussel, 2013.
- *Van Gogh aan het werk. Hoogtepunten*, Amsterdam (Van Gogh Museum), 2013.
- 'La violence tragique d'une tache noire', in: *Félix Vallotton. Le feu sous la glace*, Parijs (Grand Palais), 2013.

Edwin Becker

- 'Wilhelm List and the Swan Motif', in: Jane Block en Claude Sorgeloos (red.), *Homage to Adrienne Fontainas. Passionate Pilgrim for the Arts* (Serie: Belgian Francophone Library, vol. 26), New York et al., 2013, pp. 219-235.

René Boitelle

- (met K. Keune, J.J. Boon & Y. Shimazu), 'Degradation of Emerald Green in oil paint and its contribution to the rapid change in colour of the *Descente des Vaches* (1834-35) painted by Théodore Rousseau', in: *Studies in Conservation*, 58 (3), 199-210.

Maite van Dijk

- 'Van Goghs kleurgebruik: theorie en praktijk', in: *Van Gogh aan het werk*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Brussel, 2013.
- (met Nienke Bakker), 'Van Gogh in the country of paintings', in: *Van Gogh's Studio Practice*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Brussel, 2013.
- 'Van Gogh and the laws of colour: an introduction', in: *Van Gogh's Studio Practice*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Brussel, 2013.

Ella Hendriks

- (met Letizia Monico, Koen Janssens, Costanza Miliani, Frederik Vanmeert, Brunetto G. Brunetti, Marine Cotte en Muriel Geldof), The Degradation Process of Lead Chromate Yellows in Paintings by Vincent Van Gogh, poster, Microscopy and Microanalysis conference, Indianapolis, 2-8 August 2013.
- (met Letizia Monico, Koen Janssens, Brunetto G. Brunetti en Costanza Miliani), 'Raman study of different crystalline forms of PbCrO₄ and PbCr_{1-x}SxO₄ solid solutions for the non-invasive identification of chrome yellows in paintings: a focus on works by Vincent van Gogh', in: *Journal of Raman Spectroscopy* 2013.
- (met Marije Vellekoop, Leo Jansen, Muriel Geldof, Alberto de Tagle), *Van Gogh's Studio Practice*, Van Gogh Museum/Mercatorfonds (distributed Yale University Press), 461 pp.
- (met C.R. Johnson Jr., D. H. Johnson en M. Geldof), 'Automated thread counting and the studio practice project', in: *Van Gogh's Studio Practice* 2013, pp. 156-181.
- (met D. H. Johnson en C. R. Johnson Jr.), 'Automated thread counting', in: *Van Gogh's Studio Practice* 2013, pp. 142-155.
- (met L. Megens en M. Geldof), 'Van Gogh's recycled works', in: *Van Gogh's Studio Practice* 2013, pp. 306-329.
- (met R. Haswell, L. Carlyle, C. T. J. Mensch, and M. Geldof), 'The examination of Van Gogh's painting grounds using quantitative SEM-EDX', in: *Van Gogh's Studio Practice* 2013, pp. 202-215.
- 'Recycled canvases', in: Vellekoop et al. *Van Gogh at work* 2013, pp. 266-273.
- 'Canvas and other picture supports', in: Vellekoop et al. *Van Gogh at work* 2013, pp. 282-289.
- (met Rob Bouwman, Muriel Geldof, Luc Megens and Aukje Vergeest), 'Van Gogh down to the nanometer', in: Vellekoop et al. *Van Gogh at work* 2013, pp. 290- 297.
- (Met ed. Patrice Abry, Jim Coddington, Ingrid Daubechies, Shannon Hughes, Don Johnson and Eric Postma), Image Processing for Digital Art Work, Signal Processing Special Volume 93, Issue 3, pp. 525-620, March 2013.
- (met D.H. Johnson en C.R. Johnson Jr), 'Interpreting canvas weave matches', in: *Art Matters: International Journal for Technical Art History* 5 (2013), pp. 53-61.

Leo Jansen

- (met Nienke Bakker en Hans Luijten), *Vincent van Gogh: Scrivere la vita. 265 lettere e 110 schizzi originali (1872-1890)*, Rome, 2013.
- Recensie van: Anne van Buul (red.), *Lopende vuurtjes. Engelse kunst en literatuur in Nederland en België rond 1900* (Hilversum 2012), *De negentiende eeuw*, jrg. 27, nr. 2 (2013), pp. 168-170.

Marieke Jooren

- ‘Van Gogh’s finishing touches: varnish, signatures, frames and painted borders’, in: *Van Gogh’s Studio Practice*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Brussel, 2013.
- ‘Van Gogh’s Drawings. Masterpieces from the Van Gogh Museum’, in: *catalogus TEFAF Maastricht*, 2013, pp. 26-33.

Hans Luijten

- (met Nienke Bakker en Leo Jansen), *Vincent van Gogh: Scrivere la vita. 265 lettere e 110 schizzi originali (1872-1890)*, Rome, 2013.

Oda van Maanen

- (met Louis van Tilborgh en Teio Meedendorp), “‘Sunset at Montmajour’”: a newly discovered painting by Vincent van Gogh’, in: *The Burlington Magazine*, jaargang 155, nr. 1327 (oktober 2013), pp.696-705.
- “‘Zonsondergang bij Montmajour’”: de schildertechnische kant van een ontdekking’, *kM: vakinformatie voor beeldende kunstenaars en restauratoren*, nr. 88, 2013, p. 29-33.
- (met Louis van Tilborgh en Teio Meedendorp), in: video ‘*A new Van Gogh discovery: Sunset at Montmajour*’, 27 september 2013.

Teio Meedendorp

- (met Louis van Tilborgh en Oda van Maanen), “‘Sunset at Montmajour’”: a newly discovered painting by Vincent van Gogh’, in: *The Burlington Magazine*, jrg. 155, nr. 1327 (2013), pp. 696-705.
- (met Louis van Tilborgh), ‘The life and death of Vincent van Gogh’, in: *The Burlington Magazine*, jrg.155, nr. 1324 (2013), pp. 456-462.
- ‘Van Gogh in training: the idiosyncratic path to artistry’, in: *Van Gogh’s Studio Practice*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Brussel, 2013.
- ‘The perspective frame’, in: *Van Gogh’s Studio Practice*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Brussel, 2013.
- “‘Hand to hand combat’”: observations on several of Van Gogh’s drawing materials’, in: *Van Gogh’s Studio Practice*, Amsterdam, (Van Gogh Museum), Brussel, 2013.

Kathrin Pilz:

- ‘*En plein air or in the studio? A comparative study of Van Gogh’s painting technique, based on two works depicting scenes from Saintes-Maries-de-la-Mer*’, in: M. Vellekoop et al. (eds.), *Van Gogh’s studio practice*, New Haven and London 2013, pp. 92-105.
- (met Muriel Geldof, Luc Megens, Nienke Bakker), “Van Gogh’s copies from Saint-Rémy: between reminiscence, calculation and improvisation”, in M. Vellekoop et al. (eds.), *Van Gogh’s studio practice*, New Haven and London 2013, pp. 106-131.

- (Met Muriel Geldof, Matthijs de Keijzer, Maarten van Bommel, Johanna Salvant, Henk van Keulen, Luc Megens), *Van Gogh’s geranium lake*, in: M. Vellekoop et al. (eds.), *Van Gogh’s studio practice*, New Haven and London 2013, pp. 268-289.

Laura Prins

- (met Marije Vellekoop en Renske Suijver), commentaar bij *Vincent van Gogh: The sketchbooks*, facsimile-uitgave van Van Goghs schetsboeken, Amsterdam (Van Gogh Museum), Londen, 2013.

Fleur Roos Rosa de Carvalho

- ‘Degas, Toulouse-Lautrec and Van Gogh: the use of deluted paint’, in: *Van Gogh’s Studio Practice*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Brussel, 2013.
- ‘La quintessence du noir et blanc. Les xylographies’, in: *Félix Vallotton. Le feu sous la glace*, Parijs (Grand Palais), 2013.

Renske Suijver

- “‘To capture things first-hand’”: Van Gogh’s sketchbooks’, in: *Van Gogh’s studio practice*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Brussel, 2013.
- (met Marije Vellekoop en Laura Prins), commentaar bij *Vincent van Gogh: The sketchbooks*, facsimile-uitgave van Van Goghs schetsboeken, Amsterdam (Van Gogh Museum), Londen, 2013.
- *Verbeelding van de Oriënt. Mesdag en het oriëntalisme*, Amsterdam (Van Gogh Museum / De Mesdag Collectie), 2013.

Louis van Tilborgh

- (met Teio Meedendorp en Oda van Maanen), “‘Sunset at Montmajour’”: a newly discovered painting by Vincent van Gogh’, in: *The Burlington Magazine*, jrg. 155, nr. 1327 (2013), pp. 696-705.
- (met Teio Meedendorp), ‘The life and death of Vincent van Gogh’, in: *The Burlington Magazine*, jrg.155, nr. 1324 (2013), pp. 456-462.

Marije Vellekoop

- (met Renske Suijver en Laura Prins), commentaar bij *Vincent van Gogh: The sketchbooks*, facsimile-uitgave van Van Goghs schetsboeken, Amsterdam (Van Gogh Museum), Londen, 2013.
- *Van Gogh aan het werk* (met bijdragen van Nienke Bakker, Maite van Dijk, Muriel Geldof, Ella Hendriks, Birgit Reissland), Amsterdam (Van Gogh Museum), Brussel, 2013.
- *Van Gogh’s Studio Practice* (red.), Amsterdam (Van Gogh Museum), Brussel, 2013.

De Mesdag Collectie

- Evelien de Visser, “Een ware schat van Colenbranders”. Het sieraardewerk van Theodoor Colenbrander in de privécollectie van H.W. Mesdag en Sientje Mesdag-van Houten’, in: *Vormen uit Vuur*, nr. 221 (2013), pp. 40-47.
- Evelien de Visser, ‘De privécollectie van Hendrik Willem Mesdag’, in: *Origine*, jrg. 21, nr. 4 (2013), pp. 64-67.

Lezingen

Matthijs Bakker

- 'Keukengeheimen: marketing & research in het Van Gogh Museum', lezing voor het leden ACMC (Associatie Culturele Marketing & Communicatie), Van Gogh Museum, 28 mei 2013.

Nienke Bakker

- 'De uitwisseling tussen Van Gogh, Gauguin en Bernard', in het kader van *Ontmoet de onderzoeker*, Van Gogh Museum, 7 september 2013.

Edwin Becker

- 'Van Gogh in de Hermitage', lezing en rondleiding voor de ANVR, Hermitage Amsterdam, 10 januari 2013.
- (met tenor Mitch Raemaekers), 'Alma-Tadema en de muziek', De Mesdag Collectie, Den Haag, 10 februari 2013.
- Workshop 'Munch : Van Gogh' met studenten van prof. Ivo Blom, Universiteit van Amsterdam, 25 maart 2013.
- 'Performances and exhibitions', Institute of Education (IOE) conferentie, Londen, 17-19 april 2013.
- (met Puck Verkade), 'Het Weense koffiehuis: rondetafelgesprek met Edith Schiele', Gemeentemuseum, Den Haag, 28 april, 5 mei en 12 mei 2013.
- 'Van Gogh an die Arbeit', radio-interview met Radio Köln, 17 mei 2013.
- Workshop 'Project- en programmamanagement', voor ambtenaren van de Rijksoverheid, Bergen aan Zee, 10 september 2013.
- 'Van Gogh aan het werk', 't Paradies, Roermond, 21 september 2013.
- 'Van Gogh aan het werk', i.s.m. Antheia, Van Gogh Museum, 21 september 2013.
- Rondleiding 'Young Circle', PAN, Amsterdam, 28 oktober 2013.

Ann Blokland

- (met Laurine van de Wiel), 'The Van Gogh Museum and E-learning; an assignment for MA students of Maastricht University', Van Gogh Museum, Amsterdam, 14 november 2013.

Suzanne Bogman

- Workshop 'Publicaties maken' voor de cursus De kunst van het tentoonstellen, Van Gogh Academy, 21 augustus 2013.

René Boitelle

- Deelname Symposium "Painting Techniques" Rijksmuseum, 17-19 september 2013.
- Rondleiding B. Globensky, educator Milwaukee Art Museum, 30 september 2013.

- Op 2 oktober rondleiding M. Burt, kunstenaar te Santa Barbara, 2 oktober 2013.
- Onderzoek aan Daubigny schilderijen in C2RMF (Parijs en Versailles), week van 14 oktober 2013.
- Rondleiding in het atelier (i.s.m. Oda van Maanen) van 18 studenten van de restauratie opleiding van de Universiteit van Oslo, 24 oktober 2013.
- Rondleiding in DMC van docent en 3 studenten restauratie opleiding van de Universiteit van Amsterdam, 4 november 2013.
- Ontvangst in tijdelijk restauratie atelier van docent en 4 PI 1 Rios studenten restauratie opleiding Universiteit van Amsterdam, 25 november 2013.

Charlotte Bosman

- 'Van Gogh Museum's social media approach' presentatie bij het Museum Analytics Action Research Project, 4 juli 2013.
- (met Edith Schreurs), 'Online media at the Van Gogh Museum' Presentatie voor de Afdeling Communicatie van het Nationaal Museum in Noorwegen die in het kader van hun jubileumjaar naar Nederland waren gekomen om informatie uit te wisselen, 24 september 2013.
- 'Strategisch scoren met Facebook', presentatie tijdens de inspiratiemiddag van Cultuurmarketing, 12 december 2013.

Maite van Dijk

- 'The Critical Reception of Edvard Munch at the Salon des Indépendants in Paris (1896 and 1897): Motifs and Materiality', Munch-symposium, Literatruhuset, georganiseerd door Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design en de universiteit van Oslo, Oslo, 18 september 2013.

Mirjam Eikelenboom

- Colleges Vrije Academie: Colloquium Moderne Kunst, semester 3, Bijbels Museum, januari tot en met april 2013.

Willem van Gogh

- "De Amsterdamse geschiedenis van de Vincent van Gogh Collectie", voordracht voor de Bestuurskring Amsterdam Regio van de Partij van de Arbeid, in het Van Gogh Museum, 25 oktober 2013.
- "Licht scheppen en andere dagelijkse zaken", openingspeech van tentoonstelling van Albert Geertjes in Galerie CNCPT 13, Amsterdam, 8 december 2013.

Milou Halbesma

- Gastcollege over vermogensfondsen en fondsenwervende organisaties, vakgroep Filantropie, Vrije Universiteit, 7 november 2013.

LEZINGEN

Ella Hendriks

- 'Plan or chance: Van Gogh's working practice', Van Gogh Museum, Zondaglezing, 10 november 2013.
- 'Introduction to the Bedroom series', Van Gogh's Scholar's Day, The Phillips Collection, Washington DC, USA, 4 november 2013.
- Zondaglezing 'Kleuren verwelken: gevolgen voor de conditie en behandeling van *De slaapkamer*', Van Gogh Museum, 1 september 2013.
- Workshop seminar 'Anatomy lesson of Van Gogh's 'Square Saint-Pierre'', aan the Summer Teaching Institute for Technical Art History (STITAH), Yale University Art Gallery, USA, 27 juli 2013.
- 'Van Gogh at work: new findings from technical studies of his paintings', keynote aan de Summer Teaching Institute for Technical Art History (STITAH), Yale University Art Gallery, USA, 26 juli 2013.
- Medepresentator van het REVIGO (Re-assessing Vincent van Gogh) project tijdens de Kick-off Meeting van de Science4arts programme funded by NOW, 24 juni 2013.
- (Met Roy Berns), Digital colour rejuvenation: The Bedroom as case-study, international symposium 'Van Gogh's studio practice in context', Van Gogh Museum, 24 juni 2013.

Leo Jansen

- 'Vincent van Gogh: artist and writer', Museo Nacional de Bellas Artes, Buenos Aires, 25 april 2013.
- 'The letters of Vincent van Gogh', interview, Internationale Boekenbeurs, Buenos Aires, 28 april 2013.
- 'Generatie Nooitgenoeg', paneldiscussie, Van Gogh Museum, 24 mei 2013.
- 'Van Gogh's Repetitions', lezing en paneldiscussie, The Phillips Collection, Washington, 3 november 2013.

Oda van Maanen

- 'De naakte waarheid: de restauratie van twee vrouwenportretten van Toulouse-Lautrec en Russel', Zondaglezing, Van Gogh Museum, Amsterdam, 7 juli 2013.
- 'Zonsondergang bij Montmajour. De ontdekking van een Nieuwe Van Gogh', Lezing, Van Gogh Museum, Amsterdam, 16 oktober 2013.

Teio Meedendorp

- 'Van Gogh in het Kröller-Müller Museum', lezing, Kröller-Müller Museum, Otterlo, 5 april 2013.
- 'Van Gogh op les - hoe word je kunstenaar?', voor AVRO-leden, Van Gogh Museum, 29 april 2013.
- 'Painting follows drawing, or does it? Van Gogh's draughtsmanship seen against his development as a painter', symposium Van Gogh's Studio Practice in Context, Stedelijk Museum, Amsterdam, 25 juni 2013.

Kathrin Pilz

- 'Vincent van Gogh's copies from Saint-Rémy – between reminiscence, calculation and improvisation', symposium Van Gogh's Studio Practice, Van Gogh Museum 24-26th Juni, 2013.
- 'De onderzoeksmethodes van de restaurator', lezing/ symposium Ontmoet de Onderzoeker, Van Gogh Museum, 7 september 2013.
- 'Van Gogh's copies from Saint-Rémy – between reminiscence, calculation and improvisation', Zondaglezing, Van Gogh Museum, 6 oktober 2013.
- 'En plein air or in the studio? A comparative study of Vincent van Gogh's painting technique, based on two works depicting scenes from Saintes-Maries-de-la-Mer', Zondaglezing, Van Gogh Museum, 1 december 2013.

Laura Prins

- 'Van Gogh aan het werk', presentatie voor werknemers van de BankGiro Loterij, hoofdkantoor BankGiro Loterij, 's Graveland.

Fleur Roos Rosa de Carvalho

- 'Andries Bonger en Odilon Redon. De dynamiek tussen verzamelaar en kunstenaar', gastcollege Master Kunstgeschiedenis, traject Kunst, Markt en Connoisseurschap, Vrije Universiteit, Amsterdam, 8 maart 2013.
- 'Van Goghs tekeningen en hun plek in het Van Gogh Museum', Hermitage Amsterdam, 20 april 2013.
- 'To put the spotlight back on the *L'Estampe Originale*: The Van Gogh Museum and the French fin-de-siècle print', Institut National d'Histoire de l'Art (INHA), lezing, Parijs, 5 juni 2013.
- 'De Nabis en de decoratieve kunsten', lezing, Hermitage Amsterdam, 19 oktober 2013.

Axel Rüger

- 'Merkleiderschap', voor Interbrand, 1 oktober 2013.
- Deelname Stadsgesprek 'De toekomst van het Museumplein', De Balie in samenwerking met Het Parool, 8 oktober 2013.

Jacqueline Rutten

- Lezing voor bijeenkomst Femmes d'Europe, Brussel, 3 februari 2013.
- Lezing voor het Platform Museum Locaties, 10 september 2013.

LEZINGEN

Renske Suijver

- ‘Hendrik Willem Mesdag als verzamelaar’, gastcollege Master Kunstgeschiedenis, traject Kunst, Markt en Connaissieurschap, Vrije Universiteit, Amsterdam, 13 september 2013.
- ‘Van Goghs schetsboeken’, symposium *Ontmoet de onderzoeker*, Van Gogh Museum, 7 september 2013.

Louis van Tilborgh

- ‘Van Goghs zelfportretten’, lezing voor de Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis, sectie Moderne en Hedendaagse Kunst, Van Gogh Museum, 7 november 2013.
- Workshop ‘Thread Count Automation Project’, Rijksmuseum, Amsterdam, 27 juni 2013.

Marije Vellekoop

- Openingsinterview bij *Ontmoet de onderzoeker*, Van Gogh Museum, 7 september 2013.
- Openingswoord symposium *Van Gogh aan het werk*, Van Gogh Museum, 26 juni 2013.
- (met Evert van Uitert), ‘Van Gogh’s religious inspired craftsmanship’, symposium *Van Gogh aan het werk*, Van Gogh Museum, 26 juni 2013.
- ‘Van Gogh’s suicide, Wheatfield with Crows and Tree Roots’, lezing Van Gogh Symposium, Hiroshima Prefectural Art Museum, Hiroshima, 23 juli 2013.
- Gastcollege ‘Van Gogh en de kunstmarkt’, Master Kunstgeschiedenis, traject Kunst, Markt en Connaissieurschap, Vrije Universiteit, Amsterdam, 26 oktober 2013.

Marthe de Vet

- ‘The impact of Van Gogh. The Museum as a worldwide Knowledge Centre’, Congres *The Museum Reinvented*. Conversations between The Netherlands and Latin America, Buenos Aires, 10-14 juni 2013.
- (met Rixt Hulshoff Poll, Marlous van Gastel, Pauline Kintz), Workshop ‘Rondleiden is een vak’, Museumcongres, Den Bosch, 3 oktober 2013.
- Workshop ‘Crossmedial programming for young Adults. The Van Gogh Museum Friday Nights’ Congres *The Museum Reinvented*. Conversations between The Netherlands and Latin America, Buenos Aires, 10-14 juni 2013.
- ‘Educatie in het Van Gogh Museum’, Lezing CKV Docentendag UVA, Amsterdam, 4 oktober 2013.
- (met Antoinette Beijnen, Evert Hoogendoorn, Chantal Samson), Workshop ‘Voor alle kinderen van Nederland: Museumkids.nl’, Congres *Cultuur in beeld*, Utrecht, 25 november 2013.

Laurine van de Wiel

- (met Saskia Brocx, TNS NIPO), ‘Emotion and inspiration at the Van Gogh Museum. How emotion-based visitor research can create engaging brand experiences’, lezing Esomar Congres, Istanbul, 24 september 2013.
- (met Marit Klooster, Ruigrok | Netpanel) ‘De volle zaal liever kwijt dan rijk. Onderzoek naar bezoekersroutes in het Van Gogh Museum’, lezing MIE congres, World Forum Den Haag, 6 februari 2013.
- ‘Publieksonderzoek in het Van Gogh Museum: motivatie, uitvoering en gebruik’, gastcollege Museumstudies, Universiteit van Amsterdam, 25 november 2013

Stefan Wladimiroff

- ‘Beveiligen & collectiehulpverlening; Preventienetwerk, Amsterdam-Amstelland’, gastdocent Reinwardt Academie, Amsterdam, 12 februari 2013.

Nevenactiviteiten

Edwin Becker

- Begeleiding *De kunst van het tentoonstellen*, leer-werktraject, Van Gogh Museum, Amsterdam, mei-december 2013.
- Afsluiting en toekomstvisie m.b.t. Symbolist Network, National Galleries of Scotland, Edinburgh, 23 mei 2013.
- Begeleiding expositie eindexamenwerk *Scenography: an exploded view*, afdeling Scenografie, Theaterschool AHK, Amsterdam, juni 2013.
- 'Nestvlieders', live kunstenaarsinterviews, Kunst en Cultuur Weekend Leudal, 7 september 2013.
- Reisleiding 'Brussel Art Nouveau – Art Deco', Academische Reizen, 4 en 5 oktober 2013.
- Jurylid Biënnale van de Jeune Création Européenne, Parijs / Montrouge, 16 oktober 2013.
- Performance 'Mirror or Reflection', i.s.m. Jan Peeters, ECI Cultuurfabriek, Roermond, 1 december 2013.
- Voorzitter Stichting BienNEELe, Roermond.
- Voorzitter Stichting LABland (scenografencollectief).

Suzanne Bogman

- Lid Commissie van Beheer Witsenfonds.

Geeta Bruin

- Lid Raad van Toezicht Museum Gouda.
- Lid van het Landelijk Advies Comité (LAC), Abvakabo, Sectie Musea.

Maite van Dijk

- Bestuurslid sectie Kunstmusea van de Nederlandse Museumvereniging.
- Bestuurslid ESNA, werkgroep 19e eeuw van Onderzoekschool Kunstgeschiedenis.
- Promotieonderzoek 'Foreign Art versus French Critics: The Critical Reception of International Artists at the Salon des Indépendants, 1884-1914', Universiteit van Amsterdam.

Adriaan Dönszelman

- Voorzitter Stichting Amsterdamse Musea.

Mirjam Eikelenboom

- Freelance docent Vrije Academie.

Nikola Eltink

- Bestuurslid stichting Zicht In Erfgoed.
- Lid begeleidingscommissie CATCH Plus.

Mels Evers

- Bestuurslid HF Young | Holland Festival (Community van Holland Festival voor jongvolwassenen).

- Gastcurator De Nederlandsche Bank, Amsterdam, Tentoonstelling Visa Bill Laughter (feb - apr 2013) van kunstenaar Ben Van den Berghe (BE).
- Gastcurator Galerie Fons Welters, Amsterdam, Tentoonstelling Precious Burns (nov - dec 2013) van kunstenaars Matthew Lutz-Kinoy (NY), Travis Boyer (Berlijn, NY).

Willem van Gogh

- Bestuurslid Nihon no hanga.
- Bestuurslid Tomoko Mukaiyama Foundation.

Monique Hageman

- Penningmeester Stichting Nederlandse Kunsthistorische Publicaties.

Milou Halbesma

- Bestuurslid Water4Life.
- Bestuurslid VierhetLeven.

Anita Homan

- Tentoonstelling *De geschiedenis van de brieveneditie*, Airport Library.

Leo Jansen

- Fellowship bij Center for Curatorial Leadership, New York, januari-juni 2013.
- Voorzitter/hoofdredacteur Stichting Willem Witsen.
- Lid Adviescommissie Archieven en Bijzondere Collecties van het Metamorfoze-project.

Esther de Jong

- Directeur PP10 B.V. (per 1 juni 2013).

Marieke Jooren

- Conceptontwikkeling en co-auteurschap publicatie Georges Seurat, Kröller-Müller Museum.

Hans Luijten

- Redactielid boekenserie *Van Gogh in focus*.

Adrie Kok

- Bestuurslid Nederlandse Registrars Groep.

Oda van Maanen

- Zelfstandig restaurator.

Teio Meedendorp

- Deelnemer workshop New Technologies for Art Conservation and History, NIAS, Wassenaar, 4 juni 2013.

- Deelnemer expertmeeting Thread Count Automation Project, Rijksmuseum, Amsterdam, 27 juni 2013.
- Deelnemer scholar's day The Phillips Collection, Washington, t.g.v. de tentoonstelling *Van Gogh. Repetitions*, 4 november 2013.
- Bestuurslid *Kunstlicht*, tijdschrift voor beeldende kunst, beeldcultuur en architectuur.

Kathrin Pilz

- Assistent Coördinator van de ICOM-CC werkgroep ATSR (Art Technological Source Research).

Laura Prins

- Organisatie KNHG-symposium *The Artwork exposed: Politics and the Arts, 1850-1914*, Van Gogh Museum en Rijksmuseum, 17 en 18 april 2014.

Adrienne Quarles van Ufford

- Panellid Stichting Kunstweek.

Fleur Roos Rosa de Carvalho

- 'Chercheur invité' van het Institut National d'Histoire de l'Art (INHA), Parijs, juni en december 2013.

Axel Rüger

- Lid Raad van Ambassadeurs De Nieuwe Kerk.
- Lid Algemeen Bestuur Praemium Erasmianum.
- Lid Selection Committee TEFAF Showcase.
- Lid Stuurgroep Apeldoorn Conference.
- Lid Algemeen Bestuur Kunsten '92.
- Lid Economic Development Board, Amsterdam, kerngroep Toerisme & Congressen.
- Lid Algemeen Bestuur Vereniging van Rijksmusea.
- Lid Artistic Council Fondation Vincent van Gogh Arles.

Jacqueline Rutten

- Lid Programmacommissie Soroptimisten Stichtse Vecht.

Marie-José van Schaik

- Bestuurslid Stichting Masarang International.

Renske Suijver

- Lid Ondernemingsraad.

Louis van Tilborgh

- Redactielid *Simiolus*.
- Redactielid *Van Gogh Studies*.
- Adviseur bij aanvragen Mondriaan Stichting.

Lucinda Timmermans

- Tentoonstelling *De geschiedenis van de brieveneditie*, Airport Library.

Marije Vellekoop

- Bestuurslid Onderzoekschool Kunstgeschiedenis (OSK).
- Eindredacteur *Van Gogh Studies*.
- Werkgroep 'Oeuvrecatalogi' van Authentication in Art (AiA) ter voorbereiding van internationaal symposium, 7-9 mei 2014.

Marthe de Vet

- Bestuur Museumplusbus.
- Bestuur Museumpleinbus.
- Program Committee congres Museums & Web.
- Adviseur activatie en participatie Buurtmuseum Leiden Noord.

Stefan Wladimiroff

- Lid Test- en klankbordgroep van DICE united!
- Lid BOAM (Beveiliging Overleg Amsterdam Musea).
- Advieswerkzaamheden voor derden op het gebied van safety & security en collectiehulpverlening.

Aanwinsten

Prenten

- Albert Besnard (1849-1934), *L'Accouchement uit de prentenserie La femme*, 1886, ets, 31.7 x 24.9 cm, p2713S/2013
- Albert Besnard (1849-1934), *Le déjeuner uit de prentenserie La femme*, 1886, ets, 30.6 x 23.7 cm, p2717S/2013
- Albert Besnard (1849-1934), *L'Amour uit de prentenserie La femme*, 1886, ets, 31.7 x 24.9 cm, p2716S/2013
- Karl Bodmer (1809-1893), *Prentenserie Collection de vingts eaux-fortes*, 1867, omslag met twintig lithografieën, 64 x 49.3 cm (afmeting blad), p2694S/2013
- Pierre Bonnard (1867-1947), *Proefdruk voor Coin de rue vue d'en haut uit de prentenserie Quelques aspects de la vie de Paris*, 1896, kleurenlithografie, 21 x 36.9 cm, p2723S/2013
- Georges Bottini (1874-1907), *La femme aux iris*, 1898 (uitgegeven in 1900), kleurenlithografie, 38 x 33.1 cm, p2721S/2013
- Eugène Carrière (1849-1906), *Le sommeil (Jean-René Carrière) uit het prentenalbum l'Album d'estampes originales de la Galerie Vollard*, 1897, lithografie, 33.8 x 43 cm, p2719S/2013
- Auguste Delâtre (1822-1907), *Visitekaartje van Auguste Delâtre*, ets, 7.3 x 13.9 cm, p2734S/2013
- Maurice Denis (1870-1943), *Proefdruk voor Sur le canapé d'argent uit de prentenserie Amour*, 1892-1898, kleurenlithografie, 42.3 x 29.1 cm, p2736S/2013
- Maurice Denis (1870-1943), *Proefdruk voor Sur le canapé d'argent uit de prentenserie Amour*, 1892-1898, kleurenlithografie, 42.5 x 29.5 cm, p2737S/2013
- Maurice Denis (1870-1943), *Proefdruk voor La vie devient précieuse, discrète uit de prentenserie Amour*, 1892-1898, kleurenlithografie, 28.5 x 40.6 cm, p2738S/2013
- Maurice Denis (1870-1943), *Proefdruk voor La vie devient précieuse, discrète uit de prentenserie Amour*, 1892-1898, kleurenlithografie, 42.3 x 29.1 cm, p2739S/2013
- Henri Fantin-Latour (1836-1904), *A Berlioz uit het prentenalbum l'Album d'estampes originales de la Galerie Vollard*, 1897, lithografie, 45.9 x 38.8 cm, p2718S/2013
- Georges de Feure (1868-1943), *Prentenserie Bruges: mystique et sensuelle*, 1898-1899, tien kleurenlithografieën met een omslag met decoratie in reliëf, 43.7 x 63.6 cm (afmeting blad), p2708S/2013
- Léon Gaucherel (1816-1886), *The bearers of the burden (naar het schilderij van George Henry Boughton)*, 1878, ets, 16.7 x 24 cm, p2707S/2013
- Paul Gavarni (1804-1866), *A la calomnie....la calomnie, il faut toujours en venir là uit de prentenserie Le salon*, 1893, lithografie, 21.9 x 18.8 cm, p2712S/2013
- *Geisha's in een landschap*, uitgegeven door Sato Torakiyo, 1870-1880, kleurenhoutsnede, 59 x 40.5 cm, n572S/2013
- Norbert Goeneutte (1854-1894), *Herni Guérard consultant un carton d'estampes*, 1876, ets, 16.1 x 11 cm, p2711S/2013
- Henri Guérard (1846-1897), *Le grand corbeau pendu*, 1888, droge naald, 25.8 x 44.9 cm, p2710S/2013
- Henri Guérard (1846-1897), *Uitnodiging voor het Diner Dentu*, 1883, ets, 12.1 x 16.2 cm, p2709S/2013
- Henri Guérard (1846-1897), *Venise la nuit*, 1891, ets en aquatint in donkerblauw, 29.8 x 46.7 cm, p2733S/2013
- Auguste Lepère (1849-1918), *Bucolique moderne*, 1901, kleurenhoutsnede, 39 x 26.3 cm, p2724S/2013
- Henri Rivière (1864-1951), *Le soir, affiche voor de verkoop van diverse prentenseries bij Eugène Verneau*, 1906, kleurenlithografie, 78.3 x 24.2 cm, p2728S/2013
- Ker-Xavier Roussel (1867-1944), *Proefdruk voor La source uit de prentenserie Paysages*, 1897-1898, kleurenlithografie, 31.7 x 41.2 cm, p2740S/2013
- Ker-Xavier Roussel (1867-1944), *Proefdruk voor La source uit de prentenserie Paysages*, 1897-1898, kleurenlithografie, 31.7 x 41.2 cm, p2741S/2013
- Ker-Xavier Roussel (1867-1944), *La source uit de prentenserie Paysages*, 1897-1898 (uitgegeven in 1900), kleurenlithografie, 31.7 x 41.2 cm, p2742S/2013
- Théo van Rysselberghe (1862-1926), *Le café concert, Lizzie Aubrey uit het prentenalbum l'Album des peintres-graveurs*, 1896, ets, 24.2 x 29.2 cm, p2714S/2013
- Théophile Alexandre Steinlen (1859-1923), *Kunstenaarsboek Des Chats*, 1898, boekdruk met fotomechanische reproducties en kleurenlithografie, 48 x 33.3 cm, p2729S/2013
- Théophile Alexandre Steinlen (1859-1923), *Visitekaartje van Eugène Delâtre*, ets, 13.2 x 10.5 cm, p2735S/2013
- Théophile Alexandre Steinlen (1859-1923), *La rue, affiche voor de drukker Charles Verneau*, 1896, kleurenlithografie, 234.5 x 296 cm, p2725S/2013
- Henri de Toulouse-Lautrec (1864-1901), *Theaterprogramma voor Le chariot de terre cuite van Victor Barrucand (Théâtre de l'Oeuvre, 22 januari 1895)*, 1894-1895, kleurenlithografie, 44 x 28 cm, p2722S/2013
- Henri de Toulouse-Lautrec (1864-1901), *Affiche voor het tijdschrift La Revue blanche*, 1895, kleurenlithografie gedrukt, 125.7 x 90 cm, p2715S/2013
- Edouard Vuillard (1868-1940), *Omslag voor het niet uitgegeven prentenalbum l'Album d'estampes originales de la Galerie Vollard*, 1899, kleurenlithografie, 59.3 x 45.8 cm, p2727S/2013
- Edouard Vuillard (1868-1940), *Vieille femme au fourneau*, 1893, lithografie, 25.7 x 19.7 cm, p2732S/2013
- Anders Zorn (1860-1920), *L'Omnibus*, 1892, ets, 29.5 x 19 cm, p2726S/2013

AANWINSTEN

Objecten

- Auguste Rodin (1840-1917), *Celle qui fut la belle heaulmière*, ontwerp 1885-1888, gietsel 1935-1940, brons, 50.6 cm hoog, v285S/2013
- Henri de Toulouse-Lautrec (1864-1901), *Lithosteen voor bladmuziek Nuit blanche van Jean Goudezki en Désiré Dihau, uit de serie Les vieilles histoires*, 1893, 30 x 24.5 cm, v286S/2013

Boeken

Totaal aantal aanwinsten: 359 boeken, 78 artikelen

Selectie historische boeken:

- M.E. Chevreul, *Exposé d'un moyen de définir et de nommer les couleurs d'après une méthode précise et expérimentale avec l'application de ce moyen à la définition des couleurs d'un grand nombre de corps naturels et de produits artificiels & Atlas: cercles chromatiques* (14 platen), Paris, 1861, BC 13 I-II
- Gyp, Abel Hermant, Henri Lavedan, Marcel Schwob & Octave Uzanne, *Frontispices en couleurs d'après Félicien Rops, Féminies: huit chapitres inédits dévoués à la femme, à l'amour, à la beauté*, Paris, 1896, BC 21
- [Maurice] Mac-Nab; *musique nouvelle de Roland Kohr, illustrations de H. Gerbault; préface par Donald Mac-Nab, Nouvelles chansons du Chat Noir*, Paris [s.a.], DEP 383
- [Maurice] Mac-Nab; *musique nouvelle ou harmonisée par Camille Baron; illustrations de H. Gerbault; couverture et titre de Ferdinand Bac, Chansons du Chat Noir*, Paris [s.a.], DEP 386
- Félix Bracquemond; *Imprimé pour Henri Beraldi, Étude sur la gravure sur bois et la lithographie*, Paris, 1897, DEP 388
- *Nouvelle édition illustrée d'après les dessins de MM. E. de Beaumont, Daubigny, Dubouloz ... [et al.], gravés par les meilleurs artistes, Chants et chansons populaires de la France*, Paris, 1848, DEP 389 I-III
- *Notes inédites par Mm. E.R., Paul Eudel, B.-H. Gausseron et Adolphe Rette, Balades dans Paris: au Moulin de la Galette a l'hotel Drouot - sur les Quais au Luxembourg*, Paris, 1894, DEP 390
- Henri Beraldi, *Bibliothèque d'un bibliophile: 1865-1885*, Lille, 1885, DEP 391
- Henri Beraldi, *Mes estampes: 1872-1884*, Lille, 1887, DEP 392
- De M. Charles Henry, *Cercle chromatique: présentant tous les compléments et toutes les harmonies de couleurs : avec une introduction sur la théorie générale du contraste, du rythme et de la mesure*, Paris, 1888, DEP 393
- T.H. Fielding, *On the theory and practice of painting in oil and water colours, for landscape and portraits; including the preparation of colours, vehicles, varnishes, &c., method of painting in wax, or encaustic; also on the chemical properties and permanency of colours, &c.; with a manual of lithography*, London, 1846, DEP 394
- David Brewster, *A treatise on optics*, London, 1835, DEP 397
- Paul Verlaine, *Avec un portrait de l'auteur par Ph. Zilcken, Quinze jours en Hollande: lettres a un ami*, Paris, La Haye, 1893, DEP 399
- Octave Uzanne, *lithographies en couleurs et marges décoratives de H.P. Dillon; frontispice à l'eau forte d'après Félicien Rops, Les évolutions du bouquin : la nouvelle bibliopolis: voyage d'un novateur au pays des néo-icône-bibliomanes*, Paris, 1897, DEP 401
- Préface de Roger-Milès, *L'album: les maîtres de la caricature: aquarelles et dessins inédits*, Paris, 1902, DEP 406

Educatie

Activiteiten voor volwassenen

Rondleiding: hoogtepunten Vincent van Gogh

In deze rondleiding kregen de deelnemers een beeld van Van Goghs ontwikkeling als kunstenaar en mens. Zij bekeken Van Goghs vroegste Nederlandse werken, ontdekten de omslag die hij in Parijs maakte toen hij moderne kunstenaars ontmoette en zagen hoe hij in Zuid-Frankrijk zijn beroemde eigen stijl vormde.

De rondleiding duurde 50 minuten en werd gegeven in het Nederlands, Engels, Frans en Duits.

Gratis instaprondleidingen

Vanaf 13 mei t/m einde van de tentoonstelling *Van Gogh aan het werk* werden op maandag en donderdag gratis instaprondleidingen aangeboden (met uitzondering van 20 mei, 21 en 24 oktober, en 26 december). De rondleidingen duurden 30 minuten en werden gegeven in het Nederlands en Engels.

- *De kleuren van Van Gogh*
Welke rol speelt kleur in het werk van Van Gogh? Hoe komt het dat kleur zo belangrijk voor hem is? Welke experimenten doet Van Gogh met kleur? Hoe vinden onderzoekers verdwenen kleuren weer terug?
- *Van Gogh onder de loep*
Waarom gebruikt Van Gogh zijn schilderdoeken soms meerdere keren? Hoe vinden onderzoekers overgeschilderde 'verloren' schilderijen weer terug? Wat valt er allemaal te ontdekken onder en in de verflagen van een Van Gogh?
- *Verfgebruik: het ontstaan van een Van Gogh*
Schildert Van Gogh in één keer met verf op het doek? Maakt hij eerst een schets? Waarom is zijn verf soms dik en dan weer dun? Welke hulpmiddelen gebruikt Van Gogh en hoe vinden onderzoekers van het Van Gogh Museum de sporen daarvan terug?

Workshops (vanaf september 2013)

Tijdens *Van Gogh aan het werk* werden twee workshops aangeboden, waarin de deelnemers na een korte ronde door de tentoonstelling zelf 'aan het werk' gingen.

- *Verfgebruik en schildertechnieken*
Van Gogh leerde van de kunst die hij om zich heen zag, maar nam de technieken van zijn collega-kunstenaars niet klakkeloos over. Deze workshop was gewijd aan schildertechnieken die eind 19de eeuw werden gebruikt, zoals het pointillisme en de Japanse stijl. De deelnemers gaven daar net als Van Gogh een eigen draai aan.
Data: 8 september, 13 oktober, 1 december, 15 december, 12 januari.

- *Kleur*

Om kleur goed onder de knie te krijgen, experimenteerde Van Gogh met verschillende effecten: verschillende tonen van één kleur (ton-sur-ton), of complementaire combinaties. In deze workshop werd geëxperimenteerd met dezelfde contrasten als Van Gogh deed.

Data: 15 september, 24 november, 8 december, 5 januari.

Workshopserie (vanaf september 2013)

In deze serie van drie workshops experimenteerde de deelnemers met dezelfde middelen als Van Gogh en ontdekten hoe ze werken. De serie werd 2 keer aangeboden, op 22, 29 september en 6 oktober, en op 3, 10 en 17 november.

Kinderworkshops

De kinderen lieten zich inspireren door de schilderijen van Vincent van Gogh en gingen daarna aan de hand van verschillende thema's zelf aan de slag in het atelier.

Thema's in de Hermitage

De impressionisten en Van Gogh (tot 19 januari)

- *Een mooie avondzon in de herfst*
- *Een portret: van licht naar donker*

Vincent. Het Van Gogh Museum in de Hermitage Amsterdam (vanaf 19 januari)

- *Japanse beestjes*
- *Een schilderij in je lievelingskleur*

Thema's in het Van Gogh Museum

Mei

25 en 26 mei: *Dik en dun*

Juni

1 en 2 juni: *Licht op licht*

8 en 9 juni: *Korenveld met kraaien*

15 en 16 juni: *Dik en dun*

22 en 23 juni: *Licht op licht*

29 en 30 juni: *Korenveld met kraaien*

EDUCATIE

September

7 en 8 september: *Dansende ritmes op papier*
 14 en 15 september: *Van klein naar groot*
 21 en 22 september: *Mengen en maken*
 28 en 29 september: *Dik en dun*

Oktober

5 en 6 oktober: *Licht op licht*
 12 en 13 oktober: *Korenveld met kraaien*

November

2 en 3 november: *Dansende ritmes op papier*
 9 en 10 november: *Van klein naar groot*
 16 en 17 november: *Mengen en maken*
 23 en 24 november: *Dik en dun*
 30 november: *Licht op licht*

December

1 december: *Licht op licht*
 7 en 8 december: *Korenveld met kraaien*
 14 en 15 december: *Dansende ritmes op papier*
 21 en 22 december: *Van klein naar groot*
 28 en 29 december: *Mengen en maken*

Museumnacht

2 november 2013, van 19.00 tot 02.00 uur

Licht op Van Gogh

Het overkoepelende thema was 'Licht'. Tijdens de Museumnacht zetten we de kunst en persoon van Van Gogh in een nieuw licht en lieten we zien hoe hedendaagse kunstenaars en artiesten zich door Van Gogh en licht laten inspireren.

Centrale hal

Nachtlicht

De openingsfilm *Nachtlicht* van Emmanuel Adjei en Marleen Özgür werd vertoond in drie musea: het Rijksmuseum, het Stedelijk Museum Amsterdam en het Van Gogh Museum. *Nachtlicht* nam de kijkers mee op een betoverende zoektocht naar het *Nachtlicht* dat door de drie museum sluipt, en verscholen ligt in het werk van grote Nederlandse meesters.

Treeless Forest

De Argentijnse soundartiest Treeless Forest liet zijn rijke muziek subtiel van kleur verschieten en maakte daarbij gebruik van Zuid-Amerikaanse instrumenten en kunstige elektronische geluidseffecten. Hij verwoordde zijn relatie met Van Gogh als volgt: 'I believe van Gogh's obsession for light, as a painter, is analogous to the relationship a musician should aim to have with silence.'

Red Light Radio en VJ-performances

De DJ's van Red Light Radio, het online radiostation dat uitzendt vanuit een kamertje op de Wallen, stelde een speciaal programma samen met de spannendste plaatjes van het rode licht. VJ's van Veejays.com zetten de centrale hal in een kleurrijk licht waarbij schilderijen, visuals en film de muren tot leven wekten.

Kurokawavleugel

A Day in the Life of Van Gogh

De lichtkunstenaar Wijnand van der Horst, bekend van zijn indrukwekkende installaties voor het Amsterdam Light Festival, ontwierp voor het Van Gogh Museum een dynamisch lichtkunstwerk met soundscape dat de bezoekers meenam op een reis door de creatieve geest van de kunstenaar gedurende een dag.

Spot on Van Gogh

Bezoekers bekeken in het donker met een zaklamp bijzondere details van Van Goghs meesterwerken terwijl verhalenvertellers nieuw licht wierpen op zijn kunst.

Auditorium

Visualise Van Gogh

Firestarters en de VJ Academy gaven een VJ-workshop om zelf te leren schilderen met licht, en een masterclass waarin revolutionaire nieuwe mediatrends in musea werden verkend. De mooiste VJ-performances werden na middernacht groot op beamers in de centrale hal vertoond.

Rondleidingen

Bezoekers konden een rondleiding volgen door de jubileumtentoonstelling *Van Gogh aan het werk* en ontdekken hoe van Gogh werkte met licht; hoe licht werkt op een Van Gogh.

Horeca

In de cocktailbar waren cocktails verkrijgbaar in de kleuren van Van Gogh.

Onderwijsaanbod

Primair onderwijs

In het museum

- Interactieve rondleiding
- Camille, rondleiding voor kleutergroepen
- Jij als rondleider

Op school

- Lespakket Camille en het gele huis
- Lespakket Van Gogh in de klas
- Online lespakket Vincent & Theo
- Online lesmateriaal bij stripalbum Vincent van Gogh. De worsteling van een kunstenaar (Nederlands en Engels)

In De Mesdag Collectie

- Op bezoek bij Meneer Mesdag
- Lesmateriaal via de website van het Haagse Cultuurmenu

Voortgezet onderwijs

In het museum

- Interactieve rondleiding
- Jij als rondleider
- Ontvangst bij Vincent (Hermitage Amsterdam) / Ontvangst vaste collectie
- Rondleiding Vincent & de impressionisten (tijdelijk in Hermitage Amsterdam)
- Ontvangst met themakaarten Vincent & de impressionisten (tijdelijk in Hermitage Amsterdam)

Op school

- Online lesmateriaal: Van Gogh op school
- Online lesmateriaal: Van Goghs brieven (Nederlands, Engels en Frans)
- Online lesmateriaal bij stripalbum Vincent van Gogh. De worsteling van een kunstenaar (Nederlands en Engels)
- Van Gogh Memory Game (Nederlands en Engels)
- Online lesmateriaal: Van Gogh onder de loep (Nederlands, Engels en Frans)

Programma Vrijdagavonden

De Vrijdagavond van het Van Gogh Museum

Het Van Gogh Museum is iedere Vrijdagavond tot 22 uur open met een speciale programmering van live muziek, documentaires, moderne dans, DJ's, cocktailbar, live VJ-performances, rondleidingen en workshops. Met de Vrijdagavondprogrammering laat het Van Gogh Museum zien hoe hedendaagse kunstenaars nog steeds door thema's uit Van Goghs leven en werk

geïnspireerd worden. Het volledige programma is te vinden op www.vangoghmuseum.nl/vrijdagavonden. De Vrijdagavonden zijn ook te volgen op Facebook.

Mei: Nieuwe start

Het Vrijdagavondprogramma stond de hele maand mei in het teken van de nieuwe start: het Van Gogh Museum ging na zeven maanden verbouwing weer open!

Producer en beeldend kunstenaar Peter Blom, alias Delic kwam aan de hand van voorbeelden uit zijn werk laten zien en horen hoe hij zijn ideeën vormgaf als beeldend kunstenaar of als muziekproducer. Hiphopartiest Typhoon, nooit bang zijn eigen weg te kiezen en zichzelf te vernieuwen, verzamelde een getalenteerde band om zich heen waarvan hij de saxofonist en gitarist meenam voor een spannende combinatie van akoestische muziek, rap en spoken word.

Emma Westermann onderzocht in haar documentaire *Generatie Nooitgenoeg* de 'quarterlife crisis' van jonge mensen van rond de dertig die in hun zoektocht naar het perfecte leven op hun grenzen stuiten. In het nagesprek gingen zij en Van Gogh-kenner en acteur Jochum ten Haaf in gesprek over de 'quarterlife crisis' en Van Goghs leven.

Voor bezoekers die zelf een nieuwe start wilden maken was er een verandercoach aanwezig om samen met hen aan de slag te gaan.

- 3 mei: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / Peter Blom/Delic / Typhoon / documentaire *Generatie Nooitgenoeg* / Workshop met verandercoach / VJ's *Vision Impossible* / DJ Carlos Travez
- 10 mei: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / Peter Blom/Delic / DJ Goldfinger
- 17 mei: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / Typhoon / DJ DaanModern
- 24 mei: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / documentaire *Generatie Nooitgenoeg* / DJ Dirkson
- 31 mei: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / Workshop met Verandercoach / DJ x-0-x

Juni: Feest!

Het Van Gogh Museum bestond in juni veertig jaar en dat werd tijdens de Vrijdagavonden gevierd. Met een tentoonstelling, speciaal voor het museum geschreven songs en DJ's Grumpy Old Men, die de beste muziek van de afgelopen veertig jaar draaiden. Acht jonge kunstenaars exposeerden een werk dat was geïnspireerd op het jubileum van het Van Gogh Museum. Daarbij keken ze óf veertig jaar terug óf juist veertig jaar vooruit naar de toekomst van het museum. De acht werken, allemaal in een andere discipline, leverde een originele mix van kunstvormen, stijlen en materialen: poëzie, schilderkunst, soundscapes, typografie, verhalen, tekeningen en fotografie. Eerstejaars studenten van de popafdeling van het Conservatorium van Amsterdam schreven de afgelopen jaren muziek bij een

schilderij op zaal. Twaalf van deze getalenteerde jonge musici lieten deze maand in het onderdeel Best of Lyrics Lab hun songs opnieuw horen, in speciaal opnieuw gecomponeerde arrangementen.

In de rondleiding *Tell me your Van Gogh* vertelde een acteur de sappigste waargebeurde verhalen van uit de veertigjarige geschiedenis van het museum. Medewerkers die al lang in het museum werken waren aanwezig om achteraf alle vragen te beantwoorden.

In de workshop Cupcakes maken werden de deelnemers uitgenodigd om cupcakes te versieren met Van Goghs mooiste schilderij.

- 7 juni: Rondleiding *Tell me your Van Gogh* / Best of Lyrics Lab / De Grote 8 / DJ duo Grumpy Old Men / Workshop cupcakes maken
- 14 juni: 4 van de Grote 8
- 21 juni: Rondleiding *Tell me your Van Gogh* / Workshop cupcakes maken / de bands Nachtschade en Stopcontact
- 28 juni: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / Vier van de Grote 8 / DJ Goldfinger

Juli: Changing Colors

Van Gogh ontwikkelde zijn expressieve kleurrijke stijl pas tijdens zijn Franse jaren, waar hij daarvoor in Nederland vooral donkere tinten gebruikte. Ook zien sommige kleuren op zijn schilderijen er tegenwoordig door uv-straling en verkleuring van vernis en pigment anders uit dan toen hij ze aanbracht. Deze maand werd het publiek uitgenodigd te ervaren hoe in visuals, moderne dans, popmuziek én op een zelfgemaakt schilderij het veranderen van kleur werd verbeeld. DJ Baby Blue en VJ's VeeMee & Sjush gaven met hun optredens en muziek een eigen kleur aan het Van Gogh Museum.

De jonge Braziliaanse choreograaf Fernando Belfiore presenteerde een intense en kleurrijke performance .whatdowefinallyshare. Via een spannende zintuiglijke ervaring verkenden drie dansers verschillende identiteiten en verlangens; transformatie stond daarbij centraal. Met zijn muziekkeuze en bewegingen creëerde Belfiore extreme beelden die lang bleven hangen. Deze performance werd mede mogelijk gemaakt door het Amsterdams Fonds voor de Kunst.

Eerstejaars studenten van de popafdeling van het Conservatorium van Amsterdam schreven de afgelopen jaren muziek bij een schilderij op zaal. Twaalf van deze getalenteerde jonge musici lieten deze maand in het onderdeel Best of Lyrics Lab hun songs opnieuw horen, in speciaal opnieuw gecomponeerde arrangementen.

In Forever Change ontmoetten drie verschillende artiesten uit heel verschillende werelden elkaar: een illustrator uit Argentinië, een zangeres uit Duitsland en een filmmaker uit Israël. In deze multidisciplinaire performance, met moderne dans, zang,

videokunst en collages, gaven zij, geïnspireerd door Van Goghs intense kleurgebruik, nieuwe kleur aan elkaars kunstvorm. In de workshop simultaan schilderen werden de bezoekers uitgenodigd zich te laten verrassen, want net als bij simultaanschaken deed een kunstenaar op ieder schilderij kleurrijke suggesties in verf 'to change your colour'.

- 5 juli: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / Workshop simultaan schilderen / Dansmakers Amsterdam: .whatdowefinallyshare / Lyrics Lab Conservatorium / Forever Change / DJ Babyblue / VJ's VeeMee & Sjush
- 12 juli: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / Forever Change / DJ Goldfinger / VJ's VeeMee & Sjush
- 19 juli: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / Dansmakers Amsterdam: Lostbox / DJ Dirkson / VJ's VeeMee & Sjush
- 26 juli: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / Lyrics Lab Conservatorium / DJ Dirkson / VJ's VeeMee & Sjush

Augustus: Binnen en buiten

Hoewel Van Gogh tijdens zijn opname in een inrichting noodgedwongen binnen moest schilderen, bleef zijn inspiratie door en liefde voor de natuur altijd bestaan. Tijdens de Vrijdagavonden in augustus stond de relatie tussen binnen en buiten centraal.

Verrassend veel natuur in onze stad kan ook culinair inspireren. Tijdens de presentatie Eetbare stadsnatuur en Van Gogh leerde het publiek welke planten en kruiden uit parken en tuinen maar ook uit Van Goghs schilderijen eetbaar zijn. Ook kwam de vraag aan de orde welke planten Van Gogh niet alleen geschilderd maar misschien ook gegeten heeft.

Van Gogh liet zich door de natuur om hem heen inspireren, street artists maken van de urban jungle zelf het canvas voor hun kunst. Nicole Blommers, een van de grondleggers van Amsterdam Street Art, liet zien waar de mooiste pieces in de stad te ontdekken zijn. Het Dominic J. Marshall Trio bracht hiphopinvoeden en Marshalls achtergrond als beatmaker bijeen. De natuur vormde de inspiratie voor Marshalls laatste plaat Icaros. De titel verwijst naar melodieën die sjamanen uit de Amazoneregenwouden in hun dromen rechtstreeks ontvingen als boodschappen van planten.

DJ's Cowboy & Henk gebruikten de natuur als inspiratie voor een bijzondere mix muziek. VJ F & VJ Susie verbeeldden in hun visuals zowel Van Goghs innerlijke worstelingen tijdens zijn verblijf in de inrichting Saint Paul als zijn liefde voor de natuur buiten.

- 2 augustus: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / Eetbare stadsnatuur en Van Gogh / Dominic J. Marshall Trio / Street Art in Amsterdam / DJ Cowboy & Henk // VJ F & VJ Susie
- 9 augustus: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / Dominic J. Marshall Trio / DJ DaanModern / VJ F & VJ Susie

EDUCATIE

- 16 augustus: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / DJ x-0-x / VJ F & VJ Susie
- 23 augustus: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / Street Art in Amsterdam / DJ Goldfinger / VJ F & VJ Susie
- 30 augustus: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / Eetbare stadsnatuur en Van Gogh / DJ DaanModern / VJ F & VJ Susie

September: [Leren door uitwisseling](#)

Van Gogh was leergierig en sprak graag met zijn schildersvrienden over hun werkwijze en artistieke plannen. Hij liet zich hierdoor inspireren maar verwerkte deze invloeden altijd op een hele eigen manier. Langzaam maar zeker ontstond zo zijn kenmerkende kleurrijke expressieve schilderijstijl. In de maand september stond leren door uitwisseling centraal. Artiesten, kunstenaars en cultuurmakers lieten zien hoe zij zich door anderen laten inspireren.

De populaire band De Staat lanceerde zijn langverwachte nieuwe album *I CON* waarin allerlei muziekstijlen samen komen. Het Belgische/Finse/Noorse collectief *No|Me*, bekend van een mix van chansons, tango en post punk, liet zien hoe moderne dans, 8 mm films en live muziek elkaar kunnen beïnvloeden. DJ/producer Mees Dierdorp, die onder meer de soundtrack bij de poëzie van zijn grootvader Lucebert produceerde, creëerde een poëtische mix van verschillende muziekstijlen. VJ-team LARSPLUSGOVO presenteerde samen met visueel producer Rene te Riele een overrompelende combinatie van abstracte effecten en realistische beelden. Veejays.com bracht het programma VJ'en en Van Gogh.

- 6 september: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / De Staat / *No|Me* / Veejays.com / DJ Mees Dierdorp / VJ-team LARSPLUSGOVO feat. Rene te Riele
- 13 september: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / De Staat / DJ Dirkson / VJ-team LARSPLUSGOVO feat. Rene te Riele
- 20 september: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / Veejays.com: VJ'en en Van Gogh / DJ x-0-x / VJ-team LARSPLUSGOVO feat. Rene te Riele
- 27 september: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / *NO|me* / DJ DaanModern / VJ-team LARSPLUSGOVO feat. Rene te Riele

Oktober: [Edit your Inspiration!](#)

Van Gogh kopieerde vaak zijn eigen kunstwerken maar ook werken van anderen die hij bewonderde, zoals Rembrandt en Delacroix. Hij kopieerde niet letterlijk het origineel maar liet zich erdoor inspireren tot een eerbetoon in zijn eigen stijl. Ook Van Gogh inspireert kunstenaars tot op de dag van vandaag, in letterlijke kopieën maar ook hommages met een eigen invulling en handtekening. De Vrijdagavonden in oktober stonden in het teken van inspiratie.

Tijdens een donkere wintermaand besloot de Amerikaanse folky en bluesy zanger-gitarist Ryan Lee Crosby om 28 dagen op rij elke dag een nieuwe cover te arrangeren, in te studeren en op te nemen. Hij bracht op zijn twaalfsnarige gitaar de bijzondere versies ten gehore, samen met enkele nummers van zijn achtste album *Institution Blues*.

Kunstenaar-muzikant Richard Bolhuis bracht met zijn installatie-performance *Tuin van het Gesticht* een hommage aan de natuurdriften van Van Gogh. Monumentale schilderijen, filmloops, geluidsinstallaties en muziek – van Bolhuis' band *House of Cosy Cushions* – vloeiden samen tot een geheel. Dit project kwam tot stand met steun van Amsterdams Fonds voor de Kunst.

De deelnemers aan de workshop 3D printen konden de bijzonderste voorwerpen uit Van Goghs schilderijen letterlijk kopiëren, door ze te printen in 3D.

Madame Tussauds leende ter gelegenheid van de familiedagen het wassenbeeld van Vincent van Gogh uit.

Een actrice, 'Madame Tussauds', presenteerde hoe ze te werk waren gegaan bij het reconstrueren van zijn gezicht en liet de materialen zien die voor een wassen beeld worden gebruikt. DJ Daniel Zuur, winnaar van het prestigieuze *Vinylized 2012*, maakte bijzondere remixen van Fink, Bon Iver en The Black Keys. VJ's Domi en Läserworst, die beelden uit de online popcultuur verwerken tot vervreemdende en humoristische collages, gebruikten voor hun visuals de voorbeelden, modellen en leermeesters van Van Gogh.

- 4 oktober: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / Ryan Lee Crosby / *Tuin van het gesticht* / Daniel Zuur / 3D print your Van Gogh objects / DJ De mechanische Turk / VJ's Domi en Läserworst
- 11 oktober: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / Ryan Lee Crosby / DJ Goldfinger / VJ's Domi en Läserworst
- 18 oktober: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / Wax Van Gogh / Workshop 3D printen / DJ Dirkson / VJ's Domi en Läserworst
- 25 oktober: Rondleiding *Van Gogh aan het werk* / Wax Van Gogh / *Tuin van het gesticht* / DJ x-0-x / VJ's Domi en Läserworst

November: [Licht](#)

Het natuurgetrouw weergeven van uiteenlopende natuurlijke lichtomstandigheden is een van de grootste uitdagingen voor beeldend kunstenaars. Ook Van Gogh worstelde hiermee, al wist hij zonlicht en gaslicht toch op het canvas te vangen. Licht heeft ook invloed op schilderijen en hoe we ze beleven. We nemen kleuren anders waar in verschillende lichtomstandigheden. Zo speelt licht voor zowel de maker als beschouwer van een schilderij een belangrijke rol. Licht was deze maand ook het thema voor de Vrijdagavonden.

De lichtkunstenaar Wijnand van der Horst, bekend van zijn indrukwekkende installaties voor het Amsterdam Light Festival, ontwierp voor het Van Gogh Museum *A Day in the Life of Van Gogh*, een dynamisch lichtkunstwerk met soundscape dat de bezoekers meenam op een reis door de creatieve geest van de kunstenaar gedurende een dag. TERAPY stelde zitzakken ter beschikking, zodat de bezoekers deze experience comfortabel konden beleven.

De uit New York afkomstige gitarist en drummer Chris Brokaw liet horen wat het licht in Van Goghs schilderijen voor hem betekent en hoe licht in zijn songs terugkomt.

Videoartiest Luca Agnani bracht licht en schaduw in enkele van Van Goghs schilderijen op een bijzondere manier tot leven en scoorde met deze Van Gogh Shadows daarmee een bescheiden YouTubehit. Hij kwam vertellen hoe hij te werk was gegaan en waarom hij voor deze werken van Van Gogh heeft gekozen.

Tijdens de rondleiding *Spot on Van Gogh* bekeken bezoekers in het donker met een zaklamp bijzondere details van Van Goghs meesterwerken terwijl verhalenvertellers nieuw licht wierpen op zijn kunst.

DJ The No draaide een eigenzinnige mix van modern klassiek, 50's vintage elektronica en 80's new beat. VJ Flirt & VJ VJAAY lieten hun kleurrijke, energieke en vrouwelijke visuals los op Van Goghs schilderijen en zette deze in een heel nieuw licht.

- 1 november: Rondleiding *Spot on Van Gogh / A Day in the Life of Van Gogh / Chris Brokaw / Spot on Van Gogh / Van Gogh Shadows / DJ The No / VJ Flirt & VJ VJAAY*
- 8 november: *Treeless Forest / DJ DaanModern / VJ Flirt & VJ VJAAY*
- 15 november: Rondleiding *Spot on Van Gogh / DJ DaanModern / VJ Flirt & VJ VJAAY*
- 22 november: Rondleiding *Van Gogh aan het werk / Van Gogh Shadows / DJ Dirkson / VJ Flirt & VJ VJAAY*
- 29 november: *A Day in the Life of Van Gogh / DJ x-0-x / VJ Flirt & VJ VJAAY*

December: Toeval

Keuze en toeval liepen door elkaar heen in Van Goghs carrière. Hij experimenteerde met verschillende materialen en technieken maar altijd om zich deze gericht eigen te maken en te groeien als kunstenaar. In deze maand stond tijdens de Vrijdagavonden toeval centraal.

Bij het optreden van CUT_, een elektronische act van het duo Sebastiaan Dutilh en zangeres Belle Doron, speelde toeval een grote rol; improvisatie is hun signatuur. De ter plaatse ontstane elektronische composities vermengden zich met de loops van de zangeres tot een steeds weer uniek geluid.

Het kunstenaarscollectief Furthur Labelz, bestaande uit de balletdansers Matthew Pawlicki-Sinclair en Peter Leung en schrijfster Sterre van Rossem, nodigt steeds andere kunstenaars uit om tot bijzonder interdisciplinair werk te komen. Op de Vrijdagavonden waren ze te zien met een dansvoorstelling van Matthew, een dansinstallatie van Peter en een filminstallatie van Sterre en Adrien Dantou, alle drie rond het thema toeval. Ze keerden terug met een programma waarin Sterre samen met de schrijfsters Eva Meijer en Emanuel de Carvalho een verhaal over toeval vertelde, terwijl kunstenaars Marie van Vollenhoven live meetekende en animeerde.

- 6 december: Rondleiding *Van Gogh aan het werk / CUT_ / Furthur Labelz / Schilderworkshop Van Gogh / DJ Silvester / VJ's Rene en 3DJL*
- 13 december: Rondleiding *Van Gogh aan het werk / CUT_ / DJ Goldfinger / VJ's Rene en 3DJL*
- 20 december: Rondleiding *Van Gogh aan het werk / Furthur Labelz / DJ Goldfinger / VJ's Rene en 3DJL*
- 27 december: Rondleiding *Van Gogh aan het werk / Schilderworkshop / DJ Dirkson / VJ's Rene en 3DJL*

Lezingen

Het Van Gogh Museum organiseerde in 2013 vier Zaterdaglezingen in de Hermitage Amsterdam en na de heropening in mei twaalf Zondaglezingen in het eigen museum. Onderzoekers, (gast)conservatoren en restauratoren gaven een toelichting op een actuele tentoonstelling of recent onderzoek naar de collectie. Ook beantwoordden ze vragen van het publiek.

Zaterdaglezingen in de Hermitage Amsterdam

- 26 januari: Van Gogh op zoek naar 'Vincent' door Leo Jansen, conservator schilderijen, Van Gogh Museum.
- 23 februari: Kijken op z'n Japans. Van Gogh en het 'primitivisme' door Louis van Tilborgh, senior onderzoeker, Van Gogh Museum.
- 30 maart: Hoe word je kunstenaar? Van Gogh op les door Teio Meedendorp, onderzoeker, Van Gogh Museum.
- 20 april: Van Gogh tekenaar door Marije Vellekoop, conservator tekeningen & prenten, Van Gogh Museum.

Zondaglezingen in het Van Gogh Museum

- 5 mei: Zonnebloemen in het kwadraat: Van Goghs kopieën naar eigen werk door Nienke Bakker, conservator, Van Gogh Museum.
- 9 juni: Visiting Fellow in the History of Nineteenth-Century Art, lezing door prof. dr. Michael F. Zimmermann, Katholischen Universität Eichstätt-Ingolstadt, (Engels gesproken).
- 23 juni: Uitwisseling van portretten door Devi Ormond, restaurator, The J. Paul Getty Museum (Engels gesproken).
- 7 juli: De naakte waarheid: de restauratie van twee vrouwenportretten van Toulouse-Lautrec en Russell, door Oda van Maanen, restaurator, Van Gogh Museum.

- 1 september: Kleuren verwelken: gevolgen voor de conditie en behandeling van *De slaapkamer* door Ella Hendriks, restaurator, Van Gogh Museum (Engels gesproken).
- 8 september: De brieven als bron van informatie over Van Goghs atelierpraktijk door Leo Jansen, conservator, Van Gogh Museum.
- 22 september: Mannen met baarden en snorren: hoogtepunten van de vroege synthetische organische kleurstofgeschiedenis door Matthijs de Keijzer, senior onderzoeker, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
- 29 september: Van Gogh op het spoor: vreemde scheuren, subtiele glansverschillen en merkwaardige verfstreken ontcijferd door Birgit Reissland en Luc Meghens, onderzoekers, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
- 6 oktober: Vincent van Goghs kopieën uit Saint-Rémy – gelijkenis, berekening en improvisatie? door Kathrin Pilz, restaurator, Van Gogh Museum (Engels gesproken).
- 13 oktober: Hoe word je kunstenaar: Van Gogh op les door Teio Meedendorp, onderzoeker, Van Gogh Museum.
- 10 november: Plan of toeval? Van Gogh's werkmethode door Ella Hendriks, restaurator, Van Gogh Museum.
- 17 november: Draadjes tellen: over de roll layout reconstruction project door Teio Meedendorp, onderzoeker, Van Gogh Museum.
- 1 december 2013: 'En plein air or in the studio? A comparative study of Vincent van Gogh's painting technique, based on two works depicting scenes from Saintes-Maries-de-la-Mer', door Kathrin Pilz, restaurator, Van Gogh Museum (Engels gesproken).

Educatie facts & figures

EDUCATIE	2013		2012	
	<i>Aantal arrangementen</i>	<i>Aantal deelnemers</i>	<i>Aantal arrangementen</i>	<i>Aantal deelnemers</i>
<i>Jeugd scholen</i>				
Primair onderwijs	322	8.940	214	5.529
Voortgezet onderwijs	366	10.748	485	12.864
Primair en voortgezet onderwijs buitenland	603	16.499	695	17.361
Kunstkijkuren	46	2.397	77	3.058
Kunstschooldag	2	48	3	38
Turing Museumpleinbus	466	4.069	49	1.283
Totaal onderwijsboekingen Nederlands	699	19.869	779	21.489
Totaal alle onderwijsboekingen	1.302	36.187	1.474	38.850
<i>Jeugd niet-school</i>				
Kinderworkshops los	69	310	66	734
Kinderworkshops serie	1	3	0	0
Kinderpartijtjes	44	435	98	581
Workshops BSO	17	315	10	168
Totaal niet-school	131	1.063	174	1.483
<i>Scholen online</i>				
Verkoop onderwijspakketten <i>Camille</i>	15	n.v.t.	16	n.v.t.
Verkoop onderwijspakketten <i>Van Gogh in de klas</i>	37	n.v.t.	27	n.v.t.
Verkoop stripboek Nederlands	511	n.v.t.	968	n.v.t.
Verkoop stripboek Engels en Frans	1.467/1.131	n.v.t.	3.110	n.v.t.
Lespakket <i>Van Gogh de musical</i>	6	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Bezoek <i>Camille's kijkdoos</i>	n.v.t.	32.483	n.v.t.	32.483
<i>Familiedagen</i>				
Familieworkshop	doorlopend	700	0	0
Familierondleiding	29	117	0	0
Theatrale rondleiding	7	72	0	0
Koffers	n.v.t.	52	0	0
Speurtocht	n.v.t.	518	0	0

EDUCATIE

	2013		2012	
	<i>Aantal arrangementen</i>	<i>Aantal deelnemers</i>	<i>Aantal arrangementen</i>	<i>Aantal deelnemers</i>
<i>Volwassenen</i>				
Inleidingen (pilotfase)	9	212	0	0
Zondaglezingen	13	242	12	821
Zaterdaglezingen in de Hermitage	9	onbekend	3	303
Museumplusbus	117	1.537	43	1.806
Rondleiding: hoogtepunten Vincent van Gogh, Nederlands	45	810	0	0
Rondleiding: hoogtepunten Vincent van Gogh, Engels	73	1.665	0	0
Rondleiding: hoogtepunten Vincent van Gogh, Duits	59	1.420	0	0
Rondleiding: hoogtepunten Vincent van Gogh, Frans	28	463	0	0
Instaprondleiding <i>Van Gogh aan het werk</i>	126	977	32	569
Instaprondleidingen Hermitage	8	onbekend	0	0
Instaprondleidingen <i>Impressionisme & Vincent</i> (Hermitage)	26	onbekend	28	198
Instaprondleidingen <i>Dreams of Nature</i>	n.v.t.	n.v.t.	68	1.108
Instaprondleidingen <i>Schoonheid in veelvoud</i>	n.v.t.	n.v.t.	122	1.074
Workshops los	7	79	0	0
Workshops serie	1	8	0	0
<i>Volwassenen vrijdagavond</i>				
Instaprondleidingen	138	1.502	130	1.813
Workshops		674+ inloop	15+inloop	601
Vrijdagavond totaalbezoek		19.355		41.018
<i>Museumnacht</i>				
Aantal	n.v.t.	6.700	n.v.t.	6.833
Terugkompercentage (t/m 31/12/2013)	n.v.t.	280	n.v.t.	(Hermitage) 927
<i>Multimedia volwassenen</i>				
Audiotour (Hermitage, januari-april)	33.696	Pick-up rate: 8,6%	29.539	
Multimediatour (<i>Van Gogh aan het werk</i> , mei-december)	181.934	Pick-up rate: 16,7%	199.606	
iPhone-app <i>Yours, Vincent</i>	8.486	n.v.t.	8.925	
MMT app <i>Van Gogh at Work</i>	57	n.v.t.	0	
Touch <i>Van Gogh</i> app	8.723	n.v.t.	0	
<i>Dreams of Nature</i> iPads / QR-tags	n.v.t.	0	n.v.t.	28.509
<i>DMC</i>				
Cultuurmenu (onderwijs)	56	1.332	76	1.840
Volwassenen rondleidingen	28	onbekend	34	802
Workshops	1	onbekend	3	41
Museumnacht	1	648	0	n.v.t.
Lezingen	2	onbekend	7	125

Toelichting verschillen t.o.v. 2012

- Onderwijsquotum OC&W is 41.000. 2013 is lager door de sluiting, quota in de Hermitage en onvoldoende interne capaciteit om aan vraag naar workshops te kunnen voldoen.
- Workshops jeugd: aantal is lager door sluiting, quota in Hermitage en verminderde Marcom door opstartproblemen Recreatex.
- Lage afzet lespakket Schoolmusical: lancering na beslismoment musical op scholen.
- Familiedagen: aantal deelnemers rondleiding is hoger. Dit is het aantal officieel ingeschreven deelnemers.
- Aantal deelnemers workshop: inlooptelier, aantallen inschatting obv materiaalverbruik.
- Zondaglezingen: Hermitage Amsterdam heeft aantal deelnemers niet bijgehouden. Lage opkomst zondaglezingen mogelijk door hoger aantal andere lezingen via Marcom.
- Instapronddleiding: 2012 vaste collectie = 2013 *Van Gogh aan het werk*.
- Een aantal cijfers mbt zondaglezingen en instapronddleidingen zijn helaas vanwege ICT crashverloren gegaan en dus onbekend.
- Museumplusbus: lager bezoekersaantal doordat de quota nu verdeeld zijn over 12 (i.p.v. 7) musea.
- Workshops en rondleidingen: nieuw aanbod, aantal beïnvloed doordat Recreatex nog niet werkte en intensieve Marcom daardoor risico zou zijn.
- Vrijdagavonden: startten weer vanaf 1 mei conform nieuw Masterplan Vrijdagavonden.
- Vrijdagavonden: nieuwe brandveiligheidsregels en sluiting vleugel beïnvloedden mogelijkheden.
- MMT app *Van Gogh aan het werk*: vanaf oktober in de appstores, zonder Marketingcommunicatie Touch van Gogh app vanaf oktober in de appstores.

Bruiklenen

Langdurige bruiklenen van het Van Gogh Museum aan andere musea

- Vincent van Gogh, *Boerderij*, s108V/1962, Rijksmuseum Amsterdam
- Vincent van Gogh, *Amandelboom in bloei*, s35V/1962, Rijksmuseum Amsterdam
- Joseph Jacob Isaacson, *Boaz en de lossen*, s361M/1972, Joods Historisch Museum, Amsterdam
- Meijer de Haan, *Portret van een man met ringbaard*, s315V/1994, Joods Historisch Museum, Amsterdam
- Kurt Laurenz Metzler, *Affichebord en twee sculpturen*, v14M/1975, Vrije Universiteit, Amsterdam
- Carel Adolph Lion Cachet, *Ezel*, v97M/1994, Gemeentemuseum, Den Haag
- Theodor Poeckh, *Portret van een onbekende vrouw*, s433M/1992, Rijksmuseum Twenthe, Enschede
- Herman Collenius, *Vanitas*, hwm59A, Groninger Museum, Groningen
- Floris Verster, *Papavers*, s413M/1990, Stedelijk Museum De Lakenhal, Leiden
- Jan Vijlbrief, *Open plek in het bos*, s429M/1992, Stedelijk Museum De Lakenhal, Leiden
- Camille Corot, *Mandolinespeelster*, s140B/1996, Stedelijk Museum Amsterdam
- Gustave Courbet, *Stilleven met appels*, s79B/1991, Rijksmuseum Amsterdam (schenking van M.C. barones van Lynden-van Pallandt, 1900)
- Gustave Courbet, *Winterlandschap*, s180B/1999, Rijksmuseum Amsterdam (schenking van de heer en mevrouw Kessler-Hülsmann, Kapelle op den Bosch, 1940)
- Charles-François Daubigny, *Oktober*, s183B/1999, Rijksmuseum Amsterdam (schenking van M.C. barones van Lynden-van Pallandt, 1900)
- *De gansche H. Schrifture [...]* (Bijbel van Theodorus van Gogh), uitgegeven door Jacob en Pieter Keur, b100B/1989, Remonstrantse Gemeente Leiden
- Honoré Daumier, *De voorlezing*, s84B/1991, Rijksmuseum Amsterdam (legaat van de heer C.D. Reich, 1923)
- Alexandre-Gabriël Decamps, *Een schaapsherder met zijn kudde*, s22B/1991, Amsterdam Museum (legaat van J.C. Fodor)
- Alexandre-Gabriël Decamps, *De truffelzoeker*, s85B/1991, Rijksmuseum Amsterdam (schenking van M.C. barones van Lynden-van Pallandt, 1900)
- Alexandre-Gabriël Decamps, *Een Turkse school*, s156B/1996, Amsterdam Museum
- Edgar Degas, *De tobbe*, v148B/1996, Stedelijk Museum Amsterdam
- Eugène Delacroix, *Christus in Gethsemané*, s86B/1991, Rijksmuseum Amsterdam (schenking van M.C. barones van Lynden-van Pallandt, 1900)
- Gustave Doré, *Echtbaar en twee kinderen slapend op een brug in Londen*, d376B/2013, Denver Art Museum
- Jules Dupré, *De brede weg*, s8B/1986, Rijksmuseum Amsterdam (schenking van M.C. barones van Lynden-van Pallandt, 1900)
- Onbekend, *Ezel*, v264B/2003, Particuliere collectie
- Henri Fantin-Latour, *Stilleven met mand met druiven en een appel*, s16B/1990, Particuliere collectie
- Henri Fantin-Latour, *Bloemen uit Normandië*, s89B/1991, Rijksmuseum Amsterdam (legaat van de heer A. van Wezel, Amsterdam, 1922)
- Vincent van Gogh, *Nettenboetsters in de duinen*, s292B/2011, Particuliere collectie
- Vincent van Gogh, *Vaas met korenbloemen en klaprozen*, s518B/2008, Triton Foundation
- Vincent van Gogh, *Zonsondergang bij Montmajour*, s377B/2013, Particuliere collectie
- Alexej von Jawlensky, *Landschap*, s196B/1999, Stedelijk Museum Amsterdam
- Johan Barthold Jongkind, *De oevers van de Isère*, d257B/2002, Particuliere collectie
- Johan Barthold Jongkind, *De oevers van de Drac bij Grenoble*, d258B/2002, Particuliere collectie

Langdurige bruiklenen aan het Van Gogh Museum

- Augustus Allebé, Brussel. *Man op een ladder met een emmer met witsel*, d252B/2002, Particuliere collectie
- Augustus Allebé, *Straat in St. Emilion*, d253B/2002, Particuliere collectie
- Augustus Allebé, *Museumbezoek*, s200B/1999, Stedelijk Museum Amsterdam
- Laurens Alma Tadema, *Een zwijgende raadsman*, d255B/2002, Particuliere collectie
- Emile Bernard, *Zelfportret*, s73B/1991, Rijksmuseum Amsterdam (schenking van M.C. Bongers, barones Van der Borch van Verwolde, Almen, 1936)
- Emile Bernard, *Landschap te Pont-Aven*, s269B/2006, Particuliere collectie
- Johannes Bosboom, *Kalkoven bij de steengroeve van Chaudfontaine*, d254B/2002, Particuliere collectie
- Auguste Boulard, *De maaltijd*, s75B/1991, Rijksmuseum Amsterdam (schenking van M.C. barones van Lynden-van Pallandt, 1900)
- *Brief van Vincent van Gogh aan Hermanus Tersteeg*, b65B/2003, Particuliere collectie
- Alexandre Calame, *Bergstroom in de Alpen* (Reichenbach), s177B/1999, Amsterdam Museum
- Fernand Cormon, *Jong meisje*, d245B/2001, Particuliere collectie

- Matthijs Maris, *Schaapskop*, s143B/1996, Stedelijk Museum Amsterdam
  - Anton Mauve, *Houthakkers*, s138B/1996, Stedelijk Museum Amsterdam
  - Jean-François Millet, *De jonge herder*, d227B/1999, Triton Foundation
  - Jean-François Millet, *De waterdraagster*, s93B/1991, Rijksmuseum Amsterdam (schenking van de erven van de heer W.J. van Randwijk, Den Haag, 1914)
  - Jean-François Millet, *De kaardster*, s197B/1999, Stedelijk Museum Amsterdam
  - Wijnand Nuijen, *Stormweer onder rotsachtige kust*, d251B/2002, Particuliere collectie
  - *Penhouder (mogelijk van Vincent van Gogh)*, v250B/1990, Particuliere collectie
  - Odilon Redon, *La Nébuleuse*, d132B/1994, Particuliere collectie
  - Pierre-Auguste Renoir, *Het Paris oordeel*, v149B/1996, Stedelijk Museum Amsterdam
  - Theodule Augustin Ribot, *Naaiende vrouw*, s96B/1991, Rijksmuseum Amsterdam (schenking van M.C. barones van Lynden-van Pallandt, 1900)
  - Auguste Rodin, *Buste van Madame Fenaille*, v151B/1996, Stedelijk Museum Amsterdam
  - Willem Roelofs, *Veemarkt in Schotland*, d256B/2002, Particuliere collectie
  - Pierre Etienne Theodore Rousseau, *Het bos van Fontainebleau*, s144B/1996, Stedelijk Museum Amsterdam
  - *Scheepsmodel*, v159B/1996 en v160B/1996, Muzee Scheveningen
  - *Scheepsmodel*, v167B/1996, Zuiderzeemuseum Enkhuizen
  - Alfred Sisley, *Het dorp Les Sablons Sisley*, s516B/2008, Particuliere collectie (door bemiddeling van Ten Haaf Projects, Amsterdam)
  - Antoine Vollon, *Gezicht op Parijs*, s99B/1991, Rijksmuseum Amsterdam (legaat van de heer J.B.A.M. Westerwoudt, Haarlem)
  - Vincent van Gogh, *Pietà (naar Delacroix)*, s0168V/1962
- [Galeries Nationales du Grand Palais, Parijs](#)
[Bohèmes. De Léonard de Vinci à Picasso](#)
 26.09.2012-14.01.2013
- Vincent van Gogh, *Schoenen*, s0011V/1962
  - Jan Toorop, *Zelfportret in atelier*, s0388M/1989
  - Vincent van Gogh, *Impasse des Deux Frères*, s0014V/1962
  - Vincent van Gogh, *Drie romans*, s0181V/1962
- [Museo Thyssen-Bornemisza, Madrid](#)
[Gauguin y el viaje a lo exótico](#)
 09.10.2012-13.01.2013
- Charles Laval, *Landschap op Martinique*, s0378V/1982
- [Schirn Kunsthalle, Frankfurt](#)
[Gustave Caillebotte. Ein Impressionist und die Fotografie](#)
 18.10.2012-20.01.2013
- Gustave Caillebotte, *Uitzicht vanaf een balkon*, s0508S/2003
- [Seoul Arts Center, Seoul](#)
[Van Gogh in Paris: New Perspectives](#)
 08.11.2012-24.03.2013
- Vincent van Gogh, *Bosgrond*, s0079V/1962
  - Vincent van Gogh, *Gezicht vanuit Vincents atelier*, s0095V/1962
  - Ruud Daems, *Replica van de rode lakdoos van Vincent van Gogh*, vgd0298
  - Vincent van Gogh, *Kop van een vrouw*, s0132V/1962
  - Vincent van Gogh, *Venustorso*, s0089V/1962
  - Vincent van Gogh, *Venustorso*, s0101V/1962
  - Vincent van Gogh, *Mannentorso*, s0103V/1962
  - Vincent van Gogh, *Gipsen vrouwentorso*, s0075V/1962
  - Vincent van Gogh, *Weg te Montmartre*, s0092V/1962
  - Vincent van Gogh, *Garnalen en mosselen*, s0122V/1962
  - Vincent van Gogh, *Square Saint-Pierre bij zonsondergang*, s0098V/1962
  - Vincent van Gogh, *Schedel*, s0123V/1962
  - Vincent van Gogh, *Schedel*, s0128V/1962
  - Vincent van Gogh, *Bospaad*, s0080V/1962
  - Vincent van Gogh, *Voor een restaurant te Asnières*, s0134V/1962
  - Vincent van Gogh, *Mand met hyacintbollen*, s0063V/1962
  - Vincent van Gogh, *Gezicht op een slagerswinkel*, s0119V/1962
  - Vincent van Gogh, *Druiven*, s0194V/1962
  - Vincent van Gogh, *Portret van een oude vrouw*, s0010V/1962
  - Vincent van Gogh, *Zelfportret met glas*, s0161V/1962

Bruiklenen aan tentoonstellingen

[Wallraf-Richartz-Museum, Keulen](#)

1912 - Mission Moderne. Die Jahrhundertschau des Sonderbundes

31.08.2012 - 30.12.2012

- Vincent van Gogh, *Vissersboten bij Les Saintes-Maries-de-la-Mer*, s0028V/1962
- Vincent van Gogh, *De dorser (naar Millet)*, s0171V/1962
- Vincent van Gogh, *De maaier (naar Millet)*, s0198V/1962

- Vincent van Gogh, *Bloempot met Chinese bieslook*, s0183V/1962
- Vincent van Gogh, *Glas met gele rozen*, s0178V/1962
- Vincent van Gogh, *Portret van Léonie Rose Charbuy-Davy*, s0165V/1962
- Vincent van Gogh, *Uitgebloeide zonnebloemen*, s0121V/1962
- Vincent van Gogh, *De heuvel van Montmartre met steengroeve*, s0012V/1962
- Vincent van Gogh, *Stapels Franse romans*, s0021V/1962
- John Peter Russell, *Portret van Vincent van Gogh*, s0273V/1962
- Vincent van Gogh, *Bloeiende paardenkastanje*, s0126V/1962
- Vincent van Gogh, *Oever van de Seine*, s0077V/1962
- Vincent van Gogh, *Vogelnesten*, s0001V/1962
- Vincent van Gogh, *Kop van een vrouw*, s0004V/1962r
- Vincent van Gogh, *Moestuin met zonnebloem*, s0004V/1962v
- Vincent van Gogh, *Zelfportret met vilthoed*, s0016V/1962
- Vincent van Gogh, *In het café: Agostina Segatori in Le Tambourin*, s0017V/1962
- Vincent van Gogh, *Tuin met geliefden: Square Saint-Pierre*, s0019V/1962
- Vincent van Gogh, *Geploegde akkers ('De voren')*, s0040V/1962
- Vincent van Gogh, *Langs de Seine*, s0055V/1962
- Vincent van Gogh, *Stilleven met flessen en aardewerk*, s0060V/1962r
- Vincent van Gogh, *Zelfportret met strohoed*, s0060V/1962v
- Vincent van Gogh, *Zelfportret*, s0065V/1962
- Vincent van Gogh, *Kop van een vrouw*, s0097V/1962r
- Vincent van Gogh, *Zelfportret*, s0097V/1962v
- Vincent van Gogh, *Een op zijn rug liggende krab*, s0124V/1962
- Vincent van Gogh, *Zonsondergang te Montmartre*, s0133M/1970
- Vincent van Gogh, *Zelfportret*, s0155V/1962
- Vincent van Gogh, *Zelfportret*, s0156V/1962
- Vincent van Gogh, *Portret van Theo van Gogh*, s0157V/1962
- Vincent van Gogh, *Zelfportret met pijp*, s0158V/1962
- Vincent van Gogh, *Flesje met pioenrozen en blauwe ridderspoor*, s0182V/1962
- Vincent van Gogh, *Cafétafel met absint*, s0186V/1962
- Vincent van Gogh, *Korenveld met patrijs*, s0197V/1962
- Vincent van Gogh, *Gipsen vrouwentorso*, s0199V/1962

Arp Museum Bahnhof Rolandseck, Remagen
Lichtgestöber. Der Winter im Impressionismus
08.11.2012-14.04.2013

- Vincent van Gogh, *Ondergesneeuwd veld met een eg (naar Millet)*, s0175V/1962
- Paul Gauguin, *Parijs in de winter*, s0223V/1962

Ateneum Art Museum, Helsinki
Van Gogh to Kandinsky. Symbolist landscape in Europe 1880-1910
16.11.2012-17.02.2013

- Odilon Redon, *Straat in Samois*, s0436M/1992
- Vincent van Gogh, *Korenveld met maaier*, s0049V/1962
- Vincent van Gogh, *De zaaier*, s0029V/1962
- Vincent van Gogh, *Olijfgaard*, s0044V/1962
- Vincent van Gogh, *Ravijn met beekje*, s0118V/1962

J. Paul Getty Museum, Los Angeles
Conservation project Dupré & Daubigny
10.12.2012-10.12.2013

- Charles-François Daubigny, *Jaagpad langs de oever van de Oise*, hwm0094
- Jules Dupré, *Herfst*, hwm0122

Gemeentemuseum Den Haag
Gustave Caillebotte. Een impressionist en de fotografie
02.02.2013-20.05.2013

- Gustave Caillebotte, *Uitzicht vanaf een balkon*, s0508S/2003

Fundación Mapfre, Madrid
Luces de bohemia. Artistas, gitanos y la definición del mundo moderno
02.02.2013-05.05.2013

- Jan Toorop, *Zelfportret in atelier*, s0388M/1989
- Vincent van Gogh, *Schoenen*, s0011V/1962
- Vincent van Gogh, *Impasse des Deux Frères*, s0014V/1962
- Vincent van Gogh, *Drie romans*, s0181V/1962

Gemeentemuseum Den Haag
Herkomst: Ivo Bouwman
16.02.2013-12.05.2013

- Kees van Dongen, *De blauwe japon*, s0493S/1999
- Claude Monet, *Kustlandschap*, s0461S/1996
- Jan Sluijters, *Twee vrouwen die elkaar omhelzen*, s0382M/1987

Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam
11.03.2013-19.01.2014

- Vincent van Gogh, *Kop van een vrouw*, s0084V/1962
- Vincent van Gogh, *Kop van een vrouw*, s0062V/1962

MECC, Maastricht

The European fine art fair 2013

15.03.2013-24.03.2013

- Vincent van Gogh, *Boom met klimop in de tuin van de inrichting*, d0340V/1962
- Vincent van Gogh, *Vestibule in de inrichting*, d0176V/1962
- Vincent van Gogh, *Knotberken*, d0364V/1968
- Vincent van Gogh, *Het Gele Huis (De straat)*, d0431V/1962
- Vincent van Gogh, *Zelfportretten*, d0432V/1962r
- Vincent van Gogh, *De zaaier*, d0348V/1962
- Vincent van Gogh, *Boom en struiken in de tuin van de inrichting*, d0334V/1962
- Vincent van Gogh, *Landschap met huizen*, d0332V/1962r
- Vincent van Gogh, *De rots van Montmajour met pijnbomen*, d0344V/1962
- Vincent van Gogh, *Park met struik*, d0343V/1962
- Vincent van Gogh, *Kop van een vrouw*, d0270V/1962
- Vincent van Gogh, *Kop van een man*, d0274V/1962
- Vincent van Gogh, *De discusswerper*, d0398V/1962
- Vincent van Gogh, *Landschap in Drenthe*, d0810M/1986
- Vincent van Gogh, *Spittende boerin*, d0171V/1962
- Vincent van Gogh, *Worn out*, d0378V/1962
- Vincent van Gogh, *Tuin van een badhuis*, d0175V/1962
- Vincent van Gogh, *Poort in de verdedigingswerken*, d0420V/1962
- Vincent van Gogh, *Wever*, d0423V/1962
- Vincent van Gogh, *Mand met hyacintbollen*, s0063V/1962
- Vincent van Gogh, *Gezicht op een slagerswinkel*, s0119V/1962
- Vincent van Gogh, *Druiven*, s0194V/1962
- Vincent van Gogh, *Portret van een oude vrouw*, s0010V/1962
- Vincent van Gogh, *Zelfportret met glas*, s0161V/1962
- Vincent van Gogh, *Bloempot met Chinese bieslook*, s0183V/1962
- Vincent van Gogh, *Glas met gele rozen*, s0178V/1962
- Vincent van Gogh, *Portret van Léonie Rose Charbuy-Davy*, s0165V/1962
- Vincent van Gogh, *Uitgebloeide zonnebloemen*, s0121V/1962
- Vincent van Gogh, *De heuvel van Montmartre met steengroeve*, s0012V/1962
- Vincent van Gogh, *Stapels Franse romans*, s0021V/1962
- John Peter Russell, *Portret van Vincent van Gogh*, s0273V/1962
- Vincent van Gogh, *Bloeiende paardenkastanje*, s0126V/1962
- Vincent van Gogh, *Oever van de Seine*, s0077V/1962
- Vincent van Gogh, *Vogelnesten*, s0001V/1962
- Vincent van Gogh, *Kop van een vrouw*, s0004V/1962r
- Vincent van Gogh, *Moestuin met zonnebloem*, s0004V/1962v
- Vincent van Gogh, *Zelfportret met vilthoed*, s0016V/1962
- Vincent van Gogh, *In het café: Agostina Segatori in Le Tambourin*, s0017V/1962
- Vincent van Gogh, *Tuin met geliefden: Square Saint-Pierre*, s0019V/1962
- Vincent van Gogh, *Geploegde akkers ('De voren')*, s0040V/1962
- Vincent van Gogh, *Langs de Seine*, s0055V/1962
- Vincent van Gogh, *Stilleven met flessen en aardewerk*, s0060V/1962r
- Vincent van Gogh, *Zelfportret met strohoed*, s0060V/1962v
- Vincent van Gogh, *Zelfportret*, s0065V/1962
- Vincent van Gogh, *Kop van een vrouw*, s0097V/1962r
- Vincent van Gogh, *Zelfportret*, s0097V/1962v
- Vincent van Gogh, *Een op zijn rug liggende krab*, s0124V/1962
- Vincent van Gogh, *Zonsondergang te Montmartre*, s0133M/1970
- Vincent van Gogh, *Zelfportret*, s0155V/1962
- Vincent van Gogh, *Zelfportret*, s0156V/1962
- Vincent van Gogh, *Portret van Theo van Gogh*, s0157V/1962
- Vincent van Gogh, *Zelfportret met pijp*, s0158V/1962
- Vincent van Gogh, *Flesje met pioenrozen en blauwe ridderspoor*, s0182V/1962
- Vincent van Gogh, *Cafétafel met absint*, s0186V/1962
- Vincent van Gogh, *Korenveld met patrijs*, s0197V/1962
- Vincent van Gogh, *Gipsen vrouwentorso*, s0199V/1962

Kyoto Municipal Museum of Art, Kyoto

Van Gogh in Paris: New perspectives

30.03.2013-19.05.2013

- Vincent van Gogh, *Bosgrond*, s0079V/1962
- Vincent van Gogh, *Gezicht vanuit Vincents atelier*, s0095V/1962
- Ruud Daems, *Replica van de rode lakdoos van Vincent van Gogh*, vgd0298
- Vincent van Gogh, *Kop van een vrouw*, s0132V/1962
- Vincent van Gogh, *Venustorso*, s0089V/1962
- Vincent van Gogh, *Venustorso*, s0101V/1962
- Vincent van Gogh, *Manmentorso*, s0103V/1962
- Vincent van Gogh, *Gipsen vrouwentorso*, s0075V/1962
- Vincent van Gogh, *Weg te Montmartre*, s0092V/1962
- Vincent van Gogh, *Garnalen en mosselen*, s0122V/1962
- Vincent van Gogh, *Square Saint-Pierre bij zonsondergang*, s0098V/1962
- Vincent van Gogh, *Schedel*, s0123V/1962
- Vincent van Gogh, *Schedel*, s0128V/1962
- Vincent van Gogh, *Bospad*, s0080V/1962
- Vincent van Gogh, *Voor een restaurant te Asnières*, s0134V/1962

BRUIKLENNEN

Musée des Beaux Arts de Rouen

Eblouissants reflets. Cent chefs-d'oeuvre impressionnistes

27.04.2013-29.09.2013

- Claude Monet, *Molens in het Westzijderveld bij Zaandam*, s0503S/2001
- Claude Monet, *Gezicht op de Prins Hendrikkade en de Kromme Waal in Amsterdam*, s0504S/2001

The Miyagi Museum of Art, Sendai

Van Gogh in Paris: New perspectives

26.05.2013-08.07.2013

- Vincent van Gogh, *Bosgrond*, s0079V/1962
- Vincent van Gogh, *Gezicht vanuit Vincents atelier*, s0095V/1962
- Ruud Daems, *Replica van de rode lakdoos van Vincent van Gogh*, vgd0298
- Vincent van Gogh, *Kop van een vrouw*, s0132V/1962
- Vincent van Gogh, *Venustorso*, s0089V/1962
- Vincent van Gogh, *Venustorso*, s0101V/1962
- Vincent van Gogh, *Mannentorso*, s0103V/1962
- Vincent van Gogh, *Gipsen vrouwentorso*, s0075V/1962
- Vincent van Gogh, *Weg te Montmartre*, s0092V/1962
- Vincent van Gogh, *Garnalen en mosselen*, s0122V/1962
- Vincent van Gogh, *Square Saint-Pierre bij zonsondergang*, s0098V/1962
- Vincent van Gogh, *Schedel*, s0123V/1962
- Vincent van Gogh, *Schedel*, s0128V/1962
- Vincent van Gogh, *Bospad*, s0080V/1962
- Vincent van Gogh, *Voor een restaurant te Asnières*, s0134V/1962
- Vincent van Gogh, *Mand met hyacintbollen*, s0063V/1962
- Vincent van Gogh, *Gezicht op een slagerswinkel*, s0119V/1962
- Vincent van Gogh, *Druiven*, s0194V/1962
- Vincent van Gogh, *Portret van een oude vrouw*, s0010V/1962
- Vincent van Gogh, *Zelfportret met glas*, s0161V/1962
- Vincent van Gogh, *Bloempot met Chinese bieslook*, s0183V/1962
- Vincent van Gogh, *Glas met gele rozen*, s0178V/1962
- Vincent van Gogh, *Portret van Léonie Rose Charbuy-Davy*, s0165V/1962
- Vincent van Gogh, *Uitgebloeide zonnebloemen*, s0121V/1962
- Vincent van Gogh, *De heuvel van Montmartre met steengroeve*, s0012V/1962
- Vincent van Gogh, *Stapels Franse romans*, s0021V/1962
- John Peter Russell, *Portret van Vincent van Gogh*, s0273V/1962
- Vincent van Gogh, *Bloeiende paardenkastanje*, s0126V/1962
- Vincent van Gogh, *Oever van de Seine*, s0077V/1962
- Vincent van Gogh, *Vogelnesten*, s0001V/1962
- Vincent van Gogh, *Kop van een vrouw*, s0004V/1962r
- Vincent van Gogh, *Moestuin met zonnebloem*, s0004V/1962v
- Vincent van Gogh, *Zelfportret met vilthoed*, s0016V/1962
- Vincent van Gogh, *In het café: Agostina Segatori in Le Tambourin*, s0017V/1962
- Vincent van Gogh, *Tuin met geliefden: Square Saint-Pierre*, s0019V/1962
- Vincent van Gogh, *Geploegde akkers ('De voren')*, s0040V/1962
- Vincent van Gogh, *Langs de Seine*, s0055V/1962
- Vincent van Gogh, *Stilleven met flessen en aardewerk*, s0060V/1962r
- Vincent van Gogh, *Zelfportret met strohoed*, s0060V/1962v
- Vincent van Gogh, *Zelfportret*, s0065V/1962
- Vincent van Gogh, *Kop van een vrouw*, s0097V/1962r
- Vincent van Gogh, *Zelfportret*, s0097V/1962v
- Vincent van Gogh, *Een op zijn rug liggende krab*, s0124V/1962
- Vincent van Gogh, *Zonsondergang te Montmartre*, s0133M/1970
- Vincent van Gogh, *Zelfportret*, s0155V/1962
- Vincent van Gogh, *Zelfportret*, s0156V/1962
- Vincent van Gogh, *Portret van Theo van Gogh*, s0157V/1962
- Vincent van Gogh, *Zelfportret met pijp*, s0158V/1962
- Vincent van Gogh, *Flesje met pioenrozen en blauwe ridderspoor*, s0182V/1962
- Vincent van Gogh, *Cafétafel met absint*, s0186V/1962
- Vincent van Gogh, *Korenveld met patrijs*, s0197V/1962
- Vincent van Gogh, *Gipsen vrouwentorso*, s0199V/1962

Legion of Honor, Fine Arts Museum of San Francisco

Impressionists on the Water

01.06.2013-13.10.2013

- Paul Signac, *De boei - de haven van Saint-Tropez*, p0307V/1982
- Emile Bernard, *Le retour du pardon of Bretons en barque uit de prentenserie Bretonneries*, p0917N/1996
- Pierre Bonnard, *Le canotage uit het prentenalbum L'Album d'estampes originales de la Galerie Vollard*, p1110V/2000

Museo Thyssen-Bornemisza, Madrid

Pissarro

04.06.2013-15.09.2013

- Camille Pissarro, *Stilleven met pioenrozen en boerenjasmijn*, s0502S/2000

Hiroshima Prefectural Art Museum

Van Gogh in Paris: New perspectives

15.07.2013-23.09.2013

- Vincent van Gogh, *Bosgrond*, s0079V/1962
- Vincent van Gogh, *Gezicht vanuit Vincents atelier*, s0095V/1962

- Ruud Daems, *Replica van de rode lakdoos van Vincent van Gogh*, vgd0298
  - Vincent van Gogh, *Kop van een vrouw*, s0132V/1962
  - Vincent van Gogh, *Venustorso*, s0089V/1962
  - Vincent van Gogh, *Venustorso*, s0101V/1962
  - Vincent van Gogh, *Mannentorso*, s0103V/1962
  - Vincent van Gogh, *Gipsen vrouwentorso*, s0075V/1962
  - Vincent van Gogh, *Weg te Montmartre*, s0092V/1962
  - Vincent van Gogh, *Garnalen en mosselen*, s0122V/1962
  - Vincent van Gogh, *Square Saint-Pierre bij zonsondergang*, s0098V/1962
  - Vincent van Gogh, *Schedel*, s0123V/1962
  - Vincent van Gogh, *Schedel*, s0128V/1962
  - Vincent van Gogh, *Bospad*, s0080V/1962
  - Vincent van Gogh, *Voor een restaurant te Asnières*, s0134V/1962
  - Vincent van Gogh, *Mand met hyacintbollen*, s0063V/1962
  - Vincent van Gogh, *Gezicht op een slagerswinkel*, s0119V/1962
  - Vincent van Gogh, *Druiven*, s0194V/1962
  - Vincent van Gogh, *Portret van een oude vrouw*, s0010V/1962
  - Vincent van Gogh, *Zelfportret met glas*, s0161V/1962
  - Vincent van Gogh, *Bloempot met Chinese bieslook*, s0183V/1962
  - Vincent van Gogh, *Glas met gele rozen*, s0178V/1962
  - Vincent van Gogh, *Portret van Léonie Rose Charbuy-Davy*, s0165V/1962
  - Vincent van Gogh, *Uitgebloeide zonnebloemen*, s0121V/1962
  - Vincent van Gogh, *De heuvel van Montmartre met steengroeve*, s0012V/1962
  - Vincent van Gogh, *Stapels Franse romans*, s0021V/1962
  - John Peter Russell, *Portret van Vincent van Gogh*, s0273V/1962
  - Vincent van Gogh, *Bloeiende paardenkastanje*, s0126V/1962
  - Vincent van Gogh, *Oever van de Seine*, s0077V/1962
  - Vincent van Gogh, *Vogelnesten*, s0001V/1962
  - Vincent van Gogh, *Kop van een vrouw*, s0004V/1962r
  - Vincent van Gogh, *Moestuin met zonnebloem*, s0004V/1962v
  - Vincent van Gogh, *Zelfportret met vilthoed*, s0016V/1962
  - Vincent van Gogh, *In het café: Agostina Segatori in Le Tambourin*, s0017V/1962
  - Vincent van Gogh, *Tuin met geliefden: Square Saint-Pierre*, s0019V/1962
  - Vincent van Gogh, *Geploegde akkers ('De voren')*, s0040V/1962
  - Vincent van Gogh, *Langs de Seine*, s0055V/1962
  - Vincent van Gogh, *Stilleven met flessen en aardewerk*, s0060V/1962r
  - Vincent van Gogh, *Zelfportret met strohoed*, s0060V/1962v
  - Vincent van Gogh, *Zelfportret*, s0065V/1962
  - Vincent van Gogh, *Kop van een vrouw*, s0097V/1962r
  - Vincent van Gogh, *Zelfportret*, s0097V/1962v
  - Vincent van Gogh, *Een op zijn rug liggende krab*, s0124V/1962
  - Vincent van Gogh, *Zonsondergang te Montmartre*, s0133M/1970
  - Vincent van Gogh, *Zelfportret*, s0155V/1962
  - Vincent van Gogh, *Zelfportret*, s0156V/1962
  - Vincent van Gogh, *Portret van Theo van Gogh*, s0157V/1962
  - Vincent van Gogh, *Zelfportret met pijp*, s0158V/1962
  - Vincent van Gogh, *Flesje met pioenrozen en blauwe ridderspoor*, s0182V/1962
  - Vincent van Gogh, *Cafétafel met absint*, s0186V/1962
  - Vincent van Gogh, *Korenveld met patrijs*, s0197V/1962
  - Vincent van Gogh, *Gipsen vrouwentorso*, s0199V/1962
- Museo Thyssen-Bornemisza, Madrid
[Surrealism and the Dream](#)
 08.10.2013-14.01.2014
- Odilon Redon, *Gesloten ogen*, s0500N/1999
- The Phillips Collection, Washington
[Van Gogh's Repetitions](#)
 12.10.2013-26.01.2014
- Vincent van Gogh, *Portret van Camille Roulin*, s0166V/1962
  - Vincent van Gogh, *Portret van Marcelle Roulin*, s0167V/1962
  - Vincent van Gogh, *De slaapkamer*, s0047V/1962
  - Vincent van Gogh, *Kop van een vrouw*, s0062V/1962
  - Vincent van Gogh, *Kop van een vrouw*, s0004V/1962r
  - Vincent van Gogh, *Wever*, d0084V/1962
  - Vincent van Gogh, *Wever*, d0080V/1962
  - Vincent van Gogh, *Portret van Dr Gachet*, p0467V/1962
  - Vincent van Gogh, *Portret van Dr Gachet*, p0468V/1962
  - Vincent van Gogh, *Portret van Dr Gachet*, p0472V/1962
- Kunstmuseum Wolfsburg
[Kunst & Textil. Stoff als Material und Idee in der Moderne von Klimt bis heute](#)
 12.10.2013-02.03.2014
- Ruud Daems, *Replica van de rode lakdoos van Vincent van Gogh*, vgd0298
- CaixaForum Barcelona
[Pissarro](#)
 15.10.2013-26.01.2014-01
- Camille Pissarro, *Stilleven met pioenrozen en boerenjasmijn*, s0502S/2000
- Museum Gouda
[Henri Fantin-Latour, dromen op doek](#)
 25.10.2013-31.03.2014
- Henri Fantin-Latour, *Bloemen*, s0219V/1962
  - Henri Fantin-Latour, *Bloemen uit Normandië*, s0089B/1991

Palazzo della Gran Guardia, Verona

Around Monet. The landscape from the seventeenth to the twentieth century

26.10.2013-22.02.2014

- Vincent van Gogh, *Olijfgaard*, s0044V/1962
- Vincent van Gogh, *Kreupelhout*, s0111V/1962

Peabody Essex Museum, Salem, MA

Impressionists on the Water

09.11.2013-16.02.2014

- Paul Signac, *De boei - de haven van Saint-Tropez*, p0307V/1982
- Emile Bernard, *Le retour du pardon of Bretons en barque uit de prentenserie Bretonneries*, p0917N/1996
- Pierre Bonnard, *Le canotage uit het prentenalbum L'Album d'estampes originales de la Galerie Vollard*, p1110V/2000

Fondation Pierre Arnaud, Nyon

Divisionism. From mastery of colour to the effusion of colour

20.12.2013-22.04.2014

- Jan Vijlbrief, *Open plek in het bos*, s0429M/1992

Bruiklenen bibliotheek

Airport Library, Schiphol Amsterdam

Geschiedenis van de brieveneditie

01.03.2012-31.03.2013

- Vincent van Gogh, *Correspondance complète de Vincent van Gogh*, 1960, bvg138
- Vincent van Gogh, *The Letters of Vincent van Gogh*, 1963, bvg845
- Vincent van Gogh, *Van Gogh: a Self-portrait: Letters Revealing His Life as a Painter*, 1961, bvg848
- Vincent van Gogh, *Van Gogh Shokan Zenshû*, 1984, bvg 5512
- Vincent van Gogh, *Vincent van Gogh. Sämtliche Briefe*, 1985, bvg5957
- Vincent van Gogh, *De brieven van Vincent van Gogh*, 1990, bvg8850
- Vincent van Gogh, *Vincent van Gogh - The Letters: The Complete Illustrated and Annotated Edition*, 2009, bvg20961

Van Gogh Museum, Amsterdam

Van Gogh aan het werk

01.05.2013-12.01.2014

- Charles Blanc, *Grammaire des arts du dessin*, 1870, bvg1429
- Armand Cassagne, *Guide des modèles à silhouette (suite a l'Alphabet du dessin)*, 1884, DEP 369
- Armand Cassagne, *Guide de l'alphabet du dessin*, 1895, DEP 370
- Armand Cassagne, *Traité d'aquarelle*, 1886, bvg1524
- Armand Cassagne, *Traité pratique de perspective appliquée au dessin artistique et industriel*, 1879, bvg1714
- Armand Cassagne, *Guide pratique pour les différents genres de dessin*, 1892, bvg5197
- Karl Robert, *Le fusain sans maitre*, 1879, bvg12279
- Karl Robert, *Traité pratique de la peinture a l'huile (portrait et genre)*, [s.a.], bvg12183
- John Marshall, *Anatomy for artists*, 1883, bvg12146
- Jean Gigoux, *Causeries sur les artistes de mon temps*, 1885, bvg1422

De Mesdag Collectie, Den Haag

Verbeelding van de Oriënt

21.06.2013-08.09.2013

- Ph. Zilcken, *Reisindrukken in provence Venetiaansch leven in en om Caïro*, 1920, bvg3260
- Jozef Israëls, *Spanje: een reisverhaal*, 1899, 7 E 2

Behandelde werken

Schilderijen

Van Gogh Museum

- Eugène Carrière (1849-1906), *Portret van Arthur Fontaine en zijn dochter*, 1900-1905, olieverf op doek, 130.2 x 97.7 cm, s0440V/1993 [consolidatie door Oda van Maanen]
- Adolphe Monticelli (1824-1886), *Moslims voor een moskee*, olieverf op paneel, s339 [verwijderen oppervlaktevuil, schoonmaken achterzijde, opnieuw vernissen door René Boitelle]
- John Peter Russell (1858-1931), *Vrouwelijk naakt*, 1885-1886, olieverf op doek, 120 x 92 cm, s262V/1962 [verwijderen vernis en retoucheren door Oda van Maanen]
- Henri de Toulouse-Lautrec (1864-1901), *Een jonge vrouw aan tafel, 'Poudre de riz'*, 1887, olieverf op doek, 56 x 46 cm, s274V/1962 [verwijderen oppervlaktevuil, vullen en retoucheren door Oda van Maanen]

De Mesdag Collectie

- Marius Bauer (1867-1932), *Straat te Constantinopel*, 1893, olieverf op doek, 121.6 x 191.5 cm, HWM20 [verwijderen oppervlaktevuil door Oda van Maanen]
- Marius Bauer (1867-1932), *De harem bewaker*, 1896, olieverf op paneel, 75.2 x 70.2 cm, HWM17 [verwijderen oppervlaktevuil, schoonmaken achterzijde, opnieuw vernissen en retoucheren door René Boitelle en Oda van Maanen]
- Charles-François Daubigny (1817-1878), *Het jaagpad aan de oevers van de Oise*, olieverf op doek, 89 x 184 cm, HWM 94 [verwijderen oppervlaktevuil, vernis en oude retouches, reparatie scheur, vullen, zekeren spieën, schoonmaken achterkant, opnieuw vernissen, retoucheren door René Boitelle; onderzoek en restauratie uitgevoerd als 'guest conservator' in het J. Paul Getty Museum, Los Angeles, december 2012-april 2013]
- Jules Dupré (1811-1889), *Herfst*, ca. 1865, olieverf op doek, 106.5 x 93.5 cm, HWM 122 [verwijderen oppervlaktevuil, schoonmaken achterzijde, verwijderen vernis en oude retouches, retoucheren, opnieuw vernissen door Devi Ormond en Johanna Ellersdorfer; restauratie uitgevoerd in het kader van een 'conservation partnership' in het J. Paul Getty Museum, Los Angeles, maart-november 2012]
- Adolf von Meckel (1856-1893), *Algerijnse vrouw*, 1891, olieverf op doek, 69.5 x 52 cm, HWM221 [verwijderen oppervlaktevuil, schoonmaken achterzijde en verbeteren opspanning door René Boitelle en Oda van Maanen]
- Emile Wauters (1846-1933), *De Leviet van Ephraïm en de oude man van Gibaeh*, ca. 1870, olieverf op doek, 91 x 123,5 cm, HWM 333 [verwijderen oppervlaktevuil, schoonmaken achterzijde, opnieuw vernissen door René Boitelle]

Werken op papier

Van Gogh Museum

- 46 prenten, 1 kunstenaarsboek en 2 tekeningen [verwijderen oude lijmresten, margeren, monteren, oppervlaktevuil verwijderen etc.]: d1173S/2012, d1174S/2012, n572S/2013, p802V/1993, p2650S/2012, p2651S/2012, p2657S/2012, p2658S/2012, p2663S/2012, p2664S/2012, p2671S/2012, p2678S/2012-p2682S/2012, p2685S/2012-p2692S/2012, p2695S/2012-p2702S/2012, p2720S/2012, p2694S/2013, p2709S/2013-p2714S/2013, p2716S/2013-p2719S/2013, p2721S/2013-p2724S/2013, p2729S/2013 [uitgevoerd door restauratieatelier Nico Lingbeek]

Lijsten

Van Gogh Museum

- Charles Angrand (1854-1926), *De Seine, ochtend (Saint Ouen)*, 1886, olieverf op doek, 46 x 55.4 cm, s0524S/2012 [nieuwe lijst door Guy Sainthill]
- Fernand Cormon (1845-1924), *Studie met mannenkoppen en hond*, 1881, olieverf op doek, 80.4 x 100.7 cm, s519S/2009 [nieuwe lijst door Guy Sainthill]

De Mesdag Collectie

- David Artz (1837-1890), *Scheveningse vrouw*, 2de helft 19de eeuw, olieverf op paneel, 40.4 x 19.8 cm, HWM9 [klimaatvitrine door Serge Taal en Jork Buck]
- Charles-François Daubigny (1817-1878), *Oever van de Theems*, 1868, olieverf op paneel, 31.7 x 54 cm, HWM81 [behandeling door René Velsink]
- Charles-François Daubigny (1817-1878), *De oevers van de Oise*, 1872, olieverf op paneel, 34.7 x 58.3 cm, HWM93 [klimaatvitrine door Serge Taal en Jork Buck]
- Honoré Daumier (1808-1879), *Buurtpraatje*, 1855, olieverf op paneel, 32.2 x 18.1 cm, HWM107 [klimaatvitrine door Serge Taal en Jork Buck]
- Johannes van Essen (1854-1936), *In de duinen*, 2de helft 19de eeuw, olieverf op doek, 25 x 40.2 cm, HWM130 [klimaatvitrine door Serge Taal en Jork Buck]
- Anton Mauve (1838-1888), *In de stal*, 1860, olieverf op paneel, 29.4 x 25.1 cm, HWM207 [klimaatvitrine door Serge Taal en Jork Buck]
- Hendrik Willem Mesdag (1831-1915), *Onstuimige zee*, 2de helft 19de eeuw, olieverf op paneel, 16.6 x 24.5 cm, HWM226 [klimaatvitrine door Serge Taal en Jork Buck]
- Willem Roelofs (1822-1879), *In Luxemburg*, 1854, olieverf op paneel, 27 x 44.5 cm, HWM280 [klimaatvitrine door Serge Taal en Jork Buck]
- Théodore Rousseau (1812-1867), *Kreupelhout*, 1852, olieverf op doek, 23.2 x 40.8 cm, HWM289 [klimaatvitrine door Serge Taal en Jork Buck]
- Constant Troyon (1810-1865), *Weide met koeien*, 19de eeuw, olieverf op paneel, 26 x 38 cm, HWM315 [klimaatvitrine door Serge Taal en Jork Buck]

Tentoonstellingen en presentaties

Van Gogh Museum

Vincent. Het Van Gogh Museum in de Hermitage Amsterdam

29.09.2012_25.04.2013

Concept: Leo Jansen, Renske Suijver, Marcel Schmalgemeijer
Vormgeving: Mariëlle Tolenaar

Het gastverblijf van het Van Gogh Museum, dat wegens renovatie van september 2012 tot mei 2013 gesloten was, in de Hermitage Amsterdam bood een uitgelezen kans om de werken van Vincent Van Gogh op geheel nieuwe wijze te ontdekken. De presentatie *Vincent. Het Van Gogh Museum in de Hermitage Amsterdam* toonde de intrigerende zoektocht van de kunstenaar tijdens zijn kunstenaarschap. Aan de hand van 75 belangrijke schilderijen, een selectie brieven, werken op papier en objecten uit de collectie van het Van Gogh Museum werd in beeld gebracht hoe de autodidact Vincent zich ontwikkelde van beginneling tot ware kunstenaar. De *Zonnebloemen* schitterde op een ereplaats, al zichtbaar bij binnenkomst, en ook *De slaapkamer*, *Amandelbloesem*, *De aardappeleters* en *Het gele huis* verrasten zelfs kenners opnieuw nu de werken op kleurige wanden te zien waren. De tekeningen en schilderijen waren samengebracht aan de hand van thema's in Van Goghs ontwikkeling. Zo konden bezoekers zijn zoektocht als kunstenaar in een nieuwe omgeving, op een nieuwe manier ontdekken.

De presentatie van de Van Gogh-collectie werd met lovende kritieken ontvangen en trok maar liefst 311.334 kunstliefhebbers.

Van Gogh aan het werk

01.05.2013_12.01.2014

Concept: Nienke Bakker, Tijdsbeeld & Pièce Montée
Vormgeving: Tijdsbeeld & Pièce Montée

De jubileumtentoonstelling *Van Gogh aan het werk* liet zien hoe Vincent van Gogh zich in een periode van maar 10 jaar ontwikkelde tot een unieke kunstenaar met een imposant oeuvre. Ruim 200 werken gaven inzicht in Van Goghs werkwijze: naast schilderijen, werken op papier en brieven werden ook persoonlijke materialen getoond, zoals zijn originele schetsboekjes, verftubes en het enige bewaard gebleven palet.

De tentoonstelling leidde de bezoekers aan de hand van thema's door de ontwikkeling van het kunstenaarschap van Van Gogh en liet zien hoe hij het vak leerde, van zijn eerste experimentele tekeningen tot zijn beroemde latere werk. Naast de eigen omvangrijke collectie waren er topwerken uit collecties wereldwijd te zien. Zo zagen de bezoekers de *Zonnebloemen* van The National Gallery uit Londen en *De slaapkamer* van The Art Institute of Chicago naast de versies daarvan in de collectie van het museum. Verder werden er diverse schilderijen getoond van Van Goghs tijdgenoten, werken die Van Gogh zelf ook heeft gezien, onder meer van Claude Monet, Paul Gauguin, Georges Seurat en Emile Bernard. Voor wie zich meer wilde verdiepen in Van Goghs materiaalgebruik en techniek was er vooral ook veel zelf te ontdekken: je kon voelen welk materiaal Van Gogh gebruikte, ervaren onder welke omstandigheden hij werkte, met welke kunstenaars hij ideeën uitwisselde, of verfmonsters bekijken door een microscoop en röntgenfoto's bestuderen.

Met *Van Gogh aan het werk* vierde het Van Gogh Museum niet alleen zijn veertigjarig bestaan maar ook de afsluiting van acht jaar onderzoek door een multidisciplinair onderzoeksteam van het museum, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Shell Nederland naar Van Goghs werkwijze.

De Mesdag Collectie

Bij de Mesdags thuis: Foto's van een kunstenaarsbestaan

doorlopend

Concept: Jorien de Vries, in samenwerking met Adrienne Quarles van Ufford en Maite van Dijk

In deze presentatie werd in het voormalig woonhuis van Hendrik Willem en Sientje Mesdag aan de hand van een twintigtal foto's een intiem beeld gegeven van de manier waarop zij hier zo'n honderd jaar geleden leefden en werkten.

Een opmerkelijke aankoop

doorlopend

In 1882 kocht Mesdag een schilderij waarvan de verf toen al zo onherstelbaar was aangetast dat de voorstelling bijna niet meer te zien was. Ooit werd dit berglandschap met afdalende koeien echter beschouwd als een van de mooiste werken van Théodore Rousseau. Mesdag bezat ook de voorstudie van dit enorme schilderij, waarop nog wel de kleurenpracht te zien is. In deze presentatie werden de werken weer herenigd.

Mesdag en Mancini

doorlopend

Concept: Adrienne Quarles van Ufford, in samenwerking met Maite van Dijk

Gedurende meer dan twintig jaar stuurde Mesdag regelmatig een toelage naar de Italiaanse kunstenaar Antonio Mancini. De afspraak was dat deze daarvoor schilderijen en studies maakte. Zo kreeg Mesdag zo'n honderdvijftig werken toegezonden, te veel om allemaal zelf te houden. Hij organiseerde tentoonstellingen van Mancini's werk en verkocht ook veel door. Deze focuspresentatie belichtte de bijzondere overeenkomst tussen de twee kunstenaars, die elkaar opmerkelijk genoeg nooit hebben ontmoet. Ook was er aandacht voor Mancini's eigenzinnige schildertechniek. Hij was zijn tijd ver vooruit en verwerkte soms onverwachte materialen als stukjes glas of metaalfolie in zijn werk.

Door de ogen van Vincent van Gogh

doorlopend

Concept: Maarten van 't Klooster, in samenwerking met Adrienne Quarles van Ufford en Maite van Dijk

In 1882 bezocht Van Gogh een tentoonstelling met een groot aantal Franse schilderijen uit de verzameling van Hendrik Willem Mesdag, waaronder werk van Charles-François Daubigny en Théodore Rousseau. Van Gogh beschouwde deze voorgangers als grote voorbeelden en schreef in zijn brieven vol bewondering over wat hij op de tentoonstelling had gezien. In deze focuspresentatie werden de schilderijen bijeengebracht waar Van Gogh destijds van onder de indruk was. Hierdoor werd duidelijk dat Mesdag en Van Gogh veel gemeen hadden in hun waardering voor kunst.

Hoe verzamelt een kunstenaar?

14.12.2013_12.01.2014

Concept: twaalf deelnemers aan de cursus De kunst van het tentoonstellen

In deze tentoonstelling was het werk te zien van acht hedendaagse kunstenaars voor wie verzamelen een belangrijke rol speelt in hun werk. De inspiratie voor deze tentoonstelling was Hendrik Willem Mesdag, die niet alleen schilder was, maar ook kunstverzamelaar. De acht kunstenaars – Edwin Deen, Lernert & Sander, Pet van de Luijngaarden, We Make Carpets, Karianne Kirsten, Saskia Laurant, Stef Kreymborg en Meinbert Gozewijn van Soest – lieten ieder op hun eigen manier zien hoe zij van verzamelen hun werk maken. Dit leverde grappige, serieuze en ontroerende kunstwerken op.

De tentoonstelling was samengesteld door de deelnemers aan de cursus *De kunst van het tentoonstellen* gegeven door het Van Gogh Museum. De twaalf curatoren in spe leerden diverse aspecten van het maken van een tentoonstelling onder begeleiding van specialisten van het Van Gogh Museum.

Publicaties

Collectie en onderzoek

Van Gogh's Studio Practice

Onder redactie van Marije Vellekoop, Muriel Geldof, Ella Hendriks, Leo Jansen, Alberto de Tagle
 Uitgever: Mercatorfonds
 Distributie: Yale University Press
 Taal: Engels

Vincent van Gogh: The Sketchbooks

Een gelimiteerde facsimile-editie, vier schetsboekjes in een doos
 Marije Vellekoop en Renske Suijver, met medewerking van Laura Prins
 Uitgever: The Folio Society
 Taal: Engels

Printmaking in Paris. The rage for prints at the fin de siècle

Verschenen in een Engelse co-editie
 Fleur Roos Rosa de Carvalho, Marije Vellekoop
 Uitgever: Mercatorfonds i.s.m. Yale University Press

La gravure à Paris. Une rage de fin de siècle

Verschenen in een Franse vertaling
 Fleur Roos Rosa de Carvalho, Marije Vellekoop
 Uitgever: Mercatorfonds / Actes Sud

Vincent door Barbara Stok (stripboek)

Verschenen in een Turkse vertaling, met steun van het Letterenfonds
 Vertaling: Gül Özlen
 Uitgever: Yapi Kredi Istanbul

Tentoonstellingscatalogi

Van Gogh aan het werk / Van Gogh at Work / Van Gogh à l'oeuvre

Marije Vellekoop, met bijdragen van Nienke Bakker, Maite van Dijk, Muriel Geldof e.a.
 Uitgever: Mercatorfonds
 Internationale co-edities: Yale University Press, Actes Sud, Hirmer Verlag
 Talen: Nederlands, Engels, Frans, Duits

Vincent van Gogh: Scrivere la Vita. 265 lettere e 110 schizzi originali (1872-1890)

Bezorgd door Leo Jansen, Hans Luijten en Nienke Bakker
 Verschenen in een Italiaanse vertaling, met steun van het Letterenfonds
 Vertaling: Laura Pignatti en Marianna Matullo
 Uitgever: Donzelli Editore, Rome

De Mesdag Collectie

De verbeelding van de Oriënt

Renske Suijver
 Uitgever: Van Gogh Museum Publicaties

Kinderboek

Met Vincent aan het werk / Down to Work with Vincent / Au travail avec Vincent

Ceciel de Bie
 Met illustraties van Georgien Overwater
 Van Gogh Museum Publicaties / Van Gogh Museum Enterprises
 Distributie: Uitgeverij Rubinstein
 Talen: Nederlands, Engels, Frans

Co-edities en vertalingen

Prentkunst in Parijs. De rage van het fin de siècle

Verschenen in een Nederlandse co-editie
 Fleur Roos Rosa de Carvalho, Marije Vellekoop
 Uitgever: Mercatorfonds

Verlag Raad van Toezicht

Algemeen

De Raad van Toezicht (hierna: RvT) heeft in 2013 vijfmaal vergaderd. Naast de lopende zaken als financiën en organisatie heeft de huisvesting van het Van Gogh Museum (hierna: VGM) centraal gestaan in het overleg met de directie. Met name de terugverhuizing van de topstukken vanuit de Hermitage Amsterdam naar het VGM en de heropening van het museum na een grootschalige renovatie hebben de bijzondere aandacht gekregen. Ook is veel aandacht besteed aan de voorbereiding van de bouw van een nieuwe entree aan het Museumplein en aan de nieuwe strategie voor de periode 2014-2017 van het museum.

Huisvesting

De huisvestingsprojecten kunnen worden onderverdeeld in:

- **Onderhoud & Brandveiligheid:** het Rietveldgebouw is van september 2012 t/m april 2013 dicht geweest voor noodzakelijk onderhoud en een gerichte investering in de brandveiligheid. 75 van de topstukken van het VGM werden gedurende deze tijdelijke sluiting gepresenteerd in de Hermitage Amsterdam, om een deel van de collectie aan het publiek te kunnen blijven tonen. De RvT heeft dit project nauwlettend gemonitord en was verheugd met de tijdige en binnen de begroting gebleven afronding van dit omvangrijke project. Op 1 mei 2013 is het Rietveldgebouw feestelijk heropend met de tentoonstelling *Van Gogh aan het werk*.
- **Nieuwe entree:** de huidige toegang aan de Paulus Potterstraat is ontoereikend voor het verwerken van de grote bezoekersstromen. Met ± 1,5 miljoen bezoekers per jaar bereikt het museum op bepaalde momenten de grenzen van zijn capaciteit. De mogelijkheid van een nieuwe entree aan het Museumplein, aangesloten op de Kurokawavleugel, is nader onderzocht. Begin 2014 heeft de RvT een ingrijpend bouwplan voor de nieuwe entree geaccordeerd.

Evenals bij het project Onderhoud & Brandveiligheid zal de aanleg van de nieuwe entree worden uitgevoerd in nauwe samenwerking met de Rijksgebouwendienst. Een ambitieuze tijdsplanning voorziet erin dat de entree naar verwachting in de zomer van 2015 wordt geopend. Belangrijke aspecten die in het overleg met de directie aandacht hebben gekregen zijn de beschikbare financiering, de effecten van de nieuwe entree op de exploitatie op korte en lange termijn en de tijdsplanning. De permanente beschikbaarheid van de collectie voor het publiek is steeds een belangrijk uitgangspunt geweest.

Jaarrekening en begroting

In 2013 zijn de jaarrekening 2013 en begroting 2014 besproken en goedgekeurd in de RvT.

Bestuur & organisatie

De heer F. van Koetsveld heeft op 1 mei 2013 afscheid genomen als zakelijk directeur van het museum. De Raad is hem erkentelijk voor zijn bijdrage aan het VGM over een periode van zeven jaar. De heer A. Dönszelmann is per 1 mei 2013 benoemd als nieuwe zakelijk directeur naast de algemeen directeur de heer A. Rürger.

Samenstelling Raad van Toezicht

De heer J. Cuno is per maart 2013 afgetreden als lid van de RvT omdat zijn maximale zittingstermijn is bereikt. De werving van een nieuw lid met een sterk internationaal museaal profiel is begin 2014 afgerond met de benoeming van Gary Tinterow. De heer Tinterow is thans directeur van The Museum of Fine Arts, Houston, Texas. De heer P. Tieleman is herbenoemd als lid voor de periode van vier jaar.

Activiteiten Raad van Toezicht

Werkwijze

De RvT vergadert vijfmaal per jaar, waarbij alle leden aanwezig zijn. De voorzitter heeft daarnaast regelmatig overleg met de algemeen directeur en de zakelijk directeur van het VGM. In dit overleg worden behalve de lopende zaken de agendaonderwerpen van de RvT besproken. Leden van de RvT zijn verder actief in twee commissies:

- de Auditcommissie, ingesteld in 2010 en met als vertegenwoordigers de heer P. Tieleman en de heer R. H. Dijkgraaf. De Auditcommissie is betrokken bij de financiële verslaglegging, de begroting en de kwaliteit van de financiële organisatie en rapportage.
- de Bouwcommissie, ingesteld in 2011 en met als vertegenwoordigers mevrouw A.J. Kellermann en mevrouw T.A. Maas-de Brouwer.

Deze Bouwcommissie richt zich op de grootschalige en uitdagende huisvestingsprojecten van het VGM. Deze commissie heeft regelmatig vergaderd over het project Nieuwe entree, is frequent op de hoogte gebracht van de voortgang van het project Onderhoud & Brandveiligheid, en heeft de voortgang in het oog gehouden van de renovatie van het Rietveldgebouw.

Jaarrekening 2013

De jaarrekening 2013 is besproken in de vergadering van de Auditcommissie van 17 maart 2014. Daarbij heeft de externe accountant zijn bevindingen gerapporteerd naar aanleiding van zijn controlewerkzaamheden ten behoeve van de controleverklaring bij de jaarrekening 2013. De Auditcommissie heeft de jaarrekening met een positief advies aan de RvT voorgelegd. Conform artikel 8 lid 1 sub b van de statuten heeft de RvT de jaarrekening 2013 goedgekeurd.

Governance Code Cultuur

In 2013 heeft de RvT met belangstelling kennisgenomen van de nieuwe *Governance Code Cultuur*. De RvT onderschrijft het belang van passende 'governance'. Er is geconstateerd dat veel van de principes van goed bestuur en toezicht in de cultuursector worden toegepast binnen het VGM en in een aantal gevallen statutair zijn geborgd. Een verdere documentatie van de rol en verantwoordelijkheid van de RvT zal worden vastgelegd, onder andere in een Reglement van de Raad van Toezicht.

Tot slot

De RvT erkent dat directie en medewerkers van het VGM in het verslagjaar een belangrijke inspanning hebben geleverd. Dit geldt voor de grote renovatie van het Rietveldgebouw, de tijdelijke uithuizing van de collectie en de topstukkenpresentatie *Vincent* in de Hermitage Amsterdam, en de tentoonstelling *Van Gogh aan het werk* waarmee het museum in mei 2013 is heropend. De RvT spreekt hiervoor zijn grote dank uit. De inzet en betrokkenheid van de VGM-organisatie zijn een gezonde basis voor een uitdagend 2014.

Aldus goedgekeurd op 20 maart 2014.

Mevrouw T.A. Maas-de Brouwer (voorzitter)

De heer P. Tieleman (lid)

Mevrouw A.J. Kellermann (lid)

De heer R.H. Dijkgraaf (lid)

De heer H.A. van Beuningen (lid)

Voorwoord Directie

2013: een spectaculair en bewogen jubileumjaar

2013 was een spectaculair en bewogen jaar voor het Van Gogh Museum. De collectie was tijdelijk te zien op een andere locatie, de Hermitage Amsterdam. Na een ingrijpende renovatie van zeven maanden openden we op 1 mei weer onze deuren voor ons publiek op het vertrouwde Museumplein. Het Van Gogh Museum markeerde dit belangrijke moment met de grote jubileumtentoonstelling *Van Gogh aan het werk*. Deze tentoonstelling, in het jaar dat de kunstenaar 160 jaar geleden was geboren, was bovendien de kroon op het acht jaar durende onderzoek naar Van Goghs atelierpraktijk. Al even spectaculair was de onthulling een paar maanden later van de ontdekking van een nieuw schilderij van Van Gogh, *Zonsondergang bij Montmajour*.

Ons gastverblijf in de Hermitage Amsterdam was zeer succesvol. De presentatie *Vincent. Het Van Gogh Museum in de Hermitage Amsterdam*, waar 75 Van Gogh-werken waren te zien, trok in zeven maanden tijd 665.000 bezoekers. Onder hen waren opmerkelijk veel Nederlandse bezoekers, ruim 2,5 keer zo veel als in een vergelijkbare periode in het Van Gogh Museum zelf. Dit bevestigde weer dat Vincent van Gogh ook onder Nederlanders nog steeds erg geliefd is.

Wij willen nogmaals onze grote dank uitspreken aan de directie en de medewerkers van de Hermitage Amsterdam voor hun gastvrijheid en de goede samenwerking. Een welgemeend woord van dank ook aan ons netwerk van steunverleners. De verhuizing naar de Hermitage Amsterdam was niet mogelijk geweest zonder de Vincent van Gogh Stichting, de gemeente Amsterdam en Amsterdam Marketing die ons ondersteunden bij de realisatie en de promotie van dit unieke project.

De jubileumtentoonstelling *Van Gogh aan het werk*, waarmee het Van Gogh Museum op 1 mei heropende, liet zien hoe de kunstenaar het vak leerde, van zijn eerste experimentele tekeningen tot zijn beroemde latere werk. De tentoonstelling omvatte zo'n 200 werken, waaronder 150 schilderijen, werken op papier, brieven en persoonlijke materialen van de schilder, zoals zijn originele schetsboekjes, verftubes en het enige bewaard gebleven palet, afkomstig uit het Parijse Musée d'Orsay. Topstukken uit de eigen collectie leverden met bijzondere bruiklenen unieke combinaties op die illustreerden hoe Van Gogh zich in tien jaar ontwikkelde tot een uniek kunstenaar met een imposant oeuvre. De tentoonstelling was tot en met 12 januari 2014 te zien.

In samenhang met deze tentoonstelling organiseerden we het internationale symposium 'Van Gogh's Studio Practice in Context'. Twintig vooraanstaande onderzoekers uit binnen-

en buitenland belichtten allerlei aspecten van Van Goghs atelierpraktijk en van enkele van zijn tijdgenoten. De grote belangstelling uit binnen- en buitenland voor dit meerdaagse symposium onderstreepte de rol van het Van Gogh Museum als hét kennisinstituut van het culturele erfgoed van Van Gogh.

Het symposium en de tentoonstelling vormden de afsluiting van het langlopende innovatieve multidisciplinaire onderzoek naar het leven en de werkwijze van Vincent van Gogh. Het Van Gogh Museum voerde dit onderzoek uit samen met *Partner in Science* Shell Nederland en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. De resultaten van het onderzoek zijn gebundeld in de Engelstalige wetenschappelijke publicatie *Van Gogh's Studio Practice*. Ruim dertig onderzoekers verleenden hun medewerking aan deze baanbrekende publicatie, waarvan het eerste exemplaar tijdens het symposium werd overhandigd aan prof. dr. Hans Clevers, president van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW).

Onderzoek naar Van Gogh en zijn kunst is van cruciaal belang voor ons museum. Niet alleen om de collectie voor deze en toekomstige generaties te behouden, maar ook om onze kennis over het werk en leven van Van Gogh te vergroten. Op 9 september konden wij na een jarenlang intensief onderzoek de ontdekking bekendmaken van een nieuw werk van Van Gogh, *Zonsondergang bij Montmajour*. De onthulling van het doek was wereldwijd 'breaking news'.

Een ontdekking van dit kaliber was in de geschiedenis van het Van Gogh Museum nog nooit voorgekomen. Het is al extreem zeldzaam dat er een nieuw schilderij aan het oeuvre van Van Gogh kan worden toegevoegd. Maar zeer bijzonder is dat het opmerkelijk grote schilderij kan worden beschouwd als een scharnierstuk in zijn oeuvre, uit wat velen zien als het hoogtepunt van zijn artistieke prestatie, zijn periode in het Zuid-Franse Arles.

Trots zijn we ook op de eerste serie Relievo's, driedimensionale reproducties van meesterwerken van Van Gogh. Deze reproducties zijn van zo'n hoge kwaliteit dat ze het originele werk ongekend dicht benaderen. De benodigde techniek werd door het museum in samenwerking met Fujifilm ontwikkeld. De eerste serie bestaat uit reproducties van *Amandelbloesem*, *Zonnebloemen*, *De oogst*, *Korenveld onder onweerslucht* en *Boulevard de Clichy*. Deze collectie werd op 15 juli in Hongkong gelanceerd, en vervolgens in Taiwan en de Benelux, onder grote belangstelling van de wereldpers. De succesvolle introductie van de Relievo's vormt een belangrijke inkomstenbron en draagt bij aan de stevige financiële basis van het museum.

Het afgelopen jaar stond verder in het teken van de voorbereidende activiteiten voor de bouw van een nieuwe entree

aan het Museumplein. De vervulling van deze lang gekoesterde wens kwam een belangrijke stap dichterbij toen we op 13 februari het conceptontwerp van het open en transparante gebouw konden presenteren. Op 16 april 2014 is het officiële startschot voor de bouw gegeven. Het museum financiert dit bouwproject grotendeels zelf. Van het benodigde bouwbedrag van € 17 miljoen is nu ruim € 10 miljoen binnen dankzij eigen financiële middelen en steun van onder meer het Ministerie van OC&W, de BankGiro Loterij, de gemeente Amsterdam, Stadsdeel Zuid, Yanmar, het Elise Mathilde Fonds en diverse stichtingen en particulieren. Met het conceptontwerp in de hand zijn we onverminderd doorgegaan met de werving van de overige € 7 miljoen. We zijn verheugd dat het Van Gogh Museum en het nieuwe entreegebouw op veel enthousiasme en steun van (potentiële) schenkers kunnen rekenen.

Met opnieuw een hoog bezoekersaantal en een snel groeiende online fanbase sluit het Van Gogh Museum een succesvol jaar af. In 2013 bezochten ruim 1,4 miljoen Van Gogh-liefhebbers de collectie van het museum. Mede dankzij de tijdelijke presentatie in de Hermitage Amsterdam is dat hetzelfde bezoekersaantal als vorig jaar. Daarnaast groeide het online netwerk van het Van Gogh Museum exponentieel, de fanbase op Facebook steeg van 75.000 naar 200.000, op Twitter van 50.000 naar 75.000 en maar liefst meer dan 3 miljoen Van Gogh fans volgen het museum via Google+. Daarmee heeft het museum in Nederland een online toppositie en met Google+ zelfs ook wereldwijd een nummer 1 positie onder musea.

In De Mesdag Collectie Den Haag – het museum dat onder het beheer van het Van Gogh Museum valt – opende de burgemeester van Den Haag Jozias van Aartsen in juni de tentoonstelling *Verbeelding van de Oriënt*. Gedreven door nieuwsgierigheid en op zoek naar exotische voorstellingen reisden in de 19de eeuw veel westerse kunstenaars naar de voornamelijk islamitische landen rondom de Middellandse Zee. Deze zogeheten oriëntalistische schilderden drukbevolkte straten en betoverende vrouwen en brachten zo het leven en de mensen in beeld. In de tentoonstelling werden bijzondere oriëntalistische werken samengebracht, van onder anderen Nederlands bekendste oriëntalist Marius Bauer en de befaamde Amerikaanse kunstenaar John Singer Sargent. Met een combinatie van schilderijen, sculpturen, werken op papier en kunstnijverheid bracht de tentoonstelling de pracht van de Oriënt in beeld.

Op 14 december opende *Hoe verzamelt een kunstenaar?* Deze tentoonstelling liet het werk zien van acht hedendaagse kunstenaars voor wie verzamelen een belangrijke rol speelt in hun werk. De inspiratie voor deze presentatie was Hendrik Willem Mesdag, die niet alleen schildert maar ook fervent kunstverzamelaar was. De tentoonstelling was samengesteld door

de twaalf curatoren in spe die deelnamen aan de cursus *De kunst van het tentoonstellen* in het Van Gogh Museum.

In ons online Jaarverslag 2013 kunt u meer lezen over bovengenoemde en alle andere activiteiten die wij ondernamen in ons jubileumjaar. Een jaar dat wij zonder de vitale steun van onze partners, sponsoren en overige betrokkenen niet op deze manier en in deze omvang hadden kunnen realiseren.

De Vincent van Gogh Stichting en de BankGiro Loterij, onze vaste partners, zijn wij buitengewoon erkentelijk voor de aanhoudende en genereuze steun die zij ons museum geven. Door hun betrokkenheid kunnen we nieuwe activiteiten blijven ontwikkelen om zo een breed (internationaal) publiek te inspireren en te verrijken met het leven en werk van Vincent van Gogh en zijn tijdgenoten. We voelen ons gesterkt daardoor, nu en in de toekomst.

De Vincent van Gogh Stichting maakt onder andere het doorlopende onderzoek naar onze prentencollectie mogelijk, waardoor we deze belangrijke collectie duurzaam kunnen ontsluiten voor het publiek. De Bankgiro Loterij heeft ons ook in 2013 een belangrijk bedrag geschonken voor het verwerven van nieuwe aanwinsten, en daarnaast € 4,5 miljoen, verspreid over drie jaar, toegezegd voor de realisatie van het nieuwe entreegebouw.

Het onderzoek naar *Van Goghs atelierpraktijk* werd jarenlang ondersteund door *Partner in Science* Shell Nederland, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Stichting De Gijsselaar-Hintzenfonds. De uitkomsten van dit onderzoek zijn niet alleen van grote waarde voor onze kennis over de kunstenaar zelf, maar ook voor de 19de-eeuwse kunstenaarspraktijk in het algemeen.

Met Canon Europe is in december 2013 een partnership gesloten. Het museum zet steeds meer in op innovatie om wetenschappelijke en educatieve projecten onder de aandacht te brengen. Een innovatieve partner als Canon Europe – marktleider op het gebied van digital imaging - ondersteunt ons bij de verdere ontwikkeling van deze activiteiten.

AkzoNobel is sinds de heropening op 1 mei partner van het restauratieatelier van het museum. Als ‘partner van het restauratieatelier’ wil AkzoNobel bijdragen aan het behoud van het cultureel erfgoed van Vincent van Gogh en zijn tijdgenoten. Daarnaast zal AkzoNobel met het merk Sikkens het Van Gogh Museum adviseren op het gebied van innovatieve en duurzame verfproducten voor de inrichting van het museum.

Ook de leden van de Van Gogh Museum Global Circle en de leden van The Yellow House danken wij voor hun royale

financiële steun en waardevolle adviezen. Dergelijke netwerken van vrienden en steungevers zijn voor het museum onmisbaar.

Tot slot danken wij de leden van onze Raad van Toezicht en de medewerkers van het Van Gogh Museum en De Mesdag Collectie. De steun en het vertrouwen van onze Raad van Toezicht waren in dit enerverende jubileumjaar van grote betekenis. Onze medewerkers hebben zich in 2013 buitengewoon betrokken, met grote kennis van zaken en vooral veel energie voor het museum ingezet. Daarvoor willen we graag de hele staf onze grote dank uitspreken.

We wensen u veel plezier bij het lezen van ons online Jaarverslag 2013.

Axel Rüger
Algemeen directeur

Adriaan Dönszelmann
Zakelijk directeur

Partners en sponsoren

Wij zijn zeer veel dank verschuldigd aan onze vaste partners:

De [Vincent van Gogh Stichting](#) financiert het onderzoek naar de prentencollectie *Fin de Siècle*, bestaande uit circa 1.300 prenten, waarvan een groot deel van de zogenoemde Nabis-groep. Daarnaast heeft de Stichting in 2013 toegezegd genereus bij te dragen aan het nieuwe entreegebouw van het Van Gogh Museum.

[BankGiro Loterij](#)

Het Van Gogh Museum heeft samen met het Rijksmuseum, het Mauritshuis en het Kröller-Müller Museum een genereuze bijdrage van € 7,9 miljoen ontvangen uit de bijdragen van de deelnemers aan de BankGiro Loterij. Dit bedrag is bestemd voor aankopen en in 2013 kocht het museum mede dankzij financiële steun van de BankGiro Loterij de kleurenlithografie *Miss Loïe Fuller* van Henri de Toulouse-Lautrec en kleurenhoutsnedes van Auguste Lepère en Henri Guérard. Daarnaast droeg de BankGiro Loterij in 2013 € 1,5 miljoen bij aan het nieuwe entreegebouw van het museum.

[Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap](#)

Het Van Gogh Museum is subsidiënt van het ministerie.

[AkzoNobel](#)

In mei 2013 werd AkzoNobel Partner van het Restauratieatelier. Daarnaast droeg de internationale verf- en coatingsproducent via submerk Sikkens bij aan verf tijdens de restauratie van het Van Gogh Museum en voor de inrichting van *Van Gogh aan het werk*.

[Canon Europe](#)

In december 2013 werd Canon Europe partner van het Van Gogh Museum. Canon Europe ondersteunt ons bij om wetenschappelijke en educatieve projecten op een innovatieve manier onder de aandacht te brengen.

De volgende sponsoren willen wij bedanken voor hun steun:

[Tentoonstellingen](#)

Vincent. Het Van Gogh Museum in de Hermitage Amsterdam

[Vincent van Gogh Stichting](#)

[BankGiro Loterij](#)

[Shell Nederland \(Partner in Science\)](#)

[Van Gogh Mile](#). Kunstroute Van Gogh Museum naar de Hermitage Amsterdam

[VSBfonds](#)

[Amsterdams Fonds voor de Kunst](#)

[Boels Rental](#)

[Wacom Europe](#)

[Stichting Artery](#)

[BridgeHeads](#)

Alle bewoners, ondernemers en instanties die door hun medewerking deze kunstinstallatie van 2 kilometer dwars door een monumentale levende stad mogelijk hebben gemaakt.

[Van Gogh aan het werk](#)

[Shell Nederland \(Partner in Science\)](#)

[Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed](#)

[Leica Microsystems](#) – voor het beschikbaar stellen van microscopen op zaal

Tijdens de tentoonstelling maakte Shell Nederland een Zonnebloemenmuur met 10.000 gerbera's en zonnebloemen mogelijk (23 oktober).

[Onderzoek](#)

Het onderzoek naar Van Goghs atelierpraktijk en de bijbehorende publicaties werden mogelijk gemaakt door:

[Vincent van Gogh Stichting](#)

[Shell Nederland \(Partner in Science\)](#)

[Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed](#)

[Preferred supplier](#)

[Vranken Pommery 'Champagne Cuvée Demoiselle'](#)

[Aanwinsten](#)

De aankoop van Toulouse-Lautrecs kleurenlithografie *Miss Loïe Fuller* werd mogelijk gemaakt door:

[Vincent van Gogh Stichting](#)

[De deelnemers van de BankGiro Loterij](#)

[Vereniging Rembrandt](#)

[VSBfonds](#)

[Mondriaan Fonds](#)

PARTNERS EN SPONSOREN

Overig

- [De Turing Museumpleinbus](#)

De Turing Museumpleinbus werd mogelijk gemaakt dankzij de Turing Foundation. Deze schoolbus brengt kinderen uit de wijde omtrek van Amsterdam naar het Museumplein voor een bezoek aan een van de drie musea: Van Gogh Museum, Rijksmuseum en Stedelijk Museum Amsterdam.

- [Avond voor de Amsterdammers](#)

Ter gelegenheid van het 40-jarig jubileum was het Van Gogh Museum op 18 december van 18.30 tot 22 uur gratis toegankelijk voor Amsterdammers. De avondopenstelling werd mede mogelijk gemaakt door de Gemeente Amsterdam.

- [EarChairs](#)

PROOFF leverde een bijdrage aan de bezoekerservaring van het Van Gogh Museum in de vorm van zogenaamde EarChairs.

- [Relatiebijeenkomst Tokio](#)

KLM Nederland, Hotel Okura en Yakult maakten het optreden van een aantal musici van het Nederlands Philharmonisch mogelijk tijdens de relatiebijeenkomst van het museum in Tokio.

[Patrons en andere steungevers](#)

De patrons van onze Van Gogh Museum Global Circle hebben een bijdrage geleverd aan het vergroten van de toegankelijkheid van het Van Gogh Museum:

AkzoNobel

Aon

Asahi Shimbun

Canon Europe N.V.

Corporate Facility Partners

Dai Nippon Printing Co.

ICBC

Mr & Mrs IIDA La Fontaine Inc.

Linklaters LLP

Mizuho Bank Nederland NV

NTV Europe B.V.

Royal Dutch Shell

Sakura

Shimano Europe B.V.

Sompo Japan Nipponkoa Nederland B.V.

Takiya Co., Ltd

Tokyo Shimbun

Yakult Europe B.V.

Yanmar Europe B.V.

Zeer veel dank voor hun betrokkenheid en ondersteuning zijn wij verschuldigd aan de leden van [The Yellow House](#):

Anonieme leden

Patricia B. Ziel

Marijke I. Cordia-van der Laan

John A. Fentener van Vlissingen

Alan Howard

David N. Kowitz

Ernst A. Nijkerk

Nadia Röttger

Elise Wessels-van Houdt

Bob P. Haboltdt

Bezoekcijfers

Totaal aantal bezoeken 2013

Van Gogh Museum	1.448.997
De Mesdag Collectie	8.815
Bibliotheek en Documentatie	415

De bezoekcijfers van De Mesdag Collectie zijn op een andere wijze geregistreerd dan voorgaande jaren door de introductie van een nieuw verkoopsysteem.

De bezoekers

Alle activiteiten die het Van Gogh Museum onderneemt zijn gericht op het inspireren en verrijken van het publiek. In 2013 ontving het museum ruim 1,4 miljoen bezoekers. Wie zijn zij en hoe ervaren zij het Van Gogh Museum? Om welke eigenschappen waarderen zij ons het meest en waar liggen kansen om hen nog meer te inspireren en verrijken? Om antwoord op deze vragen te krijgen, deed TNS NIPO in opdracht van het museum een publieksonderzoek. Ruim 1500 bezoekers vulden een uitgebreide vragenlijst in. Daarnaast deed de organisatie een eigen observatieonderzoek voor aanvullende inzichten.

Herkomst en profiel

Ruim 6 van de 10 bezoekers komen uit Nederland, Italië, Frankrijk, Spanje, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. De lijst wordt aangevoerd door Nederland met 14%. Andere belangrijke (maar vooralsnog kleinere) markten zijn Japan, Rusland, China en Brazilië.

De bezoekers zijn hoog opgeleid en komen meestal met zijn tweeën naar het museum. Maar in één opzicht wijkt hun profiel sterk af van de gemiddelde museumbezoeker: bijna de helft is jonger dan 30 jaar.

Redenen voor museumbezoek

De bezoekers komen vooral naar het museum voor Van Goghs werk en leven, en voor het algehele aanbod. In 2013 was de tentoonstelling *Van Gogh aan het werk* voor bijna 1 op de 7 bezoekers een belangrijke bezoekenreden; een hoog percentage voor een tentoonstelling.

Internet

Bijna een derde van de bezoekers raadpleegt van tevoren de Van Gogh Museum website, meestal voor praktische informatie, bijvoorbeeld over e-tickets. Ook op andere sites zoekt men informatie over ons. Internet is nu vrijwel een even belangrijke informatiebron als de klassieke mond-tot-mondreclame.

Waardering en impact

In 2013 werd een recordscore behaald in de bezoekerswaardering. Aan de basis hiervan ligt de waardering voor de schilderijen van Van Gogh. Maar ook de presentatie en inrichting van het museum en de volledigheid dragen in grote mate bij aan het succes. Deze aspecten worden het meest belangrijk gevonden en hebben de grootste impact op de bezoekersrelatie. *Van Gogh aan het werk* heeft zeker bijgedragen aan de goede resultaten. De tentoonstelling, verdeeld over alle vier verdiepingen van het Rietveldgebouw, toonde niet alleen werken maar ook persoonlijke materialen van de kunstenaar, en gaf uitgebreide informatie over zijn werkwijze. Bijzonder om te vermelden is dat de klantvriendelijkheid van de medewerkers in deze periode tot de top 4 best gewaardeerde aspecten behoorde.

De aanwezigheid van persoonlijke materialen, zoals originele schetsboekjes en verftubes, blijkt een grote bijdrage aan de waardering te leveren. Dit geldt, in iets mindere mate, ook voor mogelijkheden om met behulp van bijvoorbeeld microscopen en touchscreens zelf bepaalde (materiaal)aspecten van een kunstwerk te ontdekken of te ervaren in het museum. Deze bevindingen uit de publieksonderzoeken worden in 2014 verder uitgewerkt.

Minder positief waren de bezoekers over de toegangsprijs en de drukte op zaal. Over het coulante fotografiebeleid was in 2013 veel te doen, maar het werd door de respondenten niet als een zwak punt bestempeld. De inzichten uit het onderzoek gaven ons niettemin het vertrouwen dat het fotografiebeleid herzien kon worden zonder negatief effect op onze reputatie of bezoekerswaardering.

Statistieken online bezoekers / communities Van Gogh Museum

Website

<i>Jaar</i>	<i>Aantal bezoeken</i>	<i>Herhaalbezoeken</i>	<i>Unieke bezoekers</i>
2012	1.783.166	446.151	1.497.356
2013	2.418.887	614.722	1.827.646

Online shop

2012	892.392	113.506	99.934
2013	1.121.722	114.722	89.960

Online tickets

2013 NL	144.670	5.742	48.020
2013	565.462	150.290	120.498

Statistieken Social media

<i>Titel</i>	<i>Aantal fans/followers op 31.12.2013</i>	<i>Communitygroei 2013 in absolute aantallen</i>	<i>Communitygroei 2013 in procenten</i>
Facebook	213.216	135.001	63
Twitter	76.679	23.721	31
Google+	3.867.086	2.654.278	69
Youtube	1.425	691	48
Pinterest	3.894	1.994	51
Instagram	984	984	100

<i>Titel</i>	<i>Aanbevelingen (in aantal likes, favorites, stemmen leuk of +1's)</i>	<i>Conversational exchange (in aantal comments)</i>	<i>Content amplification (in aantal shares)</i>
Facebook	364.465	9.490	168.285
Twitter	5.353	9.551	9.245
Google+	68.969	4.485	6.845
Youtube	510	80	271
Pinterest	528	19	1.477
Instagram	3.422	253	n.v.t.

BEZOEKCIJFERS

De Mesdag Collectie

Statistieken Museumbezoek De Mesdag Collectie

<i>Omschrijving</i>	<i>Aantallen bezoekers</i>
Bezoekers 2013	8.815

Statistieken online bezoekers / communities De Mesdag Collectie

Website

<i>Jaar</i>	<i>Aantal bezoeken</i>	<i>Herhaalbezoeken</i>	<i>Unieke bezoekers</i>
2012	34.282	8.684	26.243
2013	40.261	9.298	31.587

Statistieken Social media

	<i>Aantal fans/followers in absolute aantallen</i>	<i>Communitygroei absolute groei</i>	<i>Communitygroei in procenten</i>
Facebook			
status 31-12-2012	197		
status 31-12-2013	498	301	152,79
Twitter			
status 31-12-2012	457		
status 31-12-2013	711	254	55,58

Financiële verslaglegging

De directie en de Raad van Toezicht van de Stichting Van Gogh Museum (hierna: VGM) bieden u hierbij het (geconsolideerde) financieel jaarverslag over 2013 aan, inclusief de hierin opgenomen jaarcijfers van de tot de verslaggevende eenheid behorende entiteiten.

Dit zijn:

De Stichting Van Gogh Museum, bestaande uit het Van Gogh Museum in Amsterdam en De Mesdag Collectie (hierna: DMC) in Den Haag.

Van Gogh Museum Enterprises B.V. (hierna: VGME), een dochteronderneming waarin VGM een belang van 100% heeft. In deze onderneming zijn de commerciële activiteiten van VGM ondergebracht.

Van Gogh Museum Enterprises II B.V. (hierna: VGME II), een dochteronderneming waarin VGM een belang van 100% heeft. De onderneming is eind 2011 opgericht en heeft op 29 december 2011 alle activiteiten overgenomen van VGME.

PP10 B.V. (hierna: PP10), een joint venture tussen VGM en de Stichting Het Rijksmuseum Amsterdam. Het belang in PP10 is gelijkelijk verdeeld over de twee aandeelhouders. Vanaf 1 augustus 2009 zijn in deze onderneming de activiteiten ondergebracht

op het gebied van de meldkamers en de alarmopvolging van de beide aandeelhouders. De jaarcijfers van PP10 zijn volgens de methode van proportionele consolidatie opgenomen in dit financieel jaarverslag.

De Stichting Van Gogh Museum Nieuwe Vleugel, waarvan de jaarcijfers geheel zijn samengevoegd.

Bestuursverslag

Financieel

Het geconsolideerde exploitatieresultaat van het Van Gogh Museum (hierna: VGM) over 2013 is uitgekomen op € 1,7 miljoen negatief. Als gevolg van de kosten voor het tijdelijk tentoonstellen in de Hermitage Amsterdam tijdens de renovatie van het Rietveldgebouw, de daarmee samenhangende lagere bezoekersaantallen en de benodigde investeringen in het museum eindigden zowel 2012 als 2013 met een negatief resultaat. Hierdoor is het eigen vermogen afgenomen van € 12,4 miljoen tot € 10,7 miljoen en is de solvabiliteit teruggelopen tot 33%. Ook de liquiditeiten lieten een daling zien. 2014 staat daarom in het teken van noodzakelijk financieel herstel.

Financieel herstel

In 2013 is kritisch gekeken naar de omvang van de organisatie. Daarbij is de sturing op activiteiten en resultaten verder vormgegeven. Het doel is om met behoud van kwaliteit efficiënter en effectiever te werken en zodoende de organisatie toekomstbestendig te maken en te houden. Het personeelsbestand wordt met 18 fte verlaagd en de formatie wordt uitgewerkt in een vaste kern van medewerkers en een flexibele schil van medewerkers voor specifieke expertise en projecten. Het budget voor tentoonstellingen wordt verminderd en het contractbeheer en de inkoop protocol wordt aangescherpt. Tentoonstellingen moeten vooraf volledig zijn gefinancierd door interne middelen, fondsenwerving dan wel commerciële activiteiten. De commerciële activiteiten ten slotte worden opgeschroefd om de opbrengsten verder te vergroten.

Nieuwe entree

Het VGM is enorm verheugd over de toestemming van de Raad van Toezicht voor de bouw van een nieuwe entree aan het Museumplein. Het schetsontwerp van het open en transparante glazen entreegebouw is gemaakt door Kisho Kurokawa Architect and Associates, en verder uitgewerkt door Hans van Heeswijk architecten.

De nieuwe entree biedt veel voordelen. Zo sluit het Van Gogh Museum met de nieuwe entree optimaal aan bij de andere twee musea aan het Museumplein, want zowel het Stedelijk Museum Amsterdam als het Rijksmuseum hebben hun ingang verplaatst naar het Museumplein. Door het nieuwe servicegebied worden het Rietveldgebouw en de Kurokawavleugel beter ontsloten. De extra 800 vierkante meter verbetert de bezoekersstroom en biedt meer ruimte voor een goede ontvangst en service aan bezoekers, waardoor het museum beter uitgerust is voor een groeiend aantal bezoekers in de toekomst. De prachtige ruimte is bovendien zeer geschikt voor het organiseren van bijeenkomsten en ontvangsten voor sponsors, donateurs en andere belanghebbenden. In het algemeen gaat de nieuwe entree leiden tot een betere exploitatie van het gehele museumgebouw en zal dit leiden tot een positief effect op de resultaten.

De bouw van de entree start in het tweede kwartaal van 2014 en de oplevering wordt verwacht in de zomer van 2015. De Rijksgebouwendienst is als eigenaar van het gebouw verantwoordelijk voor de uitvoering van het project en verzorgt de voorfinanciering. De kosten voor de bouw (inclusief de verbouwing van de winkel) zijn geraamd op 18,2 miljoen. Het Van Gogh Museum is zelf verantwoordelijk voor de financiering. Inmiddels is € 10,4 miljoen gerealiseerd, uit eigen middelen en toezeggingen van sponsors en particulieren, waarvoor wij hun zeer dankbaar zijn. De komende maanden wordt alles in het werk gesteld om de resterende benodigde fondsen te werven.

Strategie

Het VGM heeft een nieuw Strategisch Plan geformuleerd voor de periode 2014-2017. Dit plan geeft in hoofdlijnen de richting aan die het museum wil inslaan en biedt voor de komende vier jaar een leidraad voor het beleid en de activiteiten van het museum. In dit plan is een onderscheid aangebracht tussen de Kernopdracht van het museum en de Strategische Pijlers. Voor beide zijn operationele doelstellingen geformuleerd. De Kernopdracht betreft de taken die continu moeten worden uitgevoerd, en is geborgd in de drie sectoren waaruit de organisatie bestaat: Museale Zaken, Publiekszaken en Bedrijfsvoering. Daarnaast ziet het VGM het als Kernopdracht om te blijven samenwerken met verschillende partijen en waar mogelijk en zinnig bestaande samenwerking te intensiveren en uit te breiden. De Strategische Pijlers geven richting en focus aan wat het VGM de komende periode wil bereiken. De activiteiten die de sectoren van plan zijn te ondernemen moeten hieraan worden getoetst.

Prestatie-eisen

Hieronder worden de jaarlijkse prestatie-eisen uit de beschikking 2013-2016 van OCW vergeleken met de realisatie in 2013.

	Beschikking	Realisatie	Vershil
Aantal bezoeken totaal	1.494.700	1.448.997	-45.703
Aantal bezoekende scholieren totaal	41.000	36.187	-4.813
Gemiddeld aantal openingsuren per week	60	60	0

De oorzaak van het lagere aantal bezoekers is de tijdelijke verhuizing van het VGM naar de Hermitage Amsterdam, waar minder bezoekers zijn gekomen dan was verwacht. Daar staat tegenover dat het aantal bezoekers na terugkeer van de collectie naar het Rietveldgebouw aan het Museumplein weer is toegenomen. De verwachting is dat in 2014 en verder, wanneer het museum weer het hele jaar is geopend, de prestatie-eis wordt gehaald. Het quotum van 41.000 leerlingen is eveneens niet gehaald door de verhuizing naar de Hermitage Amsterdam, en doordat de sluiting en heropening van het VGM plaatsvonden in de piekperiode van onderwijsbezoek.

Aanvullende prestatie-eisen

	2013	2012
Totaal aantal bezoeken per jaar	1.448.997	1.481.970
waarvan betalend	1.301.260	1.318.688
waarvan aantal scholieren primair onderwijs	9.160	5.529
waarvan aantal scholieren voortgezet onderwijs	27.027	30.225
Registratiegraad	99%	99%
Collectieplan up to date	ja	ja
Veiligheidsplan up to date	ja	ja

Registratiegraad

In 2013 was 99% van alle objecten geregistreerd. Daarbij zijn per object het inventarisnummer, de standplaats en de juridische status vastgelegd.

Bruiklenen

Er zijn 88 objecten in bruikleen ontvangen en 337 objecten in bruikleen gegeven. Een groot deel van de ontvangen bruiklenen was bestemd voor de tentoonstelling *Van Gogh aan het werk*. De meeste uitgeleende bruiklenen waren te zien op de tentoonstelling *Van Gogh in Paris: New Perspectives* die te zien was in Nagasaki, Seoul, Kyoto, Sendai en Hiroshima.

Veiligheidsplan

Het VGM heeft een integraal veiligheidsplan ontwikkeld. Het beleid is uitgewerkt in organisatorische, bouwkundige en elektrotechnische maatregelen die zorgen dat onveilige situaties tot het minimum worden beperkt. Het integrale veiligheidsplan draagt er tevens toe bij dat het VGM zijn kernactiviteiten permanent kan uitvoeren. Een calamiteitenplan is onderdeel van het veiligheidsplan.

Bestemmingsfonds huisvesting OCW 2014

Het bestemmingsfonds huisvesting OCW wordt conform de instructie van OCW gebruikt voor het verschil tussen de definitieve huur van 2014 en de door de Rijksgebouwendienst in rekening gebrachte huur van 2013.

Kantoorhuisvesting

Door de hoogte van de exploitatiekosten, de afstand naar het museum en de verhouding van het aantal vierkante meters versus bezettingsgraad sluit de huidige kantoorhuisvesting niet langer aan bij de wensen en behoeften van de organisatie. De komende periode wordt samen met het Ministerie van OCW en de Rijksgebouwendienst gezocht naar een beter geschikt pand.

Samenwerking

Het VGM hecht veel waarde aan het samenwerken met de andere musea op het Museumplein en wil dit verder uitbouwen. Daarnaast werken het VGM en het Rijksmuseum al jarenlang samen in de bv PP10, die de beveiliging van de beide musea borgt en uitvoert. In 2013 heeft ook het Stedelijk Museum Amsterdam besloten gebruik te maken van de diensten van deze bv. Ook zijn er initiatieven om te kijken of er voordelen zijn te behalen op het gebied van inkoop en backoffice.

Het VGM kent een druk bruikleenverkeer en veelvoudige samenwerkingsverbanden op de gebieden van onderzoek en tentoonstellingen met collega-musea in binnen- en buitenland. Ook wordt samengewerkt met nationale en internationale onderzoeksinstituten zoals de Universiteit van Amsterdam, de Vrije Universiteit, The Tilburg Institute for Creative Computing, Cornell University en Duke University. Daarnaast wordt actief contact gezocht met jonge kunstenaars om ze een platform te bieden voor hun kunst. Als laatste werkt het VGM met verschillende partners samen om in 2015, naar aanleiding van de 125ste sterfdag van Van Gogh, een Van Gogh jaar te organiseren.

Bezoeken website

Conform de verplichting in de beschikking 2013-2016 van OCW is het aantal unieke bezoeken aan de website ten opzichte van de periode 2009-2012 toegenomen, van 1.255.541 in 2009 tot 1.827.646 in 2013.

Verrichte activiteiten Van Gogh Museum

2013 stond vooral in het teken van de heropening van het museum na de verbouwing van het Rietveldgebouw en de voorbereiding voor de bouw van de nieuwe entree.

Aanleiding voor de verbouwing waren de verscherpte eisen inzake brandveiligheid. Uitgangspunt van de noodzakelijke renovatie was onder meer het creëren van een duurzaam gebouw dat voldoet aan de wensen en eisen van deze tijd. Hiertoe zijn onder meer de klimaatinstallaties en de elektra vernieuwd, is er een warmte-koude opslag aangelegd, is het dak vervangen en extra geïsoleerd, is er een nieuwe vloer gelegd en zijn de wanden geschilderd. Conform planning ging begin mei het gebouw aan het Museumplein weer open met de jubileumtentoonstelling *Van Gogh aan het werk*. Deze presentatie sloot het acht jaar durende onderzoek naar Van Goghs atelierpraktijk af en liet aan de hand van zo'n 200 werken van Van Gogh en tijdgenoten de ontwikkeling van de schilder zien.

Op 10 januari 2014 heeft de Raad van Toezicht groen licht gegeven voor de bouw van de nieuwe entree. Hierbij zal nauw worden samengewerkt met de Rijksgebouwendienst.

Een andere belangrijke gebeurtenis was de ontdekking van een schilderij van Van Gogh: *Zonsondergang bij Montmajour*. Het museum stelde na intensief onderzoek vast dat het een echte 'Van Gogh' betrof. Het schilderij is particulier eigendom en is voor een jaar in bruikleen gegeven aan het museum.

Per 1 mei werd Adriaan Dönszelmann benoemd tot zakelijk directeur. Hij volgde Rik van Koetsveld op die de pensioengerechtigde leeftijd had bereikt. Daarnaast zijn voor diverse sleutelposities nieuwe mensen geworven en is de bezetting inmiddels vrijwel compleet.

Het VGM kon belangrijke aanwinsten aan de collectie toevoegen, waaronder kleurenlithografieën van Henri de Toulouse-Lautrec en Georges de Feure, kleurenhoutsneden van Pierre Bonnard, Henri Guérard, Auguste Lepère en Sato Torakiyo, en prenten van Albert Besnard.

Tot 25 maart was in Seoul de reizende tentoonstelling *Van Gogh in Paris: New Perspectives* te zien. De presentatie was, evenals in de andere Aziatische steden die daarvoor waren aangedaan, met 410.000 bezoekers zeer succesvol. Helaas heeft de directie het besluit moeten nemen om de geplande tentoonstellingen in China in 2014 en 2015 niet door te laten gaan. Ondanks dat er veel tijd en energie is gestoken in de voorbereiding was het niet mogelijk om het aanbod van het VGM te laten aansluiten bij de verwachtingen van de Chinese partners.

In 2013 is begonnen met de voorbereidingen voor de ambitieuze tentoonstelling *Munch : Van Gogh*. Deze tentoonstelling is in 2015 eerst te zien in Oslo en in het najaar in het VGM.

Verder zijn er onder meer diverse beleidsplannen opgesteld. Ook zijn voorbereidingen getroffen voor de nieuwe inrichting van de vaste collectie en, in het kader van maatschappelijk verantwoord ondernemen, voor het verkrijgen van de BREEAM-certificering. Er is een nieuwe arbodienst ingeschakeld om het ziekteverzuim terug te dringen. En ten slotte is er veel aandacht geweest voor fondsenwerving.

Verrichte activiteiten De Mesdag Collectie

De Mesdag Collectie organiseerde twee tentoonstellingen.

De verbeelding van de Oriënt bracht met schilderijen, werken op papier en kunstnijverheid op een tot de verbeelding sprekende manier de pracht van de Oriënt in beeld.

Hoe verzamelt een kunstenaar? was het sluitstuk van een opleiding tot het maken van een tentoonstelling, die werd georganiseerd

door deelnemers met verschillende achtergronden van binnen en buiten het VGM.

Het bezoekersaantal, 8.815, viel tegen. De intentie is om samen met OCW in 2014 DMC te gaan evalueren.

DMC voerde verkennende gesprekken met Panorama Mesdag om meer te gaan samenwerken. Ook zijn voorbereidingen gestart voor een Mesdagjaar in 2015, naar aanleiding van de 100ste sterfdag van Mesdag in juli van dat jaar. Tijdens het Mesdagjaar wordt met allerlei activiteiten stilgestaan bij Mesdag als Haagse kunstenaar, verzamelaar en ondernemer. Eind 2013 werd een nieuwe manager aangesteld.

Samenstelling directie

De heer Axel Rüger, algemeen directeur, benoemd per 1 april 2006.

De heer Adriaan Dönszelmann, zakelijk directeur, benoemd per 1 mei 2013.

De heer Rik van Koetsveld is teruggetreden per 1 mei. Het VGM wil hierbij zijn dank uitspreken voor de toewijding waarmee hij zich vele jaren voor het museum heeft ingezet.

Samenstelling Raad van Toezicht

Mevrouw T.A. Maas-de Brouwer, voorzitter, herbenoemd per 25 september 2012.

De heer P. Tieleman, lid, herbenoemd per 4 december 2013.

Mevrouw A.J. Kellermann, lid, benoemd per 31 mei 2010.

De heer R.H. Dijkgraaf, lid, benoemd per 31 mei 2010.

De heer H.A. van Beuningen, lid, benoemd per 26 november 2012.

De heer J. Cuno, afgetreden per maart 2013. In zijn plaats werd begin 2014 de heer G. Tinterow benoemd.

Code cultural governance

Het VGM onderschrijft de *Code Cultural Governance*. Het museum wordt bestuurd volgens het Raad van Toezicht-model. De directie is verantwoordelijk voor de dagelijkse sturing, de Raad houdt toezicht hierop en heeft daarbij een stimulerende en adviserende rol.

WNT

De bruto bezoldiging van de twee topfunctionarissen van VGM is conform de Wet Normering Topfunctionarissen publieke en semipublieke sector. Het salaris van de algemeen directeur is € 151.485, en van de zakelijk directeur € 134.324. De salarissen zijn inclusief pensioenbijdragen.

Educatieve activiteiten

Het VGM heeft een uitgebreid aanbod rondleidingen, multimediatours, arrangementen en lesmateriaal voor scholen. Rondleidingen voor het primair onderwijs zijn *Rondleiding met*

Camille (groep 1 en 2), *Kijken naar Vincent* en *Een brief aan Vincent* (groep 3 t/m 8) en *Fij als rondleider*, waarbij leerlingen zelf rondleiden (groep 7 en 8). Voor het secundair onderwijs zijn dat *Kijken naar Van Gogh* en *Fij als rondleider*. In 2013 zijn daar de theatrale rondleiding *Famille van Camille* (groep 3 t/m 6), en *Van Gogh op weg*, een project over ‘art handling’ en kunstvervoer voor het vmbo, aan toegevoegd.

Ter voorbereiding en verwerking van het museumbezoek biedt het museum divers lesmateriaal, alsmede voor scholen die niet in staat zijn het museum met een groep te bezoeken. Een groot deel hiervan is gratis te downloaden via de website van het museum.

Basisscholen in een straal van 60 km rond Amsterdam konden gebruikmaken van de Turing Museumpleinbus, waarmee kinderen uit groep 6, 7 en 8 gratis naar het museum worden vervoerd. Dit project, waaraan het Van Gogh Museum, het Stedelijk Museum Amsterdam en het Rijksmuseum meedoen, wordt mogelijk gemaakt door de Turing Foundation.

In 2013 ontving het VGM in totaal 36.187 leerlingen en 4096 begeleiders:

- 9.121 leerlingen uit het Nederlandse primair onderwijs (+ 1.298 begeleiders)
- 10.748 leerlingen uit het Nederlandse voortgezet onderwijs (+ 1.085 begeleiders)
- 39 leerlingen uit het buitenlandse primair onderwijs (+ 7 begeleiders)
- 16.279 leerlingen uit het buitenlandse voortgezet onderwijs (+ 1.706 begeleiders)

Samenstelling en omvang publiek

Het VGM ontving in 2013 1.448.997 bezoekers, van wie 12% met de Museumkaart.

In de tweede helft van het jaar kwam 14% van de bezoekers uit Nederland en 86% uit het buitenland. Van de buitenlandse bezoekers kwam 50% uit de traditionele top zes landen voor het VGM: Italië, Frankrijk, Spanje, Duitsland, de Verenigde Staten en Verenigd Koninkrijk. Verder waren er veel bezoekers uit Rusland.

DMC ontving 8.815 bezoekers, van wie 58% met de Museumkaart.

Het VGM kenmerkt zich door het jeugdige profiel van zijn bezoekers. Niettemin steeg in 2013 de gemiddelde leeftijd iets, van 32 naar 35 jaar. Er lijkt me name groei te zitten in de leeftijdsgroep van 50 jaar en ouder (van 8% naar 16% ten opzichte van 2011), ten koste van de leeftijdsgroep 21 tot 30 jaar (was 46%, nu 38%).

Publiekswaardering

De publiekswaardering steeg in 2013 verder ten opzichte van 2011. Het museum is verheugd met deze stijging want 2011 was het succesvolste jaar sinds we de TNS-metingen uitvoeren (2006). Er is nu sprake van een sterkere bezoekersrelatie. De bezoeker is met name te spreken over de schilderijen van Van Gogh, de volledigheid van de presentatie over zijn werk en leven, en de inrichting van het museum als geheel. Dit zijn tevens de belangrijkste redenen voor bezoek. De tentoonstelling *Van Gogh aan het werk*, waarin attributen van Van Gogh en tijdgenoten te zien waren, werd zeer positief beoordeeld. Men vindt deze dergelijke attributen belangrijk én ze hebben impact op de bezoekersloyaliteit. Aspecten die het publiek als minder goed beoordeelt, zijn de toegangsprijs en de drukte in het museum.

De inspanningen in 2013 om méér entreekaarten vooraf te verkopen, wierpen vruchten af. De meeste kaarten werden nog steeds aan de kassa verkocht, maar de voorverkoop via internet en vouchers nam sterk toe. Als belangrijkste reden om geen ticket online te kopen zei bijna de helft van de mensen dat ze hun bezoek niet vooraf willen vastleggen.

Ondernemerschap

Het VGM heeft ook in 2013 invulling gegeven aan cultureel ondernemerschap. Het museum heeft een pilot gestart om zijn kennis over museummanagement internationaal in de markt te zetten. Daarnaast zijn samen met Fuji zogenoemde Relievo's ontwikkeld, hoogwaardige 3D-reproducties van schilderijen van Van Gogh, die wereldwijd worden verkocht. Er zijn concrete plannen voor een ‘Van Gogh Experience’ en er worden gesprekken gevoerd om dit internationaal te ontwikkelen en organiseren.

Het VGM genereert 41% van zijn jaarlijkse baten uit de verkoop van entreekaarten. Om de afhankelijk van het aantal bezoekers te verminderen en de financiële basis van het museum te versterken, worden de inkomstbronnen verder gediversifieerd door middel van (nieuwe) commerciële activiteiten en fondsenwerving.

Het museum is zeer tevreden over de bijdrage van de huidige commerciële activiteiten door VGME. De inkomsten en resultaten laten jaarlijks een stijgende lijn zien en het succes van deze dochteronderneming zet zich daarmee onverminderd voort.

Eigen inkomstenpercentage

De totale baten bestaan voor 79% uit entreegelden, commerciële activiteiten, merchandise en sponsoring. De subsidies die het museum van de Rijksoverheid ontvangt maken 19% uit van de totale baten. Hiermee voldeed het VGM aan de eis van minimaal 17,5% eigen inkomsten.

Beleggingsbeleid

Het VGM voert een voorzichtig beleggingsbeleid, met een beleggingshorizon langer dan vijf jaar. De doelstelling is vermogensbehoud. De OCW-regeling Beleggen en Belenen is van toepassing en de portefeuille wordt belegd door een vermogensbeheerder. Per 31 december 2013 bedroeg de effectenportefeuille € 4,1 miljoen (87% obligaties en 13% liquiditeiten). Het rendement over 2013 kwam uit op 1,08%.

Rechtspersonen

Stichting Van Gogh Museum heeft een 100% belang in Van Gogh Museum Enterprises B.V. (hierna: VGME) en Van Gogh Museum Enterprises II B.V. (hierna: VGME II). VGME is verantwoordelijk voor de commerciële activiteiten en exploiteert onder andere de winkel in het museum. VGME II is in 2011 opgericht vanwege een fiscale herstructurering en bevat de winstgerechtigheid van VGME.

Talentontwikkeling

Het museum werkt met een beoordelingscyclus waarbij iedere medewerker jaarlijks een beoordelingsgesprek krijgt. In 2014 wordt daar een plannings- en evaluatiegesprek aan toegevoegd. In deze gesprekken worden de aanwezige en gewenste capaciteiten en de individuele ontwikkelpotentie besproken en vastgelegd. Voor talentontwikkeling wordt onder andere de talentscan ingezet.

Internationalisering

Voor de internationale activiteiten is er contact met het Dutch Center for International Cultural Cooperation (hierna: DCIC). Een voorbeeld waarvan er overleg is met DCIC is Van Gogh Museum Consultancy, de pilot die het museum heeft gestart om zijn kennis over museummanagement internationaal in de markt te zetten. Het VGM organiseert ook zelf tentoonstellingen in het buitenland en onderhoudt internationaal bruikleenverkeer met diverse musea.

Wetenschappelijke functie

Onderzoek

2013 stond in het teken van de afronding van het onderzoeksproject *Van Goghs atelierpraktijk*. Dit mondde uit in de tentoonstelling *Van Gogh aan het werk*, een wetenschappelijk symposium en vijf publicaties.

Er ging een nieuw onderzoeksproject van start, voor het laatste deel van de reeks bestandscatalogi van het VGM. Dit zal in 2018 resulteren in een publicatie. Andere lopende onderzoeksprojecten zijn die naar de levens van Jo van Gogh-Bonger en ir. V.W. van Gogh, de eerste hoeders van de collectie van het VGM (in 2018 zal over beiden een biografie verschijnen), en naar de diverse rollen die H.W. Mesdag in de kunstwereld van zijn tijd speelde (publicatie en tentoonstelling in DMC in 2015).

Het VGM ontving 220 aanvragen voor een authenticiteitsonderzoek. Een daarvan leidde tot de bijzondere ontdekking van een nieuw schilderij van Van Gogh, *Zonsondergang bij Montmajour*.

Publicaties

In het kader van *Van Goghs atelierpraktijk* en *Van Gogh aan het werk* publiceerde het VGM in 2013 een tentoonstellingscatalogus (in 4 talen), een 'hoogtepunten'-boek (in 3 talen), een Engelstalig wetenschappelijk boek en een kinderboek (in 3 talen). Tevens verscheen de facsimile-editie van Van Goghs schetsboeken, voorzien van een verklarend tekstboekje.

De publicatie uit 2012 over de prentencollectie van het museum, *Printmaking in Paris: the rage for prints at the fin de siècle*, verscheen zowel in een luxe-editie als in de Franse vertaling.

De verbeelding van de Oriënt, dat verscheen bij de gelijknamige tentoonstelling in DMC, was de eerste in een reeks publicaties van bescheiden omvang bij presentaties in DMC en het prentenkabinet van het VGM.

Digitalisering

Voor het museum wordt digitalisering steeds belangrijker. Daarom werd in 2013 een begin gemaakt met de ontwikkeling van een nieuwe webstrategie en een nieuwe website. Het museum wil daarmee een breder publiek bereiken, de klantenbinding verhogen en commerciële activiteiten gericht inzetten.

Daarnaast wordt gewerkt aan de implementatie van een Digital Asset Management Systeem (DAM). Dit systeem maakt het mogelijk om de collectie digitaal te ontsluiten, zowel voor medewerkers om ermee te werken als voor geïnteresseerden van buiten het museum.

Aldus vastgesteld d.d. 20 maart 2014.

A.C. Rüger, algemeen directeur

A. Dönszelmann, zakelijk directeur

VGM Geconsolideerd

Baten 2013

Publieksinkomsten	16.354.087
Sponsorinkomsten	644.393
Overige inkomsten	1.434.988
Indirecte opbrengsten/VGME	10.227.053
Subsidies OCW	7.768.621
Bijdragen	3.429.333
Totaal	39.858.475

Lasten 2013

Salarislasten en inhuur	17.481.722
Afschrijvingen	2.714.866
Huisvestingskosten	8.810.993
Aankopen	668.774
Vaste Collectie	1.293.258
Tijdelijke presentaties	2.202.660
Collectiefunctie	114.372
Wetenschappelijke functie	191.699
Algemeen beheer	6.373.345
Totaal	39.851.689

Geconsolideerde balans per 31 december 2013, na verwerking resultaat (in euro's)

Activa	31.12.2013	31.12.2012
Vaste activa		
Immateriële vaste activa		
Merkenrecht Van Gogh	252.548	253.535
Materiële vaste activa		
Gebouwen en terreinen	9.391.244	9.253.413
Nieuwe Entree	469.092	-
Inventaris en inrichting	1.392.654	1.047.558
Museale inventaris	10.546	23.132
Andere bedrijfsmiddelen	1.407.155	1.686.434
	12.670.691	12.010.536
Vlottende activa		
Vorraden		
Onderhanden activiteiten	104.995	170.644
Vorraden	2.981.303	2.573.249
	3.086.298	2.743.893
Vorderingen		
Debiteuren	2.085.587	1.732.874
Belastingen en premies soc. verzekeringen	188.477	473.482
Overige vorderingen	2.954.378	2.361.952
	5.228.442	4.568.307
Effecten		
Beleggingsrekening	3.466.124	4.606.804
	3.466.124	4.606.804
Liquide middelen		
Totaal liquide middelen	7.965.901	6.810.946
Totaal activa	32.670.004	30.994.022

Passiva	31.12.2013	31.12.2012
Eigen vermogen		
Algemene reserve	3.847.120	8.581.484
Overige (bestemmings-) reserves	1.863.641	2.425.876
Bestemmingsreserve Nieuwe Entree	3.302.500	-
Bestemmingsfonds Nieuwe Entree	551.250	-
Bestemmingsfonds OCW 'Veiligheid Musea'	-	220.200
Bestemmingsfonds OCW 'Verbouwing Mesdag'	1.111.733	1.263.333
	<hr/> 10.676.244	<hr/> 12.490.893
Aankoopfonds		
Aankoopfonds	9.562.740	8.006.769
	<hr/> 9.562.740	<hr/> 8.006.769
Voorzieningen		
Overige voorzieningen	1.491.606	2.706.203
	<hr/> 1.491.606	<hr/> 2.706.203
Langlopende schulden		
Investeringsubsidie	1.193.632	1.534.670
	<hr/> 1.193.632	<hr/> 1.534.670
Kortlopende schulden		
Schulden aan leveranciers	3.187.915	3.123.420
Belastingen en premies soc. verzekeringen	1.273.189	905.691
Overige schulden	1.163.832	1.129.443
Vooruitontvangen ivm Nieuwe Entree	2.591.250	-
Overlopende passiva	1.529.591	1.096.934
	<hr/> 9.745.782	<hr/> 6.255.487
Totaal passiva	32.670.004	30.994.022

Geconsolideerde staat van baten en lasten, categoriale indeling (in euro's)

Baten	2013	2012
Directe opbrengsten		
Publieksinkomsten	16.354.087	15.200.072
Sponsorinkomsten	644.393	273.520
Overige inkomsten	1.434.988	1.826.486
Indirecte opbrengsten	10.227.053	7.715.479
Totale opbrengsten	28.660.521	25.015.557
Subsidie OCW		
Onderdeel huren	5.679.295	3.939.398
Onderdeel exploitatiebijdragen	2.089.326	3.249.164
Overige subsidies/bijdragen		
Subsidies uit publieke middelen	579.873	579.979
Bijdragen uit private middelen	2.849.460	2.881.068
Bijdragen uit VSB-fonds	-	42.808
Totale bijdragen	11.197.954	10.692.417
Totale baten	39.858.475	35.707.973

Geconsolideerde staat van baten en lasten, categoriale indeling (in euro's)

Lasten	2013	2012
Salarislasten en inhuur	17.481.722	17.334.306
Afschrijvingen	2.714.866	2.414.989
Huisvestingskosten	8.810.993	6.658.289
Aankopen	668.774	2.502.335
Overige lasten		
Vaste Collectie	1.293.258	1.090.956
Tijdelijke presentaties	2.202.660	2.247.012
Collectiefunctie	114.372	75.241
Wetenschappelijke functie	191.699	151.130
Algemeen beheer	6.373.345	5.510.332
Totale lasten	39.851.689	37.984.591
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	6.786	-2.276.618
Saldo rentebaten/-lasten	74.523	361.163
Saldo overige buitengewone baten en lasten	-223.845	-10.121
Mutatie aankoopfonds	-1.555.970	-251.999
Exploitatie resultaat	-1.698.504	-2.177.576
Resultaatbestemming:		
Toegevoegd aan Bestemmingfonds Nieuwe Entree <i>bijdrage 2012 Japan/Korea Vincent van Gogh Stichting</i>	551.250	
Toegevoegd aan Bestemmingsreserve Nieuwe Entree <i>bijdrage Stichting Nieuwe Vleugel</i>	2.200.000	-57.000
<i>bijdrage 2012/2013 Japan/Korea</i>	1.102.500	-
Onttrokken aan Bestemmingsfonds OC&W Veiligheid Musea	-220.200	-
Onttrokken aan Bestemmeningsreserve Bijzondere Projecten	-475.000	-
Onttrokken aan de Algemene Reserve	-4.857.054	-2.120.576
	-1.698.504	-2.177.576

Geconsolideerde staat van baten en lasten, functionele indeling (in euro's)

Baten	Publieksfuncties			Collectiefuncties			Wetenschappelijke functie	
	Totaal	Vaste presentatie	Tijdelijke presentatie	Onderzoek & Registratie	Conserveren & Restaureren	Verwerven & Afstoten	Onderzoek & Documentatie	Algemeen Beheer
Functioneel →								
Categoriaal ↓								
Directe opbrengsten								
Publieksinkomsten	16.354.087	13.036.192	3.317.895	-	-	-	-	-
Sponsorinkomsten	644.393	494.393	150.000	-	-	-	-	-
Overige inkomsten	1.434.988	585.755	849.233	-	-	-	-	-
Indirecte opbrengsten	10.227.053	7.940.548	2.286.505	-	-	-	-	-
Totale opbrengsten	28.660.521	22.056.888	6.603.633	-	-	-	-	-
Subsidie OCW								
Onderdeel huren	5.679.295	5.118.137	-	-	49.730	-	-	511.428
Onderdeel exploitatie-bijdragen	2.089.325	1.040.645	260.161	5.523	62.594	5.523	96.695	618.184
Overige subsidies/bijdragen								
Subsidies uit publieke	579.872	425.364	106.341	1.422	16.120	1.422	24.902	4.301
Bijdragen uit private middelen	2.849.460	3.277	561.250	-	-	2.224.933	60.000	-
Totaal bijdragen	11.197.952	6.587.423	927.752	6.945	128.444	2.231.878	181.597	1.133.913
Totale baten	39.858.473	28.644.311	7.531.385	6.945	128.444	2.231.878	181.597	1.133.913
Lasten								
Salarislasten en inhuur	17.481.721	9.018.712	2.254.678	38.002	430.692	38.002	728.598	4.973.037
Afschrijvingen	2.714.865	1.599.231	397.502	1.755	21.349	1.755	22.372	670.902
Huisvestingskosten	8.810.993	7.071.646	428.561	-	53.810	-	-	1.256.976
Aankopen	668.774	-	-	-	-	668.774	-	-
Overige lasten								
Vaste Collectie	1.293.258	1.293.258	-	-	-	-	-	-
Tijdelijke presentaties	2.202.660	-	2.202.660	-	-	-	-	-
Collectiefunctie	114.372	-	-	23.546	82.757	8.069	-	-
Wetenschappelijke functie	191.699	-	-	-	-	-	191.699	-
Algemeen beheer	6.373.344	3.434.778	858.694	-	-	-	-	2.079.872
Totale lasten	39.851.686	22.417.625	6.142.095	63.303	588.608	716.600	942.669	8.980.787

Saldo uit gewone bedrijfsvoering	6.787	6.226.686	1.389.290	-56.358	-460.164	1.515.278	-761.072	-7.846.874
Saldo rente baten/-lasten	74.523	-	-	-	-	-	-	74.523
Saldo ov. buitengewone baten/lasten	-223.845	-	-	-	-	-	-	-223.845
Mutatie aankoopfonds	-1.555.970	-	-	-	-	-1.555.970	-	-
Saldo uit bedrijfsvoering	-1.698.505	6.226.686	1.389.290	-56.358	-460.164	-40.692	-761.072	-7.996.196
Toerekening algemeen beheer*	-	-7.855.284	-1.752.661	71.098	580.521	-	960.132	7.996.195
Exploitatieresultaat	-1.698.505	-1.628.598	-363.371	14.740	120.357	-40.692	199.060	-

* verdeling naar rato van saldo uit bedrijfsvoering per onderdeel met uitsluiting van het onderdeel verwerven en afstoten

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Deze controleverklaring is afgegeven ten behoeve van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Aan: de Raad van Toezicht van Stichting Van Gogh Museum te Amsterdam.

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit financieel jaarverslag opgenomen jaarrekening 2013 van Stichting Van Gogh Museum te Amsterdam gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2013 en de exploitatierekening over 2013 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor de financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het bestuursverslag, beide in overeenstemming met het handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen en de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen (semi)publieke sector (WNT). Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen. Het bestuur is ten slotte verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van de relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden en het Controleprotocol Cultuursubsidies Instellingen en het controleprotocol WNT zoals opgenomen in de Beleidsregels toepassing WNT. Dit vereist dat wij voldoen aan voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan alsmede voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.

Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en van de redelijkheid van de door het bestuur van de stichting gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Van Gogh Museum per 31 december 2013 en van het resultaat over 2013 in overeenstemming met het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen en de WNT.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2013 voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals die in de subsidiebeschikking en het Controleprotocol Cultuursubsidies Instellingen zijn vermeld.

Benadrukking van aangelegenheden omtrent het gehanteerde normenkader WBT.

Wij vestigen de aandacht op de toelichting van de Jaarrekening, waarin de bezoldiging bestuurders wordt vermeld in het kader van de WNT. Ten aanzien van het gehanteerde normenkader WNT is sprake van onzekerheid vanwege het feit dat de Aanpassingswet WNT als onderdeel van het gehanteerde normenkader nog door de Eerste Kamer dient te worden aangenomen.

Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen.

Ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e en f BW vermelden wij dat ons geen tekortkomingen zijn gebleken naar aanleiding van het onderzoek of het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek2 BW en het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen is opgesteld, en of de in artikel 2:393 lid 1 onder b tot en met h BW vereiste gegevens zijn toegevoegd.

Tevens vermelden wij dat het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Amsterdam, 20 maart 2014

Dubois & co. Registeraccountants

Origineel getekend door:

M. Karman RA en P.A.J.M. Bonants RA.

Strategisch Plan 2009-2014

In 2009 trad het nieuwe strategisch plan 2009-2014 in werking. De aanleiding hier voor was het aflopen van de laatste subsidieperiode van de Nederlandse overheid (2005-2008) en het daaraan gekoppelde beleidsplan van het museum. Met de ingang van een nieuwe beleidsperiode en een gewijzigd subsidiestelsel was ook het moment gekomen voor een nieuw strategisch plan voor het Van Gogh Museum. In dit plan is de missie van het museum opnieuw geformuleerd en daarmee verduidelijkt. In de visie wordt de gewenste situatie waar het museum naar streeft omschreven.

Missie

Het Van Gogh Museum maakt het leven en werk van Vincent van Gogh en de kunst van zijn tijd toegankelijk voor zoveel mogelijk mensen om hen te verrijken en te inspireren.

Visie

1. Het Van Gogh Museum is een van de meest gerespecteerde en meest toegankelijke musea ter wereld. Het is innovatief, toonaangevend, dynamisch, kwalitatief hoogstaand en professioneel in al zijn activiteiten.
2. Het Van Gogh Museum excelleert in:
  - a. het behoud en beheer van, het onderzoek naar, en de presentatie van de aan het Van Gogh Museum toevertrouwde kunst en objecten;
  - b. de verrijking van de collectie door nieuwe aanwinsten en bruiklenen.
3. Het Van Gogh Museum bereikt wereldwijd zoveel mogelijk mensen, ook niet-bezoekers, en bouwt een sterke band op met zijn publiek door het een inspirerende en verrijkende ervaring te bieden.
4. Het Van Gogh Museum beschikt over ruime middelen en steun en onderhoudt een breed nationaal en internationaal netwerk van partners.
5. Het Van Gogh Museum is een aantrekkelijke werkgever waar talent en ideeën zich binnen een professioneel uitdagende omgeving kunnen ontplooiën.

Deze visie zal invulling krijgen door het realiseren van de volgende zes strategische doelstellingen:

1. Wij willen een innovatief museum zijn.
2. Wij willen een breed toegankelijk museum zijn.
3. Wij willen in alle geledingen van het museum kwaliteit uitstralen.
4. Wij willen een uitgebreid netwerk van partners en steunverleners opbouwen.
5. Wij willen een bezoek aan het Van Gogh Museum een inspirerende en verrijkende ervaring maken.
6. Wij willen een aantrekkelijke werkgever zijn.

In de komende jaren zullen deze doelstellingen de basis vormen voor de keuzes die het Van Gogh Museum gaat maken met betrekking tot het programma en activiteiten.

Het volledige strategisch plan 2009-2014 is te vinden op www.vangoghmuseum.nl.

In de loop van 2009 heeft het Management Team een aantal speerpunten geformuleerd waarop het museum zich in de komende jaren gaat richten: de herinrichting van de vaste collectie, de verdere ontwikkeling van het museum als kenniscentrum, het uitbouwen van het netwerk van partners en steunverleners en de organisatorische ontwikkeling.

Sociaal Jaarverslag

In dit jaarverslag informeren we u over enkele van de belangrijkste ontwikkelingen in het sociaal beleid van het Van Gogh Museum.

Implementatie van de beoordelingscyclus

Eind 2012 is in samenspraak met de Ondernemingsraad de Regeling Evalueren en Beoordelen tot stand gekomen.

In 2013 zijn met alle medewerkers van VGM en VGME evaluatie- en beoordelingsgesprekken gevoerd. Ter voorbereiding daarop zijn alle leidinggevenden getraind in het voeren van beoordelingsgesprekken. Salarisverhogingen per 1 januari zijn mede op de beoordeling gebaseerd.

Bemensing voor de heropening in mei

Voor de heropening van het museum op 1 mei moesten voor de beveiliging, de bezoekersservice en de winkel nieuwe medewerkers worden geworven. Het team was op de geplande datum geformeerd.

Opleiding en ontwikkeling

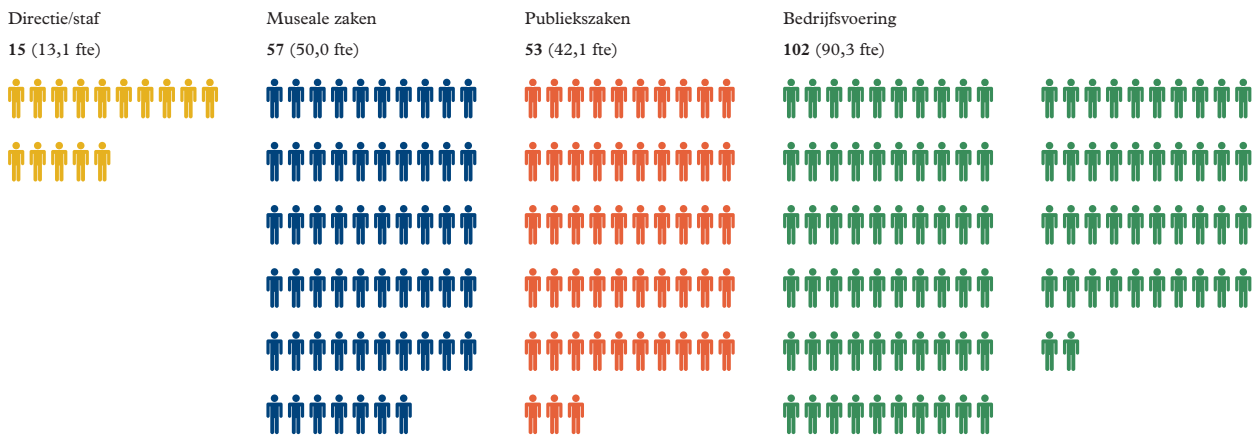
In mei heeft de Ondernemingsraad het beleid voor opleiding en ontwikkeling goedgekeurd. Dit beleid biedt een goede en duidelijke basis waarop medewerker en manager opleidingen voor de persoonlijke ontwikkeling kunnen inzetten.

Nieuwe cao

In oktober 2013 is de nieuwe cao afgesloten, met een looptijd van 1 april 2013 tot 1 april 2015. De belangrijkste wijzigingen voor 2013 zijn de salarisverhoging per 1 april met 1% en de verhoging van de eindejaarsuitkering naar 2,5%.

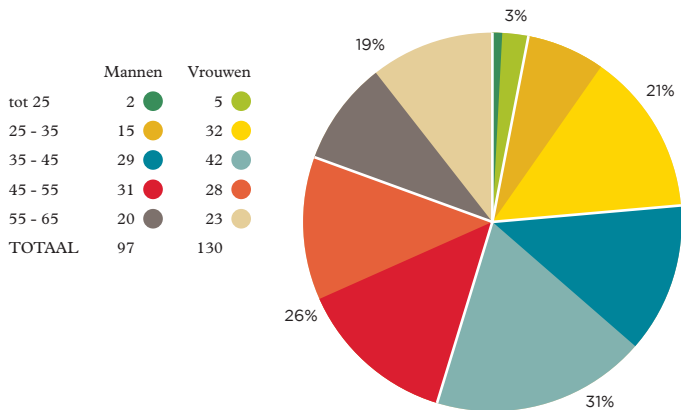
Personeelssamenstelling per 31.12.2013

Op 31 december 2013 waren er 227 medewerkers in dienst van het museum.

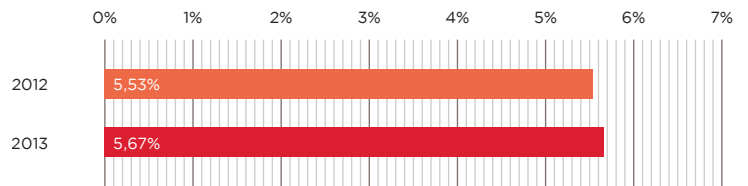
Leeftijdverdeling

De totale leeftijdsopbouw bij het Van Gogh Museum is evenwichtig te noemen. De leeftijdscategorie met de meeste medewerkers is al een aantal jaren die van 35 tot 45 jaar. Gezien de omvang van de leeftijdscategorie 55 tot 65 jaar is de komende jaren een gestage uitstroom te verwachten van medewerkers die met pensioen gaan.

Arbeidsomstandigheden

Het ziekteverzuim laat een lichte stijging zien. Eind 2013 is besloten de aandacht voor het terugdringen van het ziekteverzuim verder te intensiveren. Dit gebeurt in samenwerking met een nieuwe arbodienst, die in 2014 van start zal gaan.

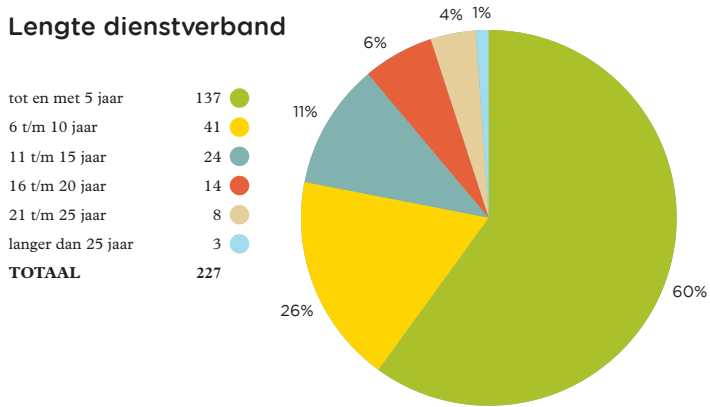

De acties die voortvloeien uit de Risico-Inventarisatie en -Evaluatie (RI&E) van 2011 zijn gemonitord en verder doorgevoerd.

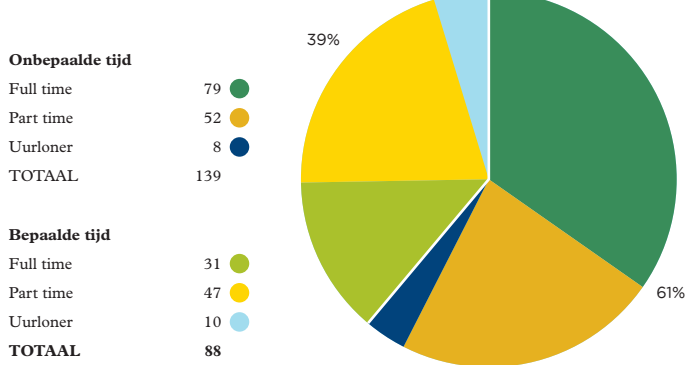
Het dienstverband

De heropening van het museum op 1 mei heeft ertoe geleid dat er veel nieuwe medewerkers in dienst zijn gekomen, voor een groot deel parttimers voor de duur van het zomerseizoen.

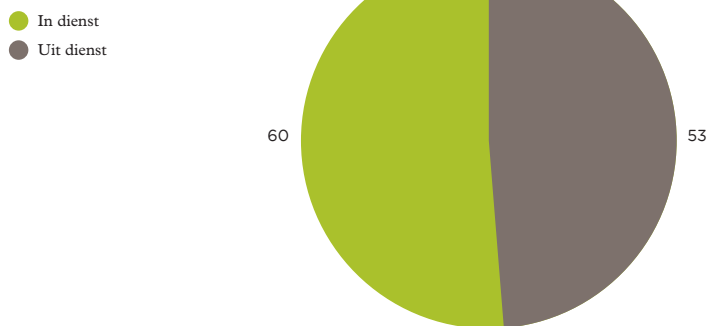
Lengte dienstverband

Soort arbeidscontracten

In dienst/uit dienst in 2013

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

De groei en aandacht voor milieu en maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) is een belangrijke ontwikkeling voor musea. Museumbezoekers verwachten van musea een hoge standaard op dit gebied. Het Van Gogh Museum voelt als openbare, internationale en educatieve instelling een grote verantwoordelijkheid en is actief met maatschappelijk verantwoord ofwel duurzaam ondernemen bezig. In het Strategisch Plan 2014-2017 heeft duurzaamheid een belangrijke plek gekregen, evenals in het facilitair beleid 2013-2015.

Ambitie

Het Van Gogh Museum heeft de ambitie om zich te ontwikkelen tot een van de meest duurzame musea van Europa. Deze ambitie wordt onderbouwd door de duurzame prestaties die voortkomen vanuit de huisvesting en de bedrijfsvoering. De prestaties worden zichtbaar gemaakt en gecommuniceerd naar de stakeholders.

Drie pijlers

Het MVO-beleid van het Van Gogh Museum is gebaseerd op drie pijlers:

- People: respect voor mens en omgeving
- Planet: duurzaamheid en minimale milieubelasting
- Profit: verantwoordelijk omgaan met continuïteit

In 2011 is een eerste aanzet gegeven voor de implementatie van een gedegen MVO-beleid. In 2012 en 2013 zijn met de noodzakelijke renovatie van het Van Gogh Museum grote stappen gezet op het gebied van MVO. De klimaatinstallaties in het gebouw zijn zo veel mogelijk *Klimaat op maat* gemaakt:

- Het museum maakt gebruik van een WKO-bron (bron voor warmte-koudeopslag). Dit is een methode om energie in de vorm van warmte of koude op te slaan in de bodem, om het vervolgens op aanvraag weer te benutten. De techniek wordt gebruikt om gebouwen te verwarmen of te koelen. Deze nieuwe bron maakt de energie-intensieve ijsbuffers overbodig. Die zijn dan ook opgeheven. Het rendement van de koelmachine stijgt door het gebruik van deze nieuwe WKO-bron.
- De ventilatie wordt per expositieruimte afgestemd op de behoefte.
- Er is meer luchtrecirculatie in het museum. Met recirculatie hoeft er minder buitenlucht te worden behandeld. De reeds behandelde lucht wordt zo veel mogelijk hergebruikt.
- De twee grote warmteketels zijn vervangen door vier kleinere om efficiënter warmte op te wekken.
- De CO₂-reductie wordt actief gemonitord.

Al deze maatregelen hebben gezorgd voor een flinke energiebesparing. Door de nieuwe klimaatinstallaties en een aantal andere technische aanpassingen is het gebouw nu zo goed verduurzaamd, dat het Van Gogh Museum in 2014 als eerste museum ter wereld het BREEAM-certificaat krijgt. BREEAM is wereldwijd de meest toegepaste methodiek voor het analyseren en beoordelen van duurzaamheid van gebouwen en organisaties.

Aanwinsten 2013

Auguste Rodin (1840-1917)

*Celle qui fut la belle heaulmière, ontwerp 1885-1888, gietsel 1935-1940
brons, h. 50.6 cm
v285S/2013*

Aankoop met steun van de BankGiro Loterij

Rodin was een belangrijke kunstenaar binnen de avant-garde van de late 19de eeuw; zijn werk zorgde voor grote vernieuwing in de beeldhouwkunst. Tijdgenoten roemden hem vooral voor het doorgronden van het karakter van zijn modellen en voor de overtuigende expressies die hij zijn kunstwerken wist mee te geven. Hoewel zijn naam al geruime tijd was gevestigd in de jaren 80, bleef Rodins werk shockeren. Zo veroorzaakte hij in 1889 controverse op een tentoonstelling in Angers met het kleine beeld *Celle qui fut la belle heaulmière*. In deze naturalistische studie naar het Italiaanse model Maria Ciara gaf Rodin alle details van de oude vrouw minutieus weer. Toch erkende de Franse staat al gauw het belang van het werk door het in 1891 aan te kopen en vanaf 1892 tentoon te stellen in Musée du Luxembourg. Bezoekers schenen echter het werk in het museum uit de weg te gaan vanwege het realistisch weergegeven oude lichaam.

Rodin legde waarschijnlijk de laatste hand aan het beeld in 1887/88 – de jaren dat Van Gogh werkzaam was in Parijs – maar de figuur van een oude, ineengedoken vrouw heeft zijn oorsprong in Rodins werkzaamheden voor *La Porte de l'enfer* in circa 1884. Rodin vond in haar door het leven getekende lichaam de expressiviteit die hij zocht. Hoewel *Celle qui fut la belle heaulmière* kan worden geïnterpreteerd als een getuigenis van de laat-19de-eeuwse fascinatie voor de vrouwelijke aftakeling, toont het beeld ook Rodins interesse in het menselijk lichaam als zelfstandig waardevol studieobject. Dit laatste wordt ondersteund door de eenvoudige titel die hij oorspronkelijk aan het beeld gaf: *Vieille Femme*. In 1891 kreeg het werk de huidige titel *Celle qui fut la belle heaulmière* of *La Belle Heaulmière* gekregen, afgeleid van het 15de-eeuwse gedicht van François Villon waarin een courtisane haar verloren schoonheid betreurt.

Rodins vernieuwingen in de beeldhouwkunst zijn onlosmakelijk verbonden met de schilder-, teken- en prentkunst aan het einde van de 19de eeuw. Zo was ook Van Gogh gefascineerd door het menselijk lichaam, en probeerde hij de essentie van een bepaald type mens weer te geven. Vooral tussen Van Goghs tekening *Sorrow* en *Celle qui fut la belle heaulmière* is een mooie parallel te trekken: in beide gevallen wordt een naakt, doorleefd lichaam ingezet om uitdrukking te geven aan de strijd van het leven.

Met de aankoop van *Celle qui fut la belle heaulmière* heeft het Van Gogh Museum een representatief beeld van Rodin kunnen toevoegen aan de collectie, dat de kleine groep avant-garde beeldhouwkunst mooi aanvult. Dit gietsel uit 1935-1940 was het laatste exemplaar dat nog op de markt beschikbaar was van Rodins vaste gieter Eugène Rudier. Alle versies van zijn hand bevinden zich nu in museale collecties.

Geisha's in een landschap

Uitgegeven door Sato Torakiyo, 1870-1880
kleurenhoutsnede, 59 x 40.5 cm
n572S/2013

bloemen en planten, een ooievaar, een kano met twee figuurtjes en op de achtergrond de berg Fuji. Dat deze prent voor Van Gogh belangrijk was, blijkt onder andere uit een zelfportret uit januari 1889 (The Courtauld Gallery Londen), waarin hij zichzelf voor deze houtsnede schilderde.

Het overgrote deel van de verzameling Japanse prenten en Theo wordt bewaard in het Van Gogh Museum. Enkele prenten zijn echter verspreid geraakt, waaronder deze *Geisha's in een landschap*. Vermoedelijk is deze prent na de dood van Vincent en Theo aan Paul Gachet sr. geschonken, de dokter uit Auvers die voor Van Gogh zorgde toen hij uit het ziekenhuis van Saint-Rémy kwam.

De aangekochte prent is niet de versie die Van Gogh zelf bezat. Dit exemplaar is namelijk op een rol gemonteerd, voorzien van een bloempatroon en mist de kenmerkende gaatjes van de punaises die erop duiden dat Van Gogh zijn versie op de muur had bevestigd. De houtsnede, in een uitzonderlijk goede conditie met behoud van de sterke kleuren, is wel een belangrijke aanvulling voor de collectie Japanse prenten in het Van Gogh Museum, omdat hiermee Van Goghs inspiratiebron steeds inzichtelijker kan worden gemaakt.

'Ik heb in het atelier alle Japanse prenten geordend', schreef Vincent van Gogh in 1888 aan zijn broer Theo [686]. Hij had net via de post een pakket prenten van Theo ontvangen, waaronder waarschijnlijk een versie van deze houtsnede *Geisha's in een landschap*.

De Japanse kleurenhoutsnedes, die in de tweede helft van de 19de eeuw massaal door westerse landen werden geïmporteerd, hadden een enorme aantrekkingskracht op moderne kunstenaars en verzamelaars. Deze prenten vormden met hun ongebruikelijke gezichtspunten, felle kleurvlakken, sterke contouren en zwarte silhouetten een onuitputtelijke inspiratiebron. Ook de broers Van Gogh verzamelden de prenten

gretig. In Parijs zochten ze deze uit op de zolder van handelaar Samuel Bing. Toen Van Gogh in Arles ging wonen, stuurde Theo hem zo nu en dan prenten op. Van Gogh hing het gele huis er vol mee.

In de woorden van Van Gogh: 'Ik benijd de Japanners om die enorme helderheid die alle dingen bij hen hebben. Nooit is het saai en nooit lijkt het te veel in haast gemaakt. Hun werk is even gemakkelijk als ademen en zij maken een figuur in enkele trefzekere lijnen met hetzelfde gemak, alsof het even simpel is als het dichtknopen van je vest.' [686] *Geisha's in een landschap* is hiervan een prachtig voorbeeld. Het bevat alle kenmerkende Japanse motieven: de geisha's in decoratieve kimono's, een weelde van

Théophile Alexandre Steinlen (1859-1923)

La rue, affiche voor de drukker Charles Verneau, 1896
kleurenlithografie, 234.5 x 296 cm
p2725S/2013

Aankoop met steun van de BankGiro Loterij

Henri de Toulouse-Lautrec (1864-1901)

Affiche voor het tijdschrift *La Revue blanche*, 1895
kleurenlithografie, 125.7 x 90 cm
p2715S/2013

‘wit’ te noemen, dat als mengsel van alle kleuren kan worden beschouwd. De Natansons speelden een actieve rol in het culturele Parijse leven en droegen op allerlei manieren bij aan bloei van de prentkunst tijdens het fin de siècle. Zo verzorgden moderne kunstenaars als Toulouse-Lautrec, Edouard Vuillard, Pierre Bonnard en Félix Vallotton hoogwaardige illustraties voor het tijdschrift. Aangezien Thadées echtgenote Misia de muze was van ongeveer alle bevriende kunstenaars, is het niet verwonderlijk dat Toulouse-Lautrec haar als model koos voor dit affiche. In dit geval wordt ze weergegeven als een schaatsende *Parisienne*, een modieuze dame die zich overgeeft aan de grillen van de moderne stad. De decoratieve patronen, diagonale compositie en radicale afsnijdingen versterken de zwaarigheid en elegantie van de voorstelling.

In de jaren 1890 ontstond een ware ‘affichomanie’: jonge kunstenaars stortten zich vol inspiratie op het ontwerpen van de gelithografeerde reclameboodschappen, die door liefhebbers gretig werden verzameld. Parijs veranderde hierdoor in een waar openluchtmuseum, waar de felgekleurde posters van groot formaat al van afstand de aandacht trokken. Een prachtig toonbeeld van deze ‘fresco’s voor de massa’ is het recent verworven affiche *La rue* van Steinlen. Onderwerp van dit kunstwerk voor de straat is de straat zelf, waar alle klassen uit de samenleving langskomen: de kapitalist, de wasvrouw, de elegante *Parisienne* en de arbeider. Steinlen heeft orde in de chaos aangebracht door de figuren op dezelfde hoogte te plaatsen, als op een fries van een klassiek gebouw.

Het 2,5 bij 3 meter grote affiche, dat in zes delen moest worden gedrukt, getuigt ook van het gedegen vakmanschap van de adverterende drukker Charles Verneau. De ambachtelijke charme van het werk wordt versterkt door de kleine kleurverschillen tussen de delen. De veelheid aan kleuren is verbluffend. Met deze reclame wist Steinlen de voorbijganger zonder twijfel te doen stilstaan en te verleiden.

Een andere blikvanger uit deze periode is een affiche van Henri de Toulouse-Lautrec voor *La Revue blanche*. De oprichters van dit moderne tijdschrift, de gebroeders Thadée, Alexandre en Alfred Natanson, onderstreepten hun belangstelling voor de diverse culturele stromingen aan het einde van de 19de eeuw door hun blad

Met de aankoop van deze affiches heeft het Van Gogh Museum twee iconen aan de collectie kunnen toevoegen; beide prenten bevestigen de monumentaliteit van de affichekunst aan het einde van de 19de eeuw.

AANWINSTEN

Théo van Rysselberghe (1862-1926)

*Le café concert, Lizzie Aubrey, uit het prentenalbum l'Album des peintres-graveurs, 1896
ets, 24.2 x 29.2 cm
p2714S/2013*

Eugène Carrière (1849-1906)

*Le sommeil (Jean-René Carrière), uit het prentenalbum l'Album d'estampes originales de la Galerie Vollard, 1897
lithografie, 33.8 x 43 cm
p2719S/2013*

Edouard Vuillard (1868-1940)

*Omslag voor het niet uitgegeven prentenalbum L'Album d'estampes originales de la Galerie Vollard, 1899
kleurenlithografie, 25.7 x 19.7 cm
p2727S/2013*

succes. Enkele kunstenaars hadden al wel prenten voor deze publicatie gemaakt, onder wie Vuillard die het omslag mocht ontwerpen. Het Van Gogh Museum had al een proefdruk in de collectie, maar kan met deze verwerving ook het beoogde resultaat tonen. De grote lithografie is opgebouwd uit vier kleuren, afgebeeld is een baby in een mandje. De compositie is door de decoratieve kleurvlakken en het spel van letters moeilijk te lezen. Juist deze obscuriteit en abstractie maakt dit omslag tot een prachtig voorbeeld van de Nabis prentkunst.

Aan het einde van de 19de eeuw werd de prent steeds meer als een autonoom kunstwerk gepresenteerd en niet langer als een ambachtelijke reproductie van een schilderij. Prenten werden in een kleine oplage op groot formaat en mooi papier gedrukt, en gesigneerd en genummerd door de kunstenaar zelf. De uitgever André Marty leverde een belangrijke bijdrage aan de emancipatie van de artistieke prent: tussen 1893 en 1895 gaf hij het prentenalbum *L'Estampe originale* uit, waarin zowel de avant-garde als meer traditionele stijlen en scholen waren vertegenwoordigd.

Toen Marty's laatste album was verschenen, wist de visionaire kunsthandelaar Ambroise Vollard op dit succes voort te bouwen: hij publiceerde in 1896 *L'Album des peintres-graveurs* en een jaar later *L'Album d'estampes originales de la Galerie Vollard*. Een groot verschil met zijn voorganger was dat hij voornamelijk prenten publiceerde van de avant-garde, zoals de Nabis, de School van Pont-Aven en de symbolisten. Door zijn vernieuwende selectie boekte Vollard maar weinig commercieel succes, maar

artistiek gezien zijn deze albums van hoge kwaliteit. Het Van Gogh Museum bezat al enkele mooie werken uit deze albums. Het afgelopen jaar konden daaraan nog enkele belangrijke voorbeelden worden toegevoegd.

Le café concert, Lizzie Aubrey van Théo van Rysselberghe verscheen in het album van 1896. Deze Belgische kunstenaar verbeeldde met deze scène uit het Parijse nachtleven een typisch Frans onderwerp. Met korte levendige krasjes van de etsnaald en een effectieve benutting van het wit van het papier, creëerde Van Rysselberghe een mooi contrast tussen de artieste in de spotlights en het publiek als donker silhouet.

Voor Vollards tweede album ontwierp de symbolistische kunstenaar Eugène Carrière de mysterieuze lithografie *Le sommeil*. Door de compositie vanuit het zwart op te bouwen, versterkte Carrière de intimiteit en het mysterie van deze slapende figuur.

Vollard was aanvankelijk van plan een derde album uit te geven, maar annuleerde de uitgave vanwege gebrek aan financieel

Al deze prenten kunnen worden beschouwd als artistieke hoogtepunten, zowel binnen het oeuvre van de kunstenaars zelf als van de prentenrevolutie in het fin de siècle. Het zijn daarom stuk voor stuk mooie aanvullingen op de grote verzameling avant-garde grafiek van het Van Gogh Museum.

Georges de Feure (1868-1943)

Prentenserie Bruges: mystique et sensuelle, 1898-1899
 tien kleurenlithografieën met een omslag met decoratie in reliëf,

43.7 x 63.6 cm

p2708S/2013

Aankoop met steun van de BankGiro Loterij

Brugge had aan het einde van de 19de eeuw een enorme aantrekkingskracht op symbolistische kunstenaars en schrijvers. Zij beschouwden het Belgische stadje met zijn middeleeuwse architectuur als een romantische getuigenis van een verloren spirituele tijd. Onder hen was de half-Belgische, half-Nederlandse kunstenaar Georges de Feure, die tussen 1895 en 1898 met regelmaat in Brugge verbleef. De Feure, die in Parijs zijn thuisbasis had, was een eigenzinnige kunstenaar, die vooral uitblonk in de toegepaste kunst.

De prentenserie *Bruges mystique et sensuelle* is het hoogtepunt van zijn grafische oeuvre. Hij liet zich voor de tien scènes inspireren door de succesvolle roman *Bruges la morte* (1892) van de symbolistische schrijver Georges Rodenbach. Het stadje was hierin meer dan een decor, het was een spookachtig visioen en werd zelfs een van

de hoofdrolspelers genoemd. Ook in De Feures prenten zien we de middeleeuwse architectuur van Brugge als een vage, afbrokkelende en vervormde setting waarin mysterieuze silhouetten langs glijden. De gebouwen, het landschap en de figuren, alles is gehuld en omringd door schaduwen en kronkelende lijnen.

In deze suite en zijn thematiek herkennen we De Feures hang naar het symbolisme, dat als reactie tegen het realisme en het naturalisme in de kunst kan worden gezien. Hij beeldde de twee uitersten van de vrouw af: de non en de prostituee en plaatste hen in droomachtige fantasielandschappen. De decoraties van golvende patronen in reliëf op het omslag tonen De Feures banden met de art nouveau. Deze kunststroming wordt gekenmerkt door een hang naar het decoratieve en de toepassing van golvende lijnen en organische patronen.

Deze suite oogt misschien donker en somber in vergelijking met de kleurrijke prenten van zijn tijdgenoten, zoals Toulouse-Lautrec, maar de mysterieuze prenten van De Feure brengen de andere, meer duistere kant van het fin de siècle mooi in beeld.

Wat de serie verder bijzonder maakt is de geraffineerde technische uitvoering. De Feure heeft alle mogelijkheden van de kleurenlithografie benut en wist met slechts twee kleuren elke prent een geheel eigen effect te geven.

In 1899 gaf het vooruitstrevende tijdschrift *La Plume* de serie uit in een zeer beperkte oplage van twintig. Ons exemplaar is opgedragen aan de vrouw van de uitgever Léon Deschamps. Vanwege deze minieme oplage is de serie zeer zeldzaam. Het was voor het Van Gogh Museum daarom een unieke gelegenheid om de uitgebreide collectie artistieke prentenseries verder te completeren.

Anders Zorn (1860-1920)

L'Omnibus, 1892
ets, 29.5 x 19 cm
p2726S/2013

De prent hielp de faam van deze kunstenaar vergroten, maar wordt ook op zichzelf als een belangrijk kunstwerk beschouwd. Hij is gaan behoren tot de canon van de Franse grafiek van het fin de siècle. En dat is terecht: *L'Omnibus* is een mooie, grote ets, waarin de sfeer en vluchtigheid van een modern grootstedelijk moment als een busritje fantastisch is getroffen. De twee kokette Parijse dames trekken als eerste de aandacht. De diagonale lijnen van de busramen trekken de blik in de diepte, waar een man met hoge hoed prijkt, terwijl naast hem een arbeider in slaap lijkt te zijn gevallen.

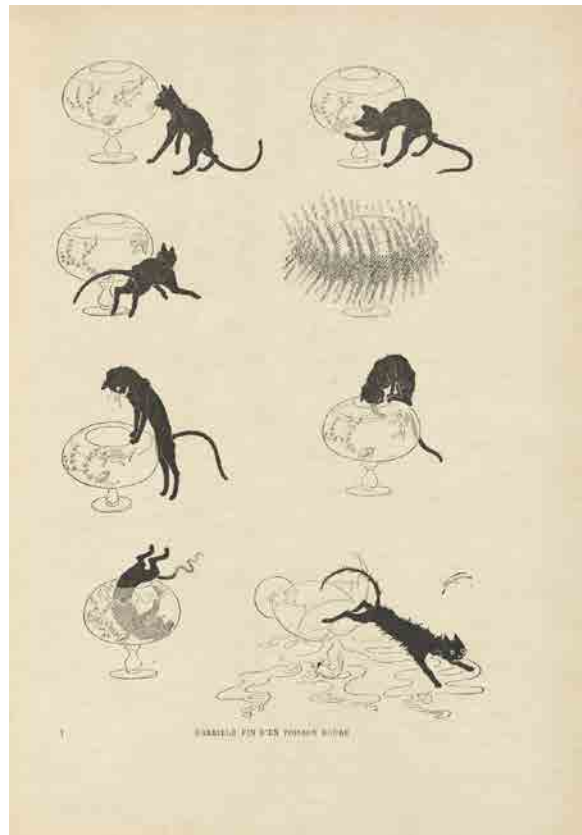
De belangrijke prentencollectie van het Van Gogh Museum, waarin nog geen werk van Zorn aanwezig was, is met dit aantrekkelijke werk verrijkt.

De Zweedse kunstenaar Anders Zorn is beroemd geworden met deze scène van een Parijse bus, waarin allerlei typen mensen in een kleine ruimte samenkomen. Als schilderij was het meteen een groot succes op de moderne kunstenaarstentoonstellingen in Parijs en Chicago. De vooraanstaande Amerikaanse verzamelaarster Isabelle Stewart Gardner kocht het daar ter plekke.

Théophile Alexandre Steinlen (1859-1923)

Kunstenarsboek Des Chats, 1898

*boekdruk met fotomechanische reproducties en kleurenlithografie,
48 x 33.3 cm
p2729S/2013*

In *Des chats* van Théophile Alexandre Steinlen is tekst zelfs overbodig geworden. Deze 'tekeningen zonder woorden' kunnen als strips worden gelezen. De in karikaturale stijl werkende kunstenaar wist het wispelturige en komische gedrag van de kat te vangen in een zwart silhouet en enkele rake lijntjes. Zo verbeeldt hij aan de hand van zes humoristische scènes het spel van een kat met een goudvis in zijn kom. *Des chats* werd als verzamelaarseditie in de markt gezet. De oplage werd beperkt gehouden en de illustraties werden gedrukt op hoogwaardig Japans papier. Het boek werd verder voorzien van een omslag met twee gelithografeerde kleurenafbelingen die uitnodigen tot inkijken. Samen met het grote affiche *La rue* kan met dit charmante en eigenzinnige kunstenaarsboek de enorme diversiteit van het grafische oeuvre van Steinlen worden gepresenteerd.

Aan het einde van de 19de eeuw was er grote belangstelling voor Japanse geïllustreerde boeken en middeleeuwse verluchte manuscripten. Deze specifieke fascinaties en de groeiende aandacht voor de decoratieve kunsten in het algemeen zetten uitgevers als Henri Floury en Ambroise Vollard aan tot het produceren van door kunstenaars ontworpen boeken. Deze publicaties, met een autonome artistieke waarde, werden *livres d'artistes* of *livres de peintres* genoemd. De tekst was hierin gelijk of zelfs ondergeschikt aan de illustraties, iets wat de meer traditionele liefhebbers, de zogeheten bibliofielen, tegen de borst stuitte.

AANWINSTEN

Ker-Xavier Roussel (1867-1944)

*Proefdruk voor La source uit de prentenserie Paysages, 1897-1898
kleurenlithografie, 31.7 x 41.2 cm
p2741S/2013.*

Ker-Xavier Roussel (1867-1944)

*Proefdruk voor La source uit de prentenserie Paysages, 1897-1898
kleurenlithografie, 31.7 x 41.2 cm
p2740S/2013*

Maurice Denis (1870-1943)

*Proefdruk voor La vie devient précieuse, discrète uit de prentenserie Amour,
1892-1898
kleurenlithografie, 42.3 x 29.1 cm
p2739S/2013*

Maurice Denis (1870-1943)

*Proefdruk voor Sur le canapé d'argent uit de prentenserie Amour, 1892-1898
kleurenlithografie, 42.5 x 29.5 cm
p2737S/2013*

Henri de Toulouse-Lautrec (1864-1901)

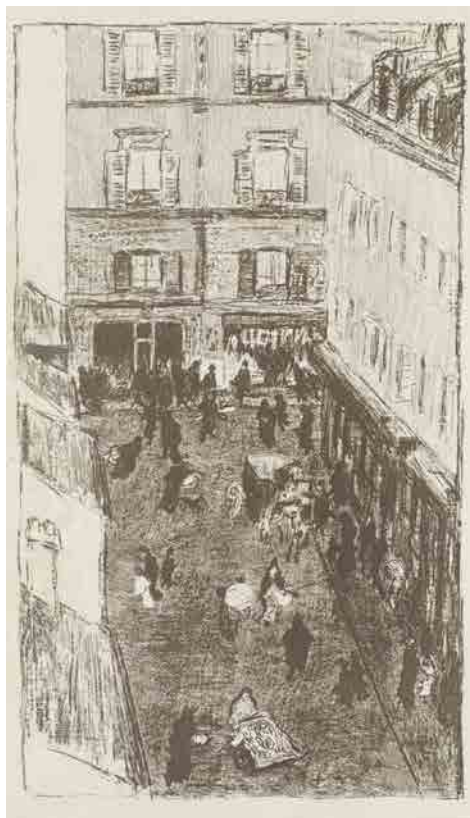
Lithosteen voor bladmuziek Nuit blanche van Jean Goudezki en Désiré Dihau uit de serie Les vieilles histoires, 1893

30 x 24.5 cm, v286S/2013

Pierre Bonnard (1867-1947)

Proefdruk voor Coin de rue vue d'en haut uit de prentenserie Quelques aspects de la vie de Paris, 1896

*kleurenlithografie, 21 x 36.9 cm
p2723S/2013*

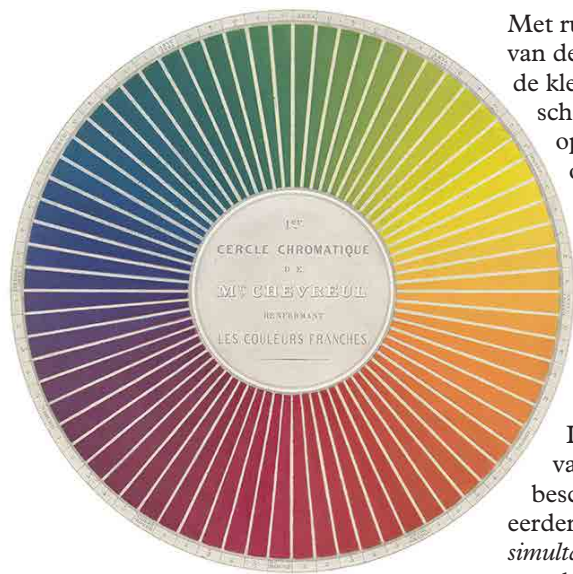
een proefdruk veel informatie over het ontstaansproces van een prent. Hoe meer proefdrukken bekend zijn van eenzelfde prent, hoe meer inzicht dit geeft in de totstandkoming van de definitieve prent. In 2013 heeft het Van Gogh Museum nog een aantal proefdrukken voor belangrijke prentenseries van de Nabis-kunstenaars Pierre Bonnard, Maurice Denis en Ker-Xavier Roussel aan zijn collectie kunnen toevoegen.

Behalve een proefdruk, is de lithosteen een ideaal medium om de lithotechniek inzichtelijk te maken voor de bezoeker. Het was daarom een langgekoesterde wens van het museum de collectie hiermee te verrijken. Enkele jaren geleden kocht het museum al het houtblok voor *Le linge* uit de prentenserie *Toilettes* van Jean Emile Laboureur. Deze lithosteen van Henri de Toulouse-Lautrec, de grote vernieuwer van de kleurenlithografie wiens prenten ook goed zijn vertegenwoordigd in de collectie, is dus een belangrijke verrijking. Een etsplaatje uit het fin de siècle staat nog op de wensenlijst.

Het Van Gogh Museum heeft een belangrijke collectie kleurenlithografieën van de Nabis, aangevuld met enkele tientallen prachtige voorbeelden van proefdrukken. Deze proeven geven veel inzicht in de werkwijze van de kunstenaar en het samenspel met de drukker, vooral wanneer er aantekeningen op staan. Vaak betreft dit wijzigingen voor volgende drukken, onder andere kleuraanpassingen. Zodoende geeft

Michel-Eugène Chevreul

Exposé d'un moyen de définir et de nommer les couleurs d'après une méthode précise et expérimentale avec l'application de ce moyen à la définition des couleurs d'un grand nombre de corps naturels et de produits artificiels, Parijs, 1861

Met ruim duizend pagina's is dit een van de meest omvangrijke werken over de kleurentheorie. Dit boek, dat de scheikundige Michel-Eugène Chevreul op 75-jarige leeftijd schreef, geeft dan ook een overzicht van de eerdere ontdekkingen die hij deed over de eigenschappen van kleur en de principes van kleurcontrasten. Gebaseerd op zijn vroegere werk heeft Chevreul een begrippenlijst vastgesteld over kleuren, waarbij de termen zijn voorzien van een technische uitleg.

In dit boek wordt ook het effect van de simultane kleurcontrasten beschreven, waarover hij in 1839 al eerder publiceerde in *De la loi du contraste simultané des couleurs*. Dit gaat over het verschijnsel, waarbij complementaire kleuren – de kleuren die tegenover elkaar liggen in de kleurencirkel zoals paars en geel – elkaar kunnen versterken wanneer ze naast elkaar worden geplaatst. Chevreul ontdekte dit fenomeen toen hij werkzaam was als directeur bij de Manufacture des Gobelins in Parijs. Daar bestudeerde hij verschillende kleurcombinaties van geverfde wol in de tapijten en hij observeerde op die manier dat elke kleur wordt beïnvloed door de aangrenzende kleuren.

Een groot deel van de Franse kunstenaars aan het einde van de negentiende eeuw, waaronder vooral de neo-impressionisten en de pointillisten, was bekend met het fenomeen van deze kleurcontrasten. Schilders als Seurat, Signac en Pissarro plaatsten bijvoorbeeld smalle lijnen of stippen van complementaire kleuren naast elkaar om op die manier de helderheid van hun schilderijen te vergroten. De theorieën van Chevreul leerden zij kennen door meer gangbare boeken, zoals *Grammaire des arts du dessin* van Charles Blanc uit 1867 en *Du dessin et de la couleur* uit 1885 van de kunstenaar Félix Bracquemond. Ook Van Gogh is op deze wijze in aanraking gekomen met de kleurentheorie van Chevreul. In een van zijn brieven

schrijft hij 'deze dingen die op complementaire kleuren, op contraste simultané en op het elkaar vernietigen van complementairen betrekking hebben, die kwestie is de eerste en de voornaamste' [536]. Ook in andere brieven schrijft hij over dit onderwerp en refereert hij aan Blanc. Verder wordt de schilder Eugène Delacroix, die zijn kleurentheorieën eveneens ontleende aan Chevreul, regelmatig in de brieven van Van Gogh genoemd. Delacroix was voor het kleurgebruik de belangrijkste inspiratiebronnen voor Van Gogh. Chevreuls *Exposé d'un moyen de définir et de nommer les couleurs* wordt vergezeld door het supplement *Atlas. Cercles chromatiques*, waarin veertien platen met kleurencirkels zijn opgenomen. Deze cirkels zijn onderverdeeld in tweeënzeventig segmenten, die de variaties van kleuren en tonen zichtbaar maken. In totaal zijn er maar liefst bijna vijftienduizend kleurnuances te ontdekken. Om de kleurencirkels af te drukken werd een nieuwe methode toegepast, waarbij staal werd gebruikt bij het vervaardigen van de gravures. René Henri Digeon, de graveur van de kleurencirkels en de bedenker van deze nieuwe techniek, publiceerde de kleurencirkels voor het eerst tijdens de Exposition Universelle van 1855 en won daarmee zelfs de eerste prijs voor zijn uitvinding.

Hoewel dit omvangrijke, tweedelige boekwerk voor de meeste kunstenaars te lang en te technisch zal zijn geweest, was de kleurentheorie van Chevreul bij veel schilders aan het einde van de negentiende eeuw bekend. Dit kwam met name door de meer toegankelijke teksten van Blanc, Bracquemond en Delacroix, die ervoor zorgden dat het gebruik van complementaire kleuren bij veel schilderijen werd toegepast. Daarom mag deze aanwinst niet ontbreken in de bibliotheekcollectie.

**Gyp, Abel Hermant, Henri Lavedan,
Marcel Schwob & Octave Uzanne**

Féminies: huit chapitres inédits dévoués à la femme, à l'amour, à la beauté, Paris, Académie des Beaux-Livres, 1896. Geïllustreerd door Georges de Feure, Félicien Rops, Charles-Louis Kratke en Gaston Noury, nummer 99 van een oplage van 183, tekst op Japans papier, frontispices op handgeschept velijn.

De bibliotheekcollectie werd verrijkt met de laat negentiende-eeuwse bibliotheek uitgave *Féminies*, bezorgd door publicist Octave Uzanne. Dit anti-feministische boek bevat acht verhalen gewijd aan de vrouw, de liefde en de schoonheid. Het laatste decennium van de negentiende eeuw werd gekenmerkt door opkomend feminisme en het ontstaan van de vrouwenbeweging die opkwam voor de rechten van de vrouw. De boektitel verwijst hiernaar: Femmenie (ofwel Amazonia) is het thuisland van het mythische vrouwelijke krijgsvolk de Amazonen. Uzanne schreef de naam in meervoud, omdat de moderne wereld der vrouwen naar zijn mening uit “diverses Républiques gynécocratiques” bestond, waarmee hij kennelijk doelde op de activistische groeperingen waarin vrouwen zich verenigden. De 183 genummerde exemplaren van *Féminies* waren uitsluitend bestemd voor de makers en voor de leden van de Bibliophiles contemporains, een van de vele Parijse bibliotheek boekclubs. Het lidmaatschap hiervan was in die tijd hoofdzakelijk een mannelijke aangelegenheid. Er werd bijna een jaar aan deze uitgave gewerkt, waarbij kosten noch

moeite werden gespaard. Uzanne bracht hierin het literaire werk van verschillende schrijvers samen, waaronder *L'archéologie d'amour*, een serie burleske dialogen tussen onder andere Adam en Eva en Daphnis en Cloé geschreven door Gyp, pseudoniem van Sibylle Gabrielle Riqueti de Mirabeau en ook wel bijgenaamd Aristophanette, de enige vrouwelijke auteur die aan het project deelnam. De omslag is van Georges de Feure. Het algemene frontispice (versierde titelblad) werd ontworpen door Charles-Louis Kratke en in prent gebracht door E. Gaujean. De acht andere frontispices bij de hoofdstukken zijn van de hand van Félicien Rops. De florale randversiering en vignettes in Art Nouveau stijl werden gemaakt door Léon Rudnicki. De Feure's omslagillustratie werd gekleurd door middel van pochoir, een populaire, maar arbeidsintensieve en dus kostbare druktechniek waarbij gebruik werd gemaakt van verschillende stencils. Afgebeeld is een op het oog charmante en onschuldige, maar bij nader inzicht levensgevaarlijke vrouw in close-up, die met een dolk het hart van een roos doorboort. Deze femme fatale is een afspiegeling van de ambivalente houding die de negentiende-eeuwse man aannam tegenover de zich in toenemende mate vrijmakende vrouw. De piëdestal waarop haar elleboog rust is bezaaid met zilveren en gouden munten, sommige beslagen met harten, duidend op de betaalde liefde. Het weelderige haar en de volumineuze kleding van de vrouw zijn gemodelleerd naar de vormen van de roos, De Feure's interpretatie van de Art Nouveau femme-fleur. Vanuit de Christelijke traditie verwijst de rode roos naar de liefde, en naar het martelaarschap van zij die hun leven gaven voor het geloof. Maar ook de kerk biedt hier geen houvast. In de grijs getinte vormen op de achtergrond zijn met enige moeite de geknakte lichamen van vijf gehangenen te herkennen, naast een kerkgebouw waarin een uitslaande brand woedt. Hoewel nog niet direct zichtbaar ligt het verval op de loer, want door de ontluikende bloemen op de voorgrond

vreten rupsen zich al een weg naar boven. De bekoorlijke verleidster is er ongetwijfeld op uit haar mannelijke slachtoffer in het verderf te storten.

De Feure's verontrustende illustratie staat in schril contrast met de acht vrolijke, zinnenprikkelende prenten van Rops. Ook hierin spelen verleidelijke dames de hoofdrol, maar er is geen spoor meer te ontdekken van de beklemmende, onheilspellende sfeer van de omslagillustratie. De inhoud is frivol, lichtvoetig en daarnaast dubbelzinnig. De kleding die de vrouw van Rops draagt is niets verhullend, waarmee het erotische gehalte van de voorstelling wordt verhoogd. Haar poses en attributen, waaronder een narrenstok, zinspelen op vleselijke lusten en losbandigheid. De vrouw is nooit alleen, maar wordt begeleid door putti en saters. In de frontispices komt meermaals de naam Cythère ofwel Kythira voor, verwijzend naar het Griekse eiland met die naam waar volgens de mythe uit de golven de godin van de liefde Aphrodite werd geboren. In een van de prenten worden op Kythira het onderlichaam, de borsten en een voet van een Venusbeeld door putti opgegraven.

De pikante afbeeldingen werden oorspronkelijk vervaardigd voor *Cent légers croquis sans prétention pour réjouir les honnêtes gens* (Honderd pretentieloze schetsen voor de geneugten van de eerlijke mensen) in opdracht van de Parijse bibliofiel Jules Noilly. De selectie voor *Féminies* hieruit werd in prent gebracht door Hellé, Fornet en Massé en werd in twee staten afgedrukt, één in zwart wit met schetsjes in de marge, de andere in kleur en met een kader in plaats van de krabbels. Rops' kleuretsen werden à la poupée gedrukt, waarbij alle kleuren op één plaat werden gewreven en in één keer gedrukt.